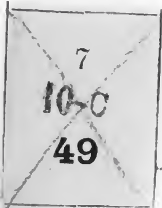
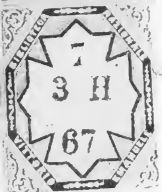

7
10-C
49

7
3 H
67

ANALECTON ANGLOBRITANNICON

ex legato Jo. Coccini

LIBRI DVO.

QVIBVS EA MAXIME, QVÆ AD CIVILEM ILLIVS, QVÆ IAM ANGLIA DICITVR, Magnæ Britanniæ partis antiquitus administrationem, res domi publicas, sacras, prophanas, statusque catastrophas vsq; ad Normanni aduentum attinent, ex antiquis simul & neotericis depromta, temporum iuxta seriem digesta historice & arctissime componuntur.

OPERE ET INDVSTRIA

IOANNIS SELDEN TERRINGENsis, e societate Interioris Templi Londinensis

Ἀνθος γὰρ ἀνθος περδίκιον ἵσταται. Archiloch.

FRANCOFVRTI,

Prodeunt ex Officina Paltheniana.

CIↃDCXV.

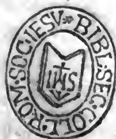
ANALECTON ANGLOBRI-TANNICON

LIBRI DVO.

QVIBVS EA MAXIME, QVÆ AD CIVILEM ILLIVS, QVÆ IAM ANGLIA DICITVR, Magnæ Britanniæ partis antiquitus administrationem, res domi publicas, sacras, prophanas, statusque catastrophas usq; ad Normanni aduentum attinent, ex antiquis simul & neotericis depromta, temporum iuxta seriem digesta historice & arctissime componuntur.

OPERE ET INDVSTRIA

IOANNIS SELDEN TERRINGENSIS, e societate Interioris Templi Londinensis

Ἄλλος δ' ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται. Archiloch.

FRANCOFVRTI,

Prodeunt ex Officina Paltheniana.

CIↃDCXV.

V.

VIRTVTE,

GENERE,

STVDIIS

NOBILISSIMO, VENERAN-

DÆ ANTIQVITATIS

ADMIRATORI

SVMMO

D.

ROBERTO COTTON

A CONNINGTON

BRVSEO

EQVITI AVRATO,

HÆC QVASVA

V. S.

IOANNES SELDEN

L. D. D.

ILLVSTRISS. FOELI-
ciss. Angliæ Patriæ,

GENIS ET INGENIS,

Autoschediasma.

RONTES vestrum, qui bifrontis Iani auerso litatis ori, omnium exporrectas si habeam, fœlicem me forte putem, sin aliquorum caperatas, haud infœlicem. Rarissimum equidem beatitudinis fastigium, rarissimũ, vt, qui Musarum ad aras consecrat quidpiam appensum, ab iis, qui pro tribunali sedentes omnia suo minus verentur iudicio vel præiudicio comprehendere, non suggilletur. Deprecarer ego? & deuotis quasi pedum osculis adblandirer? Quanam subnixus spe? Quem enim vel classis suæ Coryphæum non petiit Calumnia? Quis ille

——— *a tergo quem nulla Ciconia pinsit.*

Cum ad propalandos erronice erutos errores tot etiam e tonstrinis vbique prodeant Zoili, Momi, Corycæi, qui tamen, dum cornicum oculos sibi videntur configere, suam sæpius quam aliorum produnt imperitiam. Vestrum, vestrum, inquam, succenturiati Zoili, Momi, Coricæi, apolactiro iudicium, despicor. Ad vos vero quorum candore & modestia tegumentis amicta est doctrina, prouoco. Sistam vobis coram libentissime iudicio, vos inter infimo & pedaneo iudici ero audiens dicto.

Fasciculos, excerptis, e multorum arboretis, virgis, Antiquitatum Britanglicarum duos hic colligauimus, quasi cõsulares & prætorianos, quos præ se qui ferat, priscæ Britannorum Anglorumque reipub. iudex forte citius prodibit. Ortus, leges, sacra, prophana, status imperii, mutationes, terminos loci & temporis, quibus hanc alte[illegible]rbis regionem supremum ordinauit numen, depinximus, aliorum a[illegible]e coloribus, haud prorsus indignis, qui, pyramidali iam coarctata basi, etiam eruditorum oculos (vtinam omnem visionis angulum minorem recto non statuissent

Optici) comis suis attingāt. A primis auspicati sumus incolis, nec Brutum, de quo tam acriter dimicatū est, omisimus. Expectat forte aliquis vt Antiquitatis studiosorum opiniones & coniecturas de Britanniæ nomine attexeremus, varias *illas*. Huic *Brit* color, illi quasi isthmo quid separatum sonat, vtrique inde Britannia deducitur: *Pridcani* Britannicum, *Bretta* Cantabricum, *Prytania* Græcum & *Bretas* tandem vt ipsius indagari possit nominis ἐτυμὸν palpitantur, sed frustra, inquit Cambro-britannus, omnem laboratis mouendo lapidem. Britanniæ author quis nisi Troianus origine Brutus? Pace vero tua! Quis author Bruti? Genuit Syluius, antiquissimi cantant Bardi. Peritissimi, hercules, illi fœciales. Æneæ, Ascanii, Syluii, Albæ meminerunt Halycarnassæus, Liuius, Virgilius, obliti penitus Bruti. Qui si patrem interfecerat, & puerperio matrem, nonne dignum relatu, & in Romanorum etiam historias inserendum? Obtruduntur autem, vt cōcilietur fides, quā plurima Bardorum poemata. Quid si quod euomuerat vnus isq; antiquus auide posteri (vt in Homeri, apud Ælianum, statua est videre) deglutirent? Ergone Theogonias fuisse, Deos ad dirimenda intercessisse prælia, vel auxiliarios se præbuisse, quod tot sit a Poetis decantatum, credendum est? Imo quid non?

——— si qua fides augentibus omnia Musis.

Nec sum nescius physice & ethice explicatos horum a mythologis esse modos. Nec iniuria quis coniectarit Bardos Troianorum mentitos fuisse imagines, vt antiquiori clarescere tota gens videretur nobilitate. *Plurimæ* (inquit Tritemius) *nationes tam in Europa quam in Asia suam prætendunt originem se sumsisse a* TROIANIS, *quibus tantum accommodare fidei duxi, quantum ipsi veritatis mihi sufficienti testimonio poterunt persuadere. Friuola sunt quæ afferunt de sua nobilitate & antiquitate, volentes palam gloriari, quasi non fuerunt in Europa gentes ante Troianorum excidium, nullusque inter ipsos Troianos ignobilis.* Cōmutarunt suū Hagareni Saracenorum nomine. In nobilissimas se inserere conatæ sunt familias omnes gētes easque antiquissimas, sed in illas plerique quarum primus tametsi minus fuerit fictitii autor stemmatis, saltem illius nomen ex antiquorum scriptis elici potuit, Bruti vero præterquam Bardis, qui Poetæ fuerunt tantum μετ᾽ ᾠδῆς (vt apud Athenæum Possidonius) ἐπαίνους λέγοντες, nemini legimus innotuisse. Quibus tamen vt fidem habeamus, enixe propugnando, Ioannes Prisus in sua historiæ Britannicæ defensione suadet, symphonia quadam Hellenici cum Britānico sermone, Bruti cum Britannia, multum nixus, non persuadet. Quamlibet e quālibet

lib. de 7. secundis.

libet gentem, si sermonem spectemus, haud absurde affirmandum emanasse. Anglicum enim Idioma non solum Belgico & Alemannico, sed etiã Græco & Hebraico in multis conuenire inspicienti facile patebit. Nominum vero Etymologiæ (ingeniosissima licet sæpius suffulciantur cõiectura) non minus imbecilles sunt ad assertionem astruendam quam illa, apud Galenum, apodeixis Chrysippi, qui animam in corde cum Peripateticis collocandam ex eo censuit, quod cum quis ΕΓΩ, semet indigitando, pronuntiarit, buccam cor versus deprimit, & ibidem meliorem sui partem latitare quasi designat. Cedant Aristoteli Medici, validissimo hic vincuntur argumento! Quidni cerebrum inde etiam Animæ esse domicilium possit probari, cum bucca vt corruptibilis pars corporis depressione sui supremam illius immortalis particulæ sedem humili quasi motu reuereatur. Subtiles istæ solidioris iudicii partes, quibus etsi ruminando veritatem videmur venari, vix tamen capiemus. Cepisse nihilominus si putauit alio modo, qui Alphabeticum Monumethensi, quæ ex Ascensiano prodiit prelo, historiæ indicem adiunxit. *Francorum*, inquit, *nusquam meminit author in quo veritas historiæ agnosci potest, cum ante Francorum in Galliam aduentum res fere gerantur.* Lethe ni fallor, tinctus hæc oscitanter: sic enim habet Galfredus lib. I. cap. XIX. *Conuenerunt omnes Reguli Francorum obuiamque venientes contra eos dimicauerunt. At Belino & Brenno victoria proueniente (vulneratis cateruis) diffugerunt Franci.* Francorum Regulos in Gallia deuictos annis plus minus DCCC. priusquam illuc suas transtulerant sedes, veræ huius historiæ author scribere non erubescit. Non male tamen si poetice. Quantus enim de Carthagine cõdita apud Principem inter Latinos Poetarum ἀνηχρόνισμος? Pictoribus atque Poetis demus veniam. Nobis etiam illi, Brutum nec Æneę nec e filia Chroni nepotem fuisse suspicandi. Cuius tamen cum multi propugnent partes, auitam originem, nauigationem, fortunas posteros etiam aliorum fide succincte descripsimus.

Suauissime dum hæc alii somniant, varias Reipub. conuersiones quibus hæc agitata est Insula, nec minori voluptate, cõtemplamur. Contemplamur inquam, quibus, non solum Politicus corruptos Impp. ciuiumve mores imperii finem hinc facile perspiciet præcinere, verumetiam Physici, Astrologi, imo Theologi cœlestium phœnomenon maxima obseruare possunt apotelesmata. Hucusque enim fatales videtur astrorum comas, luminariumque deliquia, suas ingenitas protendisse vires, vt nulla fuerit hic reipub. imperiive a Romanorum tempore conuersio, quam e cœlo

fuisse significatam non ausim affirmare. Confluunt Angli e Germania anno CCCCXLIX. ineunt cum Britannis fœdus, elapso quadriennio varia in cœlo signa apparuerunt, ignita meteora, insignem passa est Luna eclipsin. Inita Horsa & Hengistus coniuratione post biennium Britannorum fines sibi occuparunt. Cometæ Anno DCCCCLXXV. visæ, qui vel pestem prouincialium vel regni (inquit G. Malmesburiensis) mutationem portendere pro vero asseuerabantur. Post quadriennium adepto regnum Ethelredo, igneæ acies v. Kal. Nouemb. visæ fuerunt in cœlo, Danicæ autem in Anglia, quæ Ethelredum diademate spoliarunt. Insignis illa, quam in Regum nostrorum nomenclaturis vt epocham postea semper habuimus, Normannica catastrophe, conscio & palam quasi præcidente cœlo, contigisse videtur. Præfulsit enim Paschali hebdomade anno Christi CIↃLXVI. cometa, cuius labentia (vt habet Miraldus) decreta, Romam Fridericum, Gulielmum Nothum Angliam obsessuros præmonstrabat, vnde apud historicos nostros,

Anno milleno sexageno quoque seno
Anglorum metæ flammas sensere cometæ.

& ad Guilielmum alter.

Alit. Cometa.

Cæsariem, Cæsar, tibi si natura negauit,
*Hanc Guilielme tibi stella * comata dedit.*

Libentius hæc annotauimus vt os iis occluderetur, qui Deum Opt. Max. non solum virtutis, sed etiam suppositi (vt aiunt Theologi) immediatione semper in inferiora agere volunt, nec secundarum cum primis patiuntur caussarum a principio εὐταξίαν & connexionem. Astrologiam (eo enim de cometis doctrina spectat, maxime cum recentiorum Astronomorum consensu, refragante Lycæo, in æthere plerique collocentur) vt superstitiosam damnant, scientiã nobilissimã Mathematicã Mathematici. Imo plura, si placet, addemus vt luculentius constet futilibus vix vnquam excãduisse ignibus aerẽ, nec quidpiã fere immutationis vel periculi absq; cœlesti aliquo portẽto Anglos persensisse. Internecionẽ Henrici VI. eiusq; filii Edouardi interminasse visus est cometa anno MCCCCLXXII. qui (iuxta Ioannis de Regio Mõte celeberrimi Mathematici obseruationes) a Virginis dodecatemorio, Mercurii exaltatione, declinatione septẽtrionali, inæquali motu, cauda stellas (Martis & Mercurii plerasque naturæ) Geminorum semper respiciẽte, medium tandem Arietis (cui subiecta est, Ptolomæi iudicio, Britannia) peragrauit, casu tandem Heliaco fere bimestris

mestris euanuit. Septẽtrionali sub Galaxiæ parte fulsit alter in Ariete (humanæ salutis anno MDXXXIII.) qui Iouias, Martias Mercurialesque vires exercuisse creditur. *Nam Iupiter* (vt in suis ad quadripartitum Ptolomęi commentariis scribit Hieronymus Cardanus) *legem Christianam, Aries Britanniam, Mars & Mercurius significauerunt dissidium & permutationem quæ facta est post triennium in tota illa prouincia iubente Rege illorum Henrico octauo.* Qui proximo anno supremum ecclesiæ caput Ordinum cõsensu vocitatus, ex arcta Petri clauium custodia emersit. Plaga insuper Aquilonari (haud multum ante quàm extremum exhalabat spiritum illustrissima Anglorum Elizabetha) radiauit Cometa. Quin etiam subalbicantes propter horizontẽ, altius autem rutilantes ac flammeæ pyramides, coniunctis in verticali nostro Astronomis: Zenith) Puncto conis, sese vibrando exeruerũt: quarum & maximam illam ac horrendam ab Archadis tergo eminentem Ariadneæ splendorem coronæ diametro sua, Peritissimus Hostias & egregius Mathematicus Ed. Grestam scriptis suis adnotauit nobis obduxisse. Nuperrima illa in igneo trigono superiorum coniunctio nouam peperit in Ophiucho stellam, cuius disquirendo Ioannes Keplerus apotelesma. *Quid si priuati,* inquit, *per Hungariam & Britanniam argumentatione Astrologica inducti stellam hanc bonum omen interpretati sunt, & quod in domo Iouis fulsisset, vera rel gi ni eam pat ocinari arbitrati, illa ausi sunt attentare, quæ omnis loquetur posteritas?* Quo disparuit haud constat dies, Heliace enim post Septembris Mensem anno CIↃDCV. occultata an ad Februarium vsque durauerit incertum. Certum satis, proxime circa tempus, quo apparatus illi Pulueris pyrii, quos accensi quidam Pontificii ad euersionem imo combustionem Regis, Reginæ, eorumque nobilissimæ prosapiæ, ad totius deniq; Reip. excidium, congesserant, diuino patebant auxilio, phænomenon illud ex hominum conspectu fuisse abreptum. Iam stetit Anglia quasi sacrum inter & saxum, cui si vnquam alias horrenda (quod in septies septuagesimũ septimum a Normanno annũ incidisse obiter adnotes) iam pericula imminuerunt. Fateantur ergo illi, qui auream illam Homericam catenam dum verbis laudant, re tamen confringere audent, illud, (& apud Anglos) quod de Cometis scribit Manilius.

Quin & bella canunt, varios, subitosque tumultus,
Et clandestinis surgentia fraudibus arma,
Ciuiles etiam motus cognataque bella.

sed de his nihil vltra. Anglis erat cometa terminus, est libello nostro, erit etiam prolegomenis. Fruamini. Valete e Musæolo nostro Londini. Kal. Februar. Anno M DCVII.

ELENCHVS CAPITVLORVM
Libri primi.

CAPVT I.

A *Diluuio per insulã Neocataci, Regumque iuxta Berosi & Manethonis scripta series.*

CAP. II.

Stemma Brutti *& progenies (Monumethensis fide) vt insulam est aggressus, vt eius posteri ad* Iulii Cæsaris *aduentum eandem administrarunt.*

CAP. III.

Quamnam iuxta imperij formulam Britãnica Resp. fuerit antiquitus digesta.

CAP. IV.

Druidum, Saronidum, Bardorum *mores, simul & disciplina tam sacra quam profana, eiusdem cum* Pythagorica *parallesismus.*

CAP. V.

Augusti, Tiberii, Caii, Claudii &c. *Impp. turbidis misti rebus dominatus hic, a Casiuellano* ad Lucium Regẽ.

CAP. VI.

Christiani nominis, authore Lucio, *propagatio, eiusdẽ hic antiquior origo, Episcoporũ institutio,* Elentherii *Papæ de Romanis legib. petitis Lucio responsum.*

CAP. VII.

Ordinatio insulæ per Seuerum: Diocletiani *persecutio in Britãnos Christianos. Regum Britanniæ dignitas. Romani periodus (qua insularibus libertas) imperij.*

CAP. VIII.

De *tributis* seu vectigalibus sub imperio Rom. a Britannis, impensis *G. Camdeni* testimonium.

ELENCHVS CAPITVLORVM
Libri secundi.

CAP. I.

ANGLORVM *aduentus.* Dii *fictitij, quibus* Germanus Lupusque *episcopi Britannos de ecclesiastica disciplina moribus imbuerunt.*

CAP. II.

Anglorum Apostolus Augustinus, *Primus* Rex *Christianus,* Archiepiscopatus *primus, Regnique* Cantiani *(quod inceperat* Hengistus*) finis.*

CAP. III.

Heptarchię *cætera sex Regna, earũ etiam fastigiũ & cõuersio: Adiũctis* Inæ *legibus.*

CAP. IV.

Tributum Danegelt. Ethelulphus *erga Ecclesiam Anglicanam & Romanam quam munificus.*

CAP. V.

Ciuium per Angliam ab Alfredo ordinatio per centurias & decurias, leges illius, Edvvardi, Athelstani, *cuius item latissimum imperium.*

CAP. VI.

Edmundi, Ethelredi, *& (post* Danicam vastationem) Canuti *imperia & leges.*

CAP. VII.

Hardecanutus & Haroldus, Edvvardus Confessor, *eiusque successor* Haroldus, *quem* Guilielmus Normãnus *vicit & Anglia potitus est.*

CAP. VIII.

Antiquorum Saxonum quædam *superstitiones.* Formæque *Ordaliorum* ignei & aquei enarratio.

A DILVVIO PER INSVLAM NEKATOIKOI REGVMQVE, IVXTA Berosi & Manethonis scripta, Series:

Capvt I.

IN confesso est apud omnes, quibus supercœlestis sacrarum literarum veritas innotuit, postquam ob humanam in Creatorem omnium pertinaciam & ingruentia filiorum Adæ peccata vniuersali cataclysmo terrestrem istam superficiem penitus ac merito obruisset ille Deus Opt. Max. genus tamen humanum ex æterno & summo illius propagandi amore illum ipsum (cuius prouidentia Noah cum filiis arca inclusum ab aquarum voragine protexit) rursus ac maiore tandem numero in telluris partes cæteras (cuius vno solum angulo homines sunt antea vsi) diffuso restaurasse. Quod cum diuinus ille Hebræorum philosophus in sacram contexuerit historiam, vt primum infinita numeri ternarii Elohim ineffabilis potentia microcosmum fuisse creatum, ita & naturali trinæ Noahæ prosapiæ & seminali vi macrocosmi centrale punctum, microcosmis quasi respersum os-

ſtendit. Totius enim æui ſubſequentis ſtemmata poſt diluuium à filiis illis Noahæ, *Sem, Ham, & Iaphet*, ſunt deducenda. Quibus & eorum prognatis genealogice enumeratis, *Gomer, Magog, Madai, Iauan, Tubal, Meſach, & Thiras*, Iapheti filios, eorumque poſteros *diuiſiſſe inſulas gentium* (quas Europœas fuiſſe cum Theologis volunt hiſtorici) *vnumquemque* Geneſ 10. *iuxta linguam ſuam & iuxta familias ſuas in nationibus ſuis* Moſes ſcriptum reliquit. Cum autem plurimę gentes per occiduam mundi plagam nomina ſibi tanquam patronymica ab iiſdem Iapheti poſteris ſint adeptæ, nec quidem defuturum fore nomen, viſum eſt antiquitatis ſtudioſiſſimis ſcrutatoribus, quo veros Britanniæ primos incolas conſtituendi coniectura uti poſſit. Vt enim Magog, Ioſepho, teſte, Ioſeph. Antiquit. iud. lib. 1. Maſſagetas, Iauan, Iones, Thubal Hiſpanos, Meſech, Moſchos cum eorum nomine primum ediderit; ſic & *Gomerum Gomeræorum, Cimbrorum, Cimmeriorum Cambrorum* ſiue *Kumerorum* (idem enim apud antiquos, Britannos etiam æque ac Gallos ſignificarunt iſta nomina) fuiſſe authorem primumque parentem maxime ſane probabili coniectura *G. Camdenus Clarentius* gentis Anglicæ ac Britannicæ lumen multorum antiquorum ſcriptis in ipſamet re edoctus luculenter probauit. Cuius elaboratum, ac poſteritate ſummis dignum chorographicum opus gratiis editum pleroſque in ſuam ſententiam (temere enim quis tanti viri lucubrationibus aliquatenus detraxerit?) pedibus ire perſuaſit. Iam vero ſi fide dignis tantum teſtimoniis monumentiſq; antiquorum authentica conſignatis cenſura Epitomen iſtam, ad ciuilem Britannorum ſiue incolarum iſtius Inſulæ adminiſtrationem demonſtrandam, componeremus, aliaque ſuſpectæ fidei reiiceremus, certe ab iſto Gomero pluſquam duorum millium annorum lacuna incideret, quos μυθοπλαστῶν

ac

τῶν ac impostorum fictitiis de Britannia scriptis, ad modum tamen historiæ vestitos fuisse eruditissimi viri suspicantur. Celtarum enim Reges illos (quos Britanniæ maritimos incolas gubernasse scribunt) Noahæ nepotes, quos Berosus in antiquitatibus suis Chaldaicis enumerauit, fabulosos cum Albione Neptuni filio ab Hercule interempto, fuisse, historiam item ipsam adulterinam magni iudicii viri censuerunt. At & illi alteri quam è Britannico idiomate in Latinum transtulit Galfredus Monumethensis, cuius prima ab illo Bruto sunt auspicia tanta inter doctissimos quosdam est iniecta suspicio, vt quidam illum è Troiano sanguine natum, modeste, saluo tamen cuiq; suo iudicio reliquerint, alii protinus vt suppositium exterminarint, quos aduersus asperrime æstuantes alii postliminio vt rediret enixe laborarint. Ex quo, priusquam ad ea quæ Iulii Cæsaris industria sunt explorata peruenimus, veri aut certi quidpiam, cuius à nemine fides fuerit delata, nō habemus. Cum vero nō solum, quæ veritati sunt proxima, sed & quæ poetica redolent ingenia, ab optimis antiquisque scriptoribus (vt non solum veri, sed & vulgi opinionum compos fieret posteritas) operibus eorum sint intertexta; Egone (qui, vt par est, de istis iudicium iis permitto, quorū cœlesti themate fœliciores Saturnus radios bene positus ad Iouē item & Mercurium eiaculatus est) temere Berosi authoritatem aut Galfredi contemnendam ducerem? Egone etsi fortasse fido minus dignos ipsos, scripta tamen eorum cognitu indigna homulus iudicarem? Absit vt ceratis ope Dædalea pennis tantum opus niterer. Scribam ergo succincte collecta, quæ tradiderunt illi, quæ alii. Enimuero liberum per me cuique esto iudicium.

Diffluxisse certe (vt altius rem repetamus) ab

vrbe omnium prima (quã extruxit Cam) Henochia gigantes (quos quid aliud fuisse credendũ est quam *hominũ quandam impiam gentem Deos* (vt scribit Macrobius) *negantem & ideo æstimatam Deos pellere de cælesti sede voluisse?*) quorum imperiũ iisdem quibus solis cursus terminis est cõclusum in terrarum Orbis fines scribit Berosus quos simul nostram appulisse insulam putat nouissimus illæ historiæ Britannicæ scriptor Richardus Vitus, quod etiam illam oraculi partem

Macrob. lib. 1. Saturnal.

Vit histor. Brit lib. 1

——*habitata gigantibus olim*,

Bruto vult designasse. Nec magis istud absonum vero, quam quod ex Hybrunensium historiis prodidit Giraldus Cambrensis de Cæsara Noahæ nepte; cui cum prædiceretur diluuium in proximo futurum, ad remotissimas (de insulis, vtrumue nauicularum vsus Noahæ præcesserit disputent quorum è re est;) occidentis insulas, quas necdum quisquam hominum habitauerat, fugam nauigio destinauit, primo ante diluuium anno ad Hybernica littora deuenit, tumulumque Cæsaræ exinde denominatum fuisse scripserunt. Nixis autem istis (quantum ad nos spectat) exili coniectura, tandem ad ea quæ ad historiolam primo deducendam sunt qualiacunq; instrumẽta nosmet conferamus.

Siluest. Girald. Typograph. dist. 3. cap. 1.

Sancito seu rapto potius à Nembroto (rectius Nimrodo) Orientalium imperio, quem fortis sub nomine venatoris tyrannum fuisse dictum aiunt Theologi; Chaldaicarum ille scriptor antiquitatum, Samothen quendam scribit, cui & Dis nomen (cuius inter alios maxime enituit sapientia) regnum sibi Celtarum in Gallia (Gomeri posterorum) obtinuisse; huius imperio adiacentem Britanniam subiacuisse nomenq; *Samotheam* sortitam fuisse. Quem excepit filius eius Magus, nec tamen exinde denominatus, vnde Persarum summi apud Ciceronem, Strabonem, Plinium

&

& alios, philoſophi, ſed (ſi Annio de Viterbo ſit credendum) quod oppida plurima Celtis conſtruxerit cum Scythica (ſimul & Hebraica) lingua Magog tecta interpretetur. Huic ſucceſſit Sarron filius, bonarum literarum amater, maximusque Gallos inter & Britannos (quatenus ætas illa tulerit) reſtaurator ſubſecutus eſt Druis, cuius opera ſumma ea quorum pater eius fundamenta in Muſarum Republica promouenda collocauerat, maxime ſunt propagata. Bardo filio regium ſolum reliquit iſte; muſicæ ac poeticæ cuiuſdam generis aiunt Bardum authorem; quod inferius plenius oſtendetur. Regnauit deinde Longho; quem filius eiuſdem Bardus excepit, quem Lucus; cui Celtes, à quo Celtæ ſunt denominati, ſucceſſit. Hercules autem Oſiridis filius, qui Lybius dictus eſt, cum per Italiam regiones Celtarum adiiſſet, è puella quadam Galathea filia principis adamata filium Galathea nomine ſuſcepit (à quo Galli) qui, poſt Celten & parentes ſuos, imperii oneri ſuccubuit. Secutus eſt Lugdus, hunc Beligius filius: cuius mors rectæ Heraclidarum lineæ terminos impoſuit. Ordinum ergo conſenſu euectus eſt in imperium Iaſius Italorum princeps, Herculis tamen è proximis & propinquis; huic natus eſt Corybantus, cui ob Herculeam ſanguinis dignitatem in imperio Allobrogem (cuius imperii fines Pyrenæis montibus extremiſque Rheni fluminis finibus terminabantur) anteponendum duxerunt. Beroſi ſunt iſta. Quibus tanquam ſupplementum Manethon Ægyptius adiungens Remum Allobrogis filium proxime regem Celtarum ſalutauit. Sequitur inde Paris, cui ſuccedaneus Lemanes, cui Olbius, qui Galathen reliquit imperii heredem, quem excepit Namnes, Namnetem Rhemus, huius vnica filia Phranico è ſanguine Hectoris elocata, Regni iura marito ſuo,

Iſtius libri cap. 4.

patre demortuo, deferebat. Qui cum Druidibus summæ Reipubl. administrationem, dum ipse viueret Pannoniæ, delegasset, Britanni nouum sibi Regem Brutum felicibus auspiciis insulam aggressum salutauerunt. Quod altius iuxta Galfredi Arthurii fidem, aliorumque, quibus historia ista maxime visa est complacere, testimoniis repetemus.

CAP. II.

Stemma Bruti & progenies: (Monumethensis fide) vt insulam est aggressus; vt eius posteri ad I. Cæsaris aduentum eandem administrabant.

Liu lib. 1.

EXcisis Troianorum rebus, Lauina petiisse littora Æneam, regnumque ibidem profligato Turno Lauiniaq; Latini Regis filia sibi in matrimonium ducta posteris suis constituisse Virgilius pariter ac Liuius sunt satis testimonio. Ascanius istius filius suscepit prolem (à quo Syluii reges sunt dicti) Syluium, cuius vxore (Lauiniæ scilicet nepte) iam grauida, consuluit Ascanius (iuxta Galfredum Arthurium) magos maremne an fœminam Syluii vxor parturiret; cui datum à magis responsum grauidam illam esse filio qui patri pariter ac matri mortem inferret, pluribus terrarum finibus peragratis ad summum tandem honoris culmen perueniret. Cum tamen aduersus Liuium, AEneæ fuisse posthumum illum Syluium è Lauinia in syluis tugurio Tyrri subulci regii natum, Ascaniique fratrem non filium, Dionysius Halicarnasseus, & Seruius Honoratus ad sextum AEneidos tradiderint. Prædixit siquidem Anchises apud Virgilium AEneæ

Galfred. Monu. lib. 1. cap. 2.

Dionys. Halicarn. antiq Rom. lib. 1. cap. 2.

——————primus ad auras
AEtherias Italo commiſtus ſanguine ſurget
Syluius, Albanum nomen, tua poſtuma proles:
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis regem, regumq́; parentem.

Virg. lib. 6. Æneid.

Rex etenim ipſe AEneam reliquit Latini regni heredem filium, Britannorum item primi regis parens; Bruti ſcilicet AEneæ Troiani nepotis, qui quod matri puerperio, patri quoque infeliciter in ceruum ſagitta collimata (quod ſcribit Galfredus) fuerit mortifer Brotus ἀπὸ τοῦ βροτοῦ à Richardo Vito eſt denominatus. Profectum deinde Brutum Græciam, ſociis itineri commodum conquiſitis, reliquias Dardanidum Heleni nempe filii Priami progeniem Pandraſi regis ſub imperio ſeruitute oppreſſam ſcribunt comperuiſſe: agnito vtrinq; conſanguinitatis vinculo precibus victum eouſq; tandem deueniſſe, vt vindicandæ ſanguinis ſui libertatis ducem & authorem libentiſſime ſe præberet. Inito prælio, Aſſaraci aliorumq; è Troianorum ſtemmate copiis adiutus Pandraſum deuicit, cepit. Nempricii vero conſilio, ne vindictæ à poſteris hoſtium expectandæ ſubiret periculum, pretium Pandraſi libertatis in hoc ſolum conſtituit, vt pauca ſcilicet quæ peteret ſimul & ab eodem impetraret. Petiit ergo poſt diſcedendi è Græcia veniam, primogenitam filiam regis Ignogem ſibi coniugem; petiit ſibi aurum, argentum, naues, frumenta, itinerarioſq; commeatus: quæ neceſſitate ſimul ac tanti Ducis virtute commotus omnia lætus rex cōcedere non moratur. Nauib. trecentis viginti quatuor paratis, omnibusq; reb. quæ ſæuiente Neptuno ſeu AEolo turgeſcente ſunt mortalib. adiumēto, onuſtis littoreq; deductis feliciter Græcia Troes cū Ignoge abſcedūt tridui fere ſpatio Legreciam inſulā à piratis de-

Baſingſtoch. in not. ad lib. 2. hiſtor. Britan.

uastatam appulerunt. Exploratores trecentos immisit Brutus, qui ferarum onusti præda quas occiderant reuersi Dianæ templum cum imagine Deæ, quæ petentibus forte oracula daret, suas ibidem habere sedes renunciabant. Sociorum habito conuentu, secum assumptis Geryone augure duodecimque maioribus natu comitum, adiit templum Deæ. Sacrificio necessariis simul adhibitis, circundatis tempora vittis, veterrimo primum ritu trino numini, Ioui scilicet, Mercurio, & Dianæ tres focos composuerunt, singulis singula libamina dederunt. Brutus ipse ante aram carchesium vino & ceruæ candidæ sanguine coronatum dextra tenens erecto vultu effigiem numinis alloquitur:

Victimam Dianæ ceruam antiqui immolabant. Ouid. 1 Fastor. Quæ semel est, &c.

Diua potens nemorum, terror siluestribus apris,
Cui licet anfractus ire per æthereos,
Infrenasq; domos: terrestria iura resolue,
Et dic quas terras nos habitare velis.
Dic certam sedem, qua te venerabor in æuum
*Qua tibi virgineis * templa dicabo choris.*

Dedico templa choris apud Pontic. Virun.

Nouies ista dixit, quaterq; aram circumiuit, profuso deinde vino in focum, super ceruæ pellem, quam ante aram extenderat, procubuit, dulciq; horæ tertiæ noctis somno obdormienti responsum Deæ, vt phantasma, sese obtulit:

Brute, sub occasum solis trans Gallica regna
Insula in Oceano est vndiq; clausa mari.
Insula in Oceano est habitata Gigantibus olim,
Nunc deserta quidem gentibus apta tuis.
Hanc pete, namq; tibi sedes erit illa perennis:
Hæc fiet natis altera Troia tuis.
Hic de prole tua reges nascentur, & ipsis
Totius terræ subditus orbis erit.

Suspicatur

Suſpicatur carminum antiquitatem Belleforeſtus, quod latine ſupponunt dediſſe Dianam reſponſa; Cum, tametſi linguam callentibus ſanctam Hebraice Diabolum loqui ſolitum annotarint quidam, Gentibus tamen antiquis quos inter Hellenica lingua maxime floruit, oracula Græce edita fuiſſe ſit certiſſimum. Appollinem enim latine nunquam fuiſſe locutum ſcribit Cicero. Quorum autem ſub clypeis latet hiſtoria Bruti, verſionem eſſe tantum aiunt è Britannica lingua (ſermonem *curuum Græcum* appellant) per Gildam aut Monumethenſem in Latinam. Fiducia vero oraculi, poſt mutuum inde conſilium, freti Troiani naues repetierunt, fluctibus ſe commiſerunt, è variis caſibus tandem emerſi ad mare Tyrrhenum peruenerunt; iuxta cuius littora Dardanidæ qui Antenoris fugam ſunt comitati ſedes ſuas collocarant. Quos inter Dux ſummus fortiſque Corineus Bruto fit Comes; Per Gallias tranſituri Groffaruim Aquitaniæ Principem deuincunt, Turonum ciuitatem condunt, feliciter tandem Torneſium Britanniæ littus (in Danmoniis poſitum) adnauigant. Brytones iam primum ſuum ſortitos fuiſſe nomen, iam primum idioma linguæ Britannicum fuiſſe dictum, iam primum inſulam ab iſto rege Troiano Britanniam appellatam, iam Corineum illum, gigantem, neſcio quem, Gogmagot lucta deuiciſſe, Cornubiam denominaſſe ſcribunt. Regni ius cum ſanciuiſſet Brutus tres tandem filios ſuſcepit Locrinum, Albanactum & Kambrum qui, mortuo vigeſimo quarto imperii ſui anno patre, totam Britanniam vt herciſcundam familiam diuiſerunt. Locrino media pars obtigit inſulæ quæ poſtea dicta Loegria; Kambro prouincia quæ Gallia; vltra fabrinam hæc ſita Kambriæ item nomen obtinuit, Albanacto Albania, quæ iam Scotiæ finibus terminatur. De

Cicero libr. 2. de diuinat.

Pontic. Virunnius lib. 1.

Prope vetuſtum in Deuonia oppidum Totnes.

mortuis Albanacto simul,& Cambro,tertio filio accrescit totius insulæ imperium Guendolornam iste Corinei filiam (cum tamen Estrilidem captiuam virginem Germaniæ Regis filiam maxime deperiret) interminantis socrui minis,magis quam amore commotus invxorem duxit.Madanum enixa est filium Guendolorna, quam, Corineo mortuo, prorsus deseruit Locrinus, Estrilidemque cuius furtiua Venere sæpius esset vsus regio in solio sociam sibi coniunxit. Ex quo æstuante ira Guendolorna percita subsidiarios sibi tantam iniuriam passæ aduersus Locrinum Cornubienses comparat. Inito vtrinque prælio,profligato occisoq; Locrino, imperii administrationem,dum minor adhuc esset Madanus,suscepit. Cui tandem adulto regni insignia tutela muliebri conseruata(vt par erat)deferebat. Madanum excepit Mempricius filius ; Quem itidem Ebrancus qui primus post Brutum Galliarum partes Martis acie infestabat. E coniugibus viginti,totidem filios,sesquialtera filias proportione suscepit,quas in Italiam ad Syluium Albanum Regem,vbi nobilium Troianorum nuptiis sunt decoratæ,tramisit. Successit Ebranco Brutus è viginti primogenitus,cui Leirus. Huic Hurdibras,istum Baldudus excepit, qui fontium (vt aiunt) calidorum quos *The Bathes* dicimus author,necromantiam aliasque præstigias vsque adeo temerarias exercuit,vt per aerem (adiunctis sibi arte confectis alis (transuolare dum tentaret in Apollinis templum inciderit,frustatimque sit casu contritus. Filius demortui locum occupat. Leirus cui tres filiæ Genorilla, (quam Maglauno duci Albaniæ) Ragana, (quam Hennino Cornubiæ,)Cordeilla, quam Aganippo Celtarum regi indotatam collocauit. Domesticos vero generos suas

aduer-

aduersus socrum exerentes vires debellauit subsidium Aganippi, cuius industria militari, Britannicis illis ducibus ad mortem profligatis, Leirus in imperium est restitutus. Cordeilla denique, marito pariter ac pater mortuis, absolutam & suo iure primam in Britannia γυναικοκρατίαν instituit. Cum tamen fœminarum imperium Britannos vsque ad Mariam H. VIII. filiam abhorruisse scribit Bodinus. Eructabant vero suas Ducum, (quos diximus) nepotes Morganus & Cunedagius simultates, quas ob parentum cædem pectore diutius compresserant; Bello Cordeillæ tranquillas res turbant, conscripto exercitu eandem exuunt (delapso quinquennio regni) imperio; quod & inter se diuidunt. Sed nulla fides regni sociis; interempto Morgano summa imperii cedit Cunedagio; Cui successit Riuallo, Gurgustius, Sisillus Priscus, Iago, quem Kimmacus excepit. Gorbodioni proxime regni administratio deuenit, cui filii duo Ferrex & Porrex hæredes regni nascuntur.

Bodin. met. ad hist. cap. 6. quem de gunaecocratia apud istam insulam lege l. b. 6. cap. 5. de Republ. neq; enim sexũ, inquit Tacitus, Britanni in imperiis discernunt in vit. Agricol.

Fratrem Porrex, inito bello (quod prius destinauerat) interfecit, cuius mortem Widena communis vtriusque mater vlcisci dum vehementer satageret, ancillis stipatus, castra Porricis adortus fratricidium morte filii vindicabat. Ex quo ciuilem pestem, discordiam passa est Britannia, & quæ monarchiam habuit sancitam, pentarchiæ formam, discidio tamen ægerrime conuulsam, iam induit. Quinquaginta vero periodus annorum fortissimum æque ac prudentem virum Dunuallonem Molmutium produxit, qui pentarcharum imperio fœliciter deminuto, antiquam insulanis Reipubl. formam restaurauit, primusque sibi Regum Britannorum ex auro diadema

Galfred. Monu. lib. 3. cap. 16. & 17. Polychronicon lib. 2.

confecit. *Hic leges quæ Molmutinæ dicebantur* (ait Galfredus) *inter Britones statuit, quæ vsq; ad hoc tempus inter Anglos celebrantur. Statuit siquidem inter cætera, quæ multo tempore post Beatus Gildas scripsit, vt templa deorum & ciuitates talem dignitatem haberent, vt quicunque fugitiuus siue reus ad ea confugeret, veniam coram inimico suo haberet. Statuit etiã vt viæ quæ ad prædicta templa & ad ciuitates ducebant, necnon * & aratra colonorum eadem lege confirmarentur.* Hæc ille. *Hem Pondera ac mensuras* (Polydorum legis) *rebus vendendis emendisq; posuit, fures & noxium omne genus hominũm seuerissime puniuit, fecit quamplurimas vias, decreuitq; in quam latitudinem fieri deberent, ac lege sanxit ius earum ad principem tantum pertinere, eiusq; iuris violatoribus pariter ac illis qui in iis maleficium aliquod facerent horrendas constituit pœnas. Præterea vt nec terra vacaret, neue populus rei frumentariæ inopia premeretur, aut minueretur si pecora sola occuparent agros qui ab hominibus coli deberent, constituit, quot quisq; comitatus aratra haberet, statuitque pœnam illis per quos numerus diminueretur, ac vetuit iumenta quæ aratro seruirent à magistratibus abduci, vel assignari creditoribus pro debitione pecuniæ, si debitoris* (quod & Edroardi Regis primi à Normanno constitutione est sancitum) *bona alia superessent.* Istum in legibus de agricultura condendis imitati sunt superioris seculi reges Henrici septimus & octauus, illustrissimaque fœlicis memoriæ Elizabetha Regina; Qui iis, quorum otiosa ac inculta sunt prædia (quod de Cyro scribit Xenophon) pœnas aliquatenus (comitiorum tanquam centuriatorum consensu) decreuerunt. Dunuallonis demortui vicem hereditario iure egerunt filii Belinus & Brennus, cui natu minori, post varias de imperio grauesq; disceptationes, septentrionalis Regni pars (quam Belini Loegria, Cambria, & Cornubia cœli simul & soli amœnitate superabant) amicorum interuentu obtigit. Quod & antiquo

Ponticus Virun. lib. 3. habet & ad aratra, &c. Polydor. V. vag. histor. Angl. lib. 1.

Stat. 13. Ed. 1. const. 2. cap. 20. Persimilis item est constitutio Imper. Constantini ad vniuersos prouinciales rescripta C. tit. quæ res pignori obl. l. 7. Executores.

Xenoph. Cyroped. lib. 5. & in Oecon.

tiquo iure Troianorum nitebatur, quo primogenitus (vt de Hectore natu maiore Alexandro in Euterpe meminit Herodotus) filiis post natis hanc in Angliam reuocarunt Normanni consuetudinem; Cenethumque regem apud Scotos instituisse scribit Buchananus:) succedendo in vniuersum ius defuncti præponeretur. Sorte tamen sua minus contentus Brennus subsidium, quo fratris potentiam deminueret, ab Allobrogum Duce (tentato prius domi bello.) impetrauit. Pugnam vero commissuros fratres Conuuenna matre (vt Romanos inter Volscos Volumniæ preces olim dicuntur diremisse bellum) luctu muliebri squaloreq; obsita intercessu suo non solum armis desistere, sed firmam etiam inire concordiam persuasit. Post amores ergo arma simul & copias coniunxerunt, Gallias traiecerunt, Alpium montes transcenderunt, Italiam imprimis, Romam denique ipsam Orbis (Athenæo) compendium, alterius orbis principis flamma ferroque deuastarunt. Belinus vero postquam fœlicia vidisset fratris auspicia (Brennus Macedoniam & Delphos petit) Britanniam est reuersus. Leges hic quas pater condiderat, confirmat. Orta vero de publicarum iure viarum controuersia. *Rex omne ambiguum* (Monumethensis verba) *legi sua auferre volens conuocauit omnes operarios totius insulæ, iussitq; viam ex cæmento & lapidibus fabricari, quæ insulam in longitudinem à Cornubio mari vsq; ad Cathenesium littus secaret, & ad ciuitates quæ intra eam erant recto limite duceret. Iussit etiam aliam fieri, in latitudinem regni, quæ à Meneuia quæ super Demetricum mare sita est, vsque ad portum Hamonis extensa ad vrbes intra ducatum constructas dirigeretur. Alias quoque duas ab obliquo insulæ quæ ad cæteras ciuitates aditum præstarent. Deinde sanciuit eas omni honore, omni dignitate, iurisq; sui esse præcipit, quod de illata super eas violentia vindicta sumeretur.*

Herodot. lib 2.

Buchanan. lib. 6. Rer. Scot.

Plutarch. in Coriol.

Athen. Dipnosoph. lib. 1. cap. 15.

Galfred. lib. 3. cap. 18.

Higden. in Polychro.

The Fosse.

VVatling-streete.

Erming-streete.

Ikeneldstreete.

Alex. ab Alex. Genial. dier. lib. 3. cap. 3. Cœl. Rhodigin. antiq. lect. libr. 17. cap. 21.

Diluxit Belino ſupremus inde dies; cuius exanime cadauer primo antiquam illam Phrygibus de combuſtionis ſepultura (quam Heraclitum, qui ex igne omnia fieri ſtatuit, vt Thaletem Mileſium, qui originem omnium rerum aquam dixit humationem iuſſiſſe aiunt) conſuetudinem in Britannia paſſum eſt. Excepit iſtum filius Gurguntius, quem & Quintelinus, cuius vxor Martia vltra muliebre ingenium erudita *Martianas* leges prima conſtituit. Maritus vero cum fatis ceſſiſſet Martia (quod ſeptennis tantum erat communis eorum proles) diademate inſignita eſt; quæ cum hac luce migraſſet onus imperii Siſillio incubuit.

Kimarius deinde eiuſdem filius regnat, quem excepit frater Elanius, quo demortuo Mirindus è Tangueſtela concubina natus, qui tanquam furore bacchico in ciues ſimul & hoſtes correptus regnum tamen ſtrenue adminiſtrauit. Quinque filios progenuit, quorum Gorbonius imperium, mortuo patre, ſuſcepit. Iuſti & æqui princeps amantiſſimus, quippe qui plebi iuſtitiam, diis templa maxime curauit. *Colonus ad agriculturam admonebat, ipſos ab iniuria dominorum defendens.* Naturæ ceſſit Gorbonius, ſucceſſit autem frater Archigallo frater, quem, quod regni nobiles infimi generis ac nouis poſtpoſuit, heroes exuerunt diademate, Elidurumque fratrem eodem redemerunt. Ille vero pius (quod & nomen ſortiebatur) quinquennio poſt regno ſe abdicauit, fratrem reſtituit, quem tamen demortuum deinceps excepit. Ambitioſi autem Vegenius & Peredurus fratres, collectis copiis, Elidurum in carcerem coniecerunt, regnum inter ſe diuiſerunt, totum tandem, Vegennio mortuo, accreſcendi iure Peleduro obtigit.

Galfr. lib. 1. cap. 21.

Cuius

Cuius vitæ filium cum Atropos abſcidiſſet tertium Elidurus liberatus carcere, Britanniæ Rex acclamatur, qui morte ſua iuſtitiæ virtutumque omnium exempla viuida dereliquit. Succedit filius Gorboniani, quem excepit Morganus Archigallonis filius: principes imperio digni. Dein Emerianus, qui, tyrannidem dum affectaret, regnum perdidit, ſuſpectus Iduallo Vigenii filius: Cui ſucceſſit gnatus Peleduri, Geruntius huic Eliduri, iſti vero Catellus, poſt Catellum Coilus Porrex, Cherinus, cuius filii tres Fulgenius Eldadus & Androgeus ſucceſſiue regnarunt. Exinde filius Androgei Eliud, Dedacus, Clotenus, Gurgineus, Merianus, Bledus, Capenus, Oenus, Siſillius, Blegabridus. *Hic omnes Cantores*, (ait Arthurius) *quos præcedens ætas habuerat, & in modulis & in omnibus muſicis inſtrumentis excedebat, ita vt Deus ioculatorum videretur.* Subſecutus eſt Archemailus frater, Eldon Region, Rodericus, Samuel, Peniſet, Pir, Capoirus, Gliguelius, cuius filius Helius tandem quadraginta annis oneri imperii ſuccubuit. Tres ſunt iſti filii, Ludus ſiue Luddus (qui Cæſari dicitur iuxta quoſdam Immanuentius) Caſſiuellaunus & Nennius. Helius fatis iam ceſſerat; locũ genitoris ſuſcepit filius primogenitus, quem vrbis Londini maxime reſtauratorem aiunt, nouumq; denominatorem. *Præcepit item ciuibus vt domos & ædificia in eadem conſtruerent, ita vt non eſſet in longe poſitis regnis ciuitas quæ pulchriora palatia contineret.* Minorem vero ætatem filiorum Luddi demortui Androgei ſcilicet (quem Mandubratium eſſe Cæſari ſcribunt) ac Thromantii, Caſſiuellaunus patruus ſuſcepta regni adminiſtratione tutatus eſt. Malæ fidei vero tutor ſibi monarchiam arripuit; Androgeo tamẽ (ne prorſus nepotum interuertere hereditatem videretur, Cantium, Thromantio reddidit Cornubiam. E Galliis iam

Galf. lib. 1. cap. 22.

Vide notas Ric. Viti ad lib. 4. hiſtor. Britan. ſed Ioh. Priſ. in def. hiſt. Brit. pag. 34. Immanuentium vult eſſe, Galfredo Tenatium.

Tranq in vita Iul. Cæs. cap. 47. Lucan. lib. 2.

Iulius Cæsar ſpe primo margaritarum, quæ ibidem genitæ ſunt commotus, deinde hoſtiliter Romanus Dux Britanniam petiit: Sed

Territa quæſitis oſtendit terga Britannis.

Patercul. hiſt. libr. 2.

Quod cum bis feciſſet, (bis tamen penetratam ab eo inſulam aulice ſcribit Velleius Paterculus) gaudio iam elatus Caſſibellaunus proceres Britanniæ Trinouantum in vrbem cum vxoribus accerſit, vt ſacrificia diis, ſupplicationes, ſolennia libamina celebrarent; ne numini, quod ab imminente malo inſulam liberarat, ingrati viderentur. *Diuerſa ſacrificia facientes eccisioni pecudum indulſerunt, litauerant ibi quadraginta millia boum, & centum millia ouium, diuerſorumq; generum volatilia quæ ſub numero non facile cadebant. Præterea triginta millia ſilueſtrium ferarum cuiuſcunq; generis collectarum.* tot myriadibus antiquarum gentium hecatombas iſti ſuperabant. Quibus & tuum, lector, numen habeamus placatum, dum paululum à ſerie temporum digreſſi (cum Romanorum iam & quaſi publica fide editorum teſtimonia proxime ſuppeditentur) adminiſtrationis Britannicæ Reip. ſpeciem circa Cæſaris aduentum, Dynaſtarum item philoſophorumque in eadem mores exinde ſubnectamus.

Galfred. libr. 1. de geſt. Brit. cap. 24.

CAPVT III.

Quamnam iuxta imperii formulam Britannica Reſp. fuerit antiquitus digeſta.

SVam vt liberent fidem qui monarchicam iſtam longe protracto ſtipite, reip. formam deduxerunt, eamq; vlterius (quod infra oſtenditur) propagarũt, merito quis eos interpellet; cum longe aliam à regno ſtatus ſpeciem ſi C. Cæ-

ſaris

ſaris authoritati recẽtiorumq; doctiſſimorũ cõiecturis magis (vt par eſt) credamus, tunc temporis hic floruiſſe facile poſſit probari. Imminentibus etenim, quæ Cæſaris aduentus minabatur, periculis; inſularium eorumq;, penes quos erat Reip. adminiſtratio, externus timor maximum concordiæ vinculum, quamuis ſuſpectos infenſosq; inter ſe, iungebat animos; *ſumma imperii, belliq; adminiſtrandi communi conſilio permiſſa eſt, Caſſiuellauno, cuius fines à maritimis ciuitatibus flumen diuidit, quod appellatur Thameſis à mari circiter millia paſſuum LXXX: huic ſuperiori tempore cum reliquis ciuitatibus continentia bella interceſſerant, ſed noſtro* (inquit Cæſar) *aduentu permoti Britanni hunc toti bello imperioque præfecerant*: Eodem item libro idem author. *Dum hæc in his locis geruntur Caſſiuellaunus ad Cantium quod eſſe ad mare ſupra demonſtrauimus, quibus regionibus* IV. *Reges præerant Cingetorix, Caruilius, Taximagulus, Segonax, nuntios mittit*. Vides, lector, vnum angulum illius inſulę, tetrarchas gubernaſſe, quam tamen monarchæ à temporibus (ſi diis placet) Arcadum ſubieciſſe Britannicæ hiſtoriæ ſarcinatores ſcriptitant. Nec tamen forte regio nomine ob anguſtos imperii fines digni ſunt illi quatuor cẽſendi, quos Cæſar vt tot reges debellaſſe videatur, *Reges vocat*; *cum tantum* (vt ait Camdenus) *reguli fuerint vel melioris notæ nobiles*. Siue vero principes, reguli, præſides, quibuscunque denique nominibus ſunt compellandi; penes quos erat ſingulos in fine: inſulæ poteſtas, facile conuincitur penes vnum imperium minime fuiſſe. At vero non abs re fuerit, ſi tunc temporis vniuerſas ciuitates vni Imperatori obtemperaſſe aſſeruerit quiſpiam modo recte & ad fidem hiſtoriarum iſtud intellexerit. Fuiſſe enim quendam (quemadmodum olim apud Lacedæmonios Harmoſten, Melitenſes Archonta, Romanos Dictatorem) cui periculis belli imminentibus

Cæſar de bello Gallico lib. 5.

Camden. in Cant.

(institutum sane à politicis maxime laudatum) summa imperii commissa fuit cũ Cassiuellauni exemplo tũ aliis argumentis probatur. Ex quo enim primum similes omnimodo Gallis Britannos esse post Cæsarem tradit Cornelius Tacitus, iudicioq; eruditissimi G. Camdeni, Reip. formam eandem vtranq; gentem sibi descripsisse eosdemq, mores ipsos imbibisse, retinuisse, affirmatur; quidni & Britannos adiacentesq; Gallos fere quasi συμπολιτεύεσθαι tantorum nixi authoritate virorum asseremus? Cum vero multorum in Galliis regulorum nomina qui ciuitatibus præerant numerasset Cæsar, tandem eorum concilium (in quo quod apud Britannos Cassiuellauno, idem Vercingetorigi obtingit) commune sic descripsit. *Re in controuersiam deducta totius Galliæ concilium Bibracte indicitur: eodem conueniunt vndiq; frequentes multitudines, suffragiis res permittitur: ad vnum omnes Vercingetorigem probant imperatorem.* Hæc Cæsar. Cui Strabonem addemus. *Plurimas* (inquit ille) *ciuitatum primores gubernant, ducem vnum primis temporibus ad annum deligentes, sicut & in bello vnus à multitudine designabatur imperator.* Discerpunt ista frustatim apud Gallos monarchiam: Quorum item reguli, plenius in incolas seu ciues ius singuli non habuerunt, quam Reges olim Lacedæmoniorum, qui ab Ephoris à Theopompo constitutis aureis catenis ad thronum religati (prout hodie Dux Venetiarum) speciem tantum summi imperii sustinuerunt. Nec hereditario iure (vt maxime videtur) sed à populo propter iustitiæ opinionem (quod de antiquis Medorum regibus scribit Herodotus) huiusmodi potestates deferebantur. Priuatos enim multos, quorum patres regnum in quibusdam ciuitatibus (ciuitatem autem Cæsarem vocare semper populum eodem iure vtentem in Trinobantibus adnotat Camdenus) obtinuerant, vt Casticum Catamantaledis filium cuius pater in Sequanis regnauerat, Pisonem

Machiau ad Liu. lib. 2. cap. 33.
Tacit. in vita Agricola.
Cæsar lib. 7. de bello Gall.
Strabo geograph. lib. 4
Herodot. in Clio.

Pisonem Aquitanum cuius auus imperauerat, Tasgetium cuius maiores apud Carnutes gubernauerat in commentariis suis Iulius ille recensuit. Imo & apud Britannos Mandubratii (quem tamē, vt diximus, aiunt fuisse Androgeum) adolescentis meminit, cuius pater Immanuentius in Trinobantum ciuitate firmissima, hunc autem esse quidam autumant Luddum, regnauit. Integra sibi sit cuiusq; fides de principalibus, quos vitæ termino diximus à toto stipite excidisse; (sola etenim similitudine Rerump. nititur.) Quod autem ad τὸ πολύαρχον attinet post authentica Cæsaris scripta recentiorum chorus plerunq; id ipsum affirmat. Fuisse enim per id tempus Britannicæ rei gubernandæ formam censet Polydorus) *qualis in præsentia est Italiæ, Germaniæquæ vbi aliæ ciuitates ab vno principe, aliæ à nobilitate, aliæ à populo reguntur, eos, quos reges vocant, fuisse potentiores inter alios, qualis fuit Cassiuellaunus, qui ob id Rex dictus erat.* Astipulantur & Iohannes Troinus, Gulielmus Camdenus; imo & Dauid Pouellus Cambro-britannus hanc insulam *à tempore Dunuallonis Molmutii in plures principatus semper fuisse distributam, & pluribus regulis supremam & mandandi & iudicandi authoritatem in suis prouinciis obtinētibus, fuisse gubernatam* diiudicat. Ab-illinc etiam subsequenti seculo, quod scriptis suis insigniuerunt Dio Cassius & Cornelius Tacitus, Icenos habuisse Prosutagum, Sylures Caratacum, Brigantes Cartismanduam, Iugantes Venutium reges, aliosque ciuitates alios iisdem authoribus est certissimū. Quod fortassis innuit Porphyrius *ille rabidus orientalis aduersus ecclesiam* (vt ait Gildas) *canis cum dementiæ suæ ac vanitatis stylo hoc etiam adnecteret: Britannia fertilis Prouincia tyrannorum: quod non quidem de iniquis principibus,* (ait Troinus) *sed verius de regum multitudine, vt Erasmo placuit, intelligendum est.* Ac eousque se protendebat illa πολυκοιρανίη

Cæsar. com. lib. 1. 4. & 5.

Polydor. hist. Angl. libr. 2. in proœm.
Troin lib. 1. de reb. Albionicis.
Camden. in primis eo col.
D. Poucl. in epist. ad Guil. Fleetero. de reconcil. hist. Brit. quem vide.
Dio Cass. lib. 60. & c.
Tacit. annal libr. 12. & 14.
Gildas in epist. de excid. & conq. Brit.
Troin. lib. 1. de reb. Albnicis.

Britannica, vt regibus tandem incolæ dedignarentur parere, ſed exorta ex inobedientia quaſi confuſione, quæ

Sophocles.

——πόλεις ὀλλύουσιν ἠδ' ἀναστάτους.

Οἴκους τίθησιν——————.

per principes factionibus & ſtudiis ita trahebantur, vt dum ſinguli pugnabant, vniuerſi à Romanis vincerentur. Sed de his ſatis ſuperque; Ariſtocratica Reip. forma ſic conſtituta, magis particularem tum ſacrorum tum prophanorum adminiſtrationē ſimul &, quoad fieri poteſt auxilio antiquorum inſtitutionem proxime diſpiciamus.

CAP. IV.

Druidum; Saronidum, Bardorum mores; ſimul ac diſciplina, tam ſacra, quam profana. Eiuſdem cum Pythagorica parallelismus.

PRiuſquam radiorum vere diuini luminis in hoc orbis angulo concurſus diſſipaſſet errores, quibus ante aduentum Meſſiæ incarnati humanum genus adſtrictum obligabatur, *in Britannia fuiſſe* (ſcribit Gildas) *portenta, ipſa diabolica pene numero Ægyptiaca vincentia* (*quorum* (inquit ille) *nonnulla lineamentis adhuc deformibus intra vel extra deſerta mœnia, ſolito more, rigentia toruis vultibus intuemur*) Antiquis autem illis, quæ ſunt inſtitutæ, ſectis, quæ nempe ſacerdotum philoſophorumque ſunt hic inſignitæ nomine, ſuam, in hac inſula originem illos portentoſos & diabolicos mores debuiſſe facile quis iudicauerit. Primos vero (nec enim iuxta ſcriptoris fidem iſtud referre pigebit) ab illo Celtarum Regum primo & ſapientiſſimo Samothe; quem & Ditem appellarunt, philoſophos *Samotheos* vt & incolas nomen deduxiſſe ſcribit Annius de Viterbo. Cum tamen alio nomine *Semnothei* apud Diogenem Laertium memorentur. Scriptum

Gildas in epiſt. de excid. & conqueſt. Brit.

Annius de Vit. ad libr. 4. Beroſ. Caius antiq. Cant. libr. 1.

ptum enim reliquit *quemadmodum apud Persas, Magos, apud Assyrios Chaldæos, apud Indos Gymnosophistas philosophiæ fuisse principes; sic Celtas seu Gallos apud Druidas, & qui Semnothei appellabantur; qui vt ait Aristoteles in magia & sotion in* XXIII. *successionis libro quod Diuini Humaniq; iuris peritissimi ac propterea religionibus maxime deditifuerunt* Σεμνόθεοι *quoq; sunt appellati.* Samothis nepos Sarron, qui vt ferociam hominum contineret publica studia literarum instituit, patronymicum nomen Σαρωνίδας produxisse creditur. Quorum meminit Diodorus Siculus. Philosophi (inquit) quoque ac theologi quos vocant Saronidas præcipue ab illis (scilicet Gallis) coluntur. Eorundem tamen nomen Guiliel. Camdenus exinde deduxit, quo Plinius Sinus Saronici in Achaia *qui olim querno nemore redimitus, vnde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum.* Nec ab istis alios fuisse Druidas existimat eruditissimus ille, cum ab eodem etymo vtrunque nomen videatur profluxisse. Tametsi enim à Druide Celtarum rege nomen Druidum disciplinæque institutionem petierint, aliqui, illi tamen ἀπὸ τοῦ Δρυὸς, quercu scilicet, idem emanasse nomen recte sentit. Antiquum enim huiusce habet authorem C. Plinium qui in naturali sua historia *Nihil habent*, inquit, *Druidæ (ita suos appellant magos) visco & arbore in qua gignatur (si modo sit Robur) sacratius. Iam per se roborum eligunt lucos, nec vlla sacra sine ea fronde conficiunt, vt inde appellati quoq; interpretatione Græca possint Druidæ videri. Enimuero quicquid adnascatur illis è cælo missum putant; signumq; esse electæ ab ipso Deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentu & repertum magna religione petitum: & ante omnia sexta Luna, quæ principia mensium annorumq; his facit, & seculi post tricesimum annum quia iam virium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo, sacrificiis epulisq; rite sub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris Tauros,*

Laert. in præfat. ad lib. de vit. phil.

Diodor. lib. 6. de fab. antiq. gestis.

Plin. nat. hist. lib. 4. cap. 5.

Sed vide Geograph. Strabonis lib. 4.

Plin. lib. 16. cap. 44.

quorum Cornua tunc primum vinciantur. Sacerdos candida veste cultus arborem scandit, falce aurea demetit. Candido id excipitur sago; tum deinde victimas immolant precantes, vt suum donum Deus prosperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunq; animali sterili arbitrantes, contraq; venena omnia esse remedio. Hactenus ille Plinius. Quanta religione obseruarunt hi arbores querceas, satis hinc habemus testimonii, vnde consonũ & exinde nomen traxisse. Quanam vero ductos ratione putemus? An qua Romani qui ciuicam è fronde querna voluerunt esse coronã (qua tantus quidem honor habitus est, vt melius sit Lucullo visum, Romanum ex hostium manu vindicare, quam omnibus hostium bonis potiri) quoniam cibus victusq; antiquissimus (vnde Arcades iuxta Pythiæ oraculum Βαλανηφάγοι sunt dicti) querceus (iuxta Plutarchum & Agellium) capi solitus sit? An quod Ioui sacratam illam antiqui habuerunt arborem? Imo quidni ab ipso veri Iouis seu Iuuantis patris cultu aliquatenus istud pullulasse ariolemur? Legimus enim patriarcham illum angelos tres à Domino Opt. Max. missos tenui in querceto Mamre excepisse conuiuio. *In fastigiis* (inquit Hosea) *montium sacrificabant, & in collibus incensum adoleuerunt sub quercu, populo, & tilia eo quod eiusdem bona sit vmbra*; de Israelitarum à diuinis statutis defectione loquitur.

Plutarch. in Luc. Herod. lib. 1. Plutarch. in vit. Coriolani. A. Gell. Noct. Attic. lib. 5. cap. 6. Plutarch. quæst. Rom. 92. Genes. cap. 18. Hos. cap. 4.

Cum denique adoleuisse Idololatras, qui neglecto vero Deo alienos sequebantur, incensum in excelsis atque in collibus, in lucis, & sub omni arbore frondosa (quæ vt maxime obseruauit Ahaz filius Iohtham Rex Iehudæ, ita penitus piissimus ille Hiskiia dissipauit & contriuit) sacræ passim testentur literæ, sacrificia quidni illorum diis adulterinis celebrata, supplicationesque factas in quercetis plerunque fuisse colligamus? Vnde vero, inquis, istud?

Lib. 4. Regum cap. 16. & 18.

Eadem

Eadem certe coniectura nixi, qua politissimus ille Iustus Lipsius qui Seruatoris nostri crucem è quercu fuisse (post fidem eorum, qui frusta illius sacratissimi ligni quercea asserunt) exinde censet, *quia crebra & frequens in Iudæa olim & nunc quoque illa arbor*. Quorsum autem ista? Quid cum Iudæis orientalibus, occidentales Druidæ? ceremoniarum participationem haud admittit distantia situs. Cum vero disciplina illorum philosophica, studiorumque institutiones (vt inferius dicetur) in pluribus quidem ab antiqua illa Italica secta minime discreparint, sed ad amussim Pythagorica quasi videantur esse dogmata Pythagoræ certe peregrinationes in oras orientales has occidentaliores religionibus sacrisq; plurimis (quippe quem primum ἱερὰ ἱδρύσασθαι scribit Laertius ditasse, ac ornasse, nec tamen in scriptis ea reliquisse censendum est.

Lips. de Cruce lib. 3. cap. 13.

Laert. lib. 8. de vit. philos.

Is etenim genere Samius in Italia temporibus iisdem fuit quibus L. Brutus patriam liberauit; Circa scilicet Olympiadem LX. *cœtusque iuuenum habuit* (ait Liuius) *æmulantium studia doctrinæ*. Peregrinatus vero primum ac iuuenis est varie in Ægyptum ad Memphiticos vates vbi Plutarchus Oenuphim AEliopolitam, Clemens autem Alexandrinus Sonchedum archiprophetam illum audiisse tradiderunt. Babylonem etiam adiit, magos Persarum, atque adeo Nazarethi Assyrii discipulum fuisse (qui nonnullis Ezechiel vates) apud Clementem narratur. Imo testimonio Flauii Iosephi contra Appionem Hermippique apud eundem, *non solum nouit antiqua Iudæorum instituta, sed etiam in multis sequutus est ea & æmulatus, plerumque à Iudæis in suam philosophiam transtulit*. Ex quo Cabalæ vtrasque partes physicam scilicet *Bresith*, quæ in naturalibus causis allegorice adumbratis tota est disquirendis, supercælestẽ itẽ

Cic. in Tuscul. quæst. lib. 1. & 4.

Liu. lib. 1. ab V. C.

Plutarchus in li. de Isid. & Osir.

Clem. Alex. Stromat. li. 1.

Ioseph. li. 1. contra App. Gram.

Mercana, quæ Diuinam Angelicamque ſubſtantiam abditiſſimaſque rerum à ſenſu ſeparatarum naturas anagogice indagat, Pythagoram à Iudæis recepiſſe verumq; Cabaliſtam (ſcribit Iohannes Reuchlinus nominandum fuiſſe. Vt autem Hebræorum antiqui authores *Cachamim* i. *ſapientes* ſunt dicti, ſic & ille modeſtius tamen cum intellexiſſet nullo humano ſtudio poſſe ad ſapientiam perueniri ideoq; non oportere (quod ait Firmianus Lactantius) incomprehenſæ atque imperfectæ rei perfectum nomen imponi, *philoſophum* i. *ſapientiæ ſtudioſum* ſeſe denominauit. Quemadmodum vero Cabaliſtæ pleraq; abſtruſioris Rabbinorum doctrinæ capitula hoc firmant dicto אמרו חכמים i. *dixerunt ſapientes* ita & Pythagoricorum præiudicatam (quam ait Tullius) opinionem illud Αὐτὸς ἔφη i. *Ipſe dixit* perpetuo firmam ſanciebat. Quod libentius intexuimus, coniecturamque ſuperiorem facilius credimus; quum non ſolum Ammianus Marcellinus ſtudia ſua Pythagoræ quaſi decreto ſodalitiis aſtrictos conſortiis Druidas inſtituiſſe ſcribit, ſed etiam plurimæ eorundem theſes quæ Pythagorica dogmata ſimul & Iudaicas ſuperſtitiones (quarum fæces æque ac veram Cabalam forte imbibit) maxime redolent, ab antiquis, præcipue vero C. Iulio Cæſare, recenſentur. Enumerat autem ille eorum qui apud Gallos *in aliquo fuerunt numero & honore duo genera: alterum equitum qui Marti ſeſe totos dicabant, alterum vero Druidum, qui rebus diuinis interſunt, ſacrificia publica & priuata procurant, religiones interpretantur. Ad hos magnus adoleſcentium numerus diſciplinæ cauſa concurrit, magnoque ii ſunt apud eos honore; nam fere de omnibus controuerſiis publicis priuatiſq; conſtituunt, & ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cædes facta, ſi de hæreditate, de finibus controuerſia eſt, iidem decernunt, præmia pœnaſq; conſtituunt.* Prodiiſſe Zaleucũ & Charondam (quem ſui

[Margin notes:] I. Reuchlinus in lib. 2. de arte Cabaliſtica. — Lactant. de falſ. ſapient. lib. cap. 2. — Laert. de vitu phil. lib. 3. — Reuchlin. vbi ſupra. — Cic. de natura Deor. lib. 1. — Amm. Marcellin. lib. 15. — Cæſ. lib. 6. de bell.

ſui temporis multum ſuperaſſe legislatores ſcribit Ariſtoteles) conſtat laudatiſſimos qui non in foro, nec in conſultorum atrio, ſed in Pythagoræ tacito illo ſanctoque (vt ait Seneca) receſſu didicerunt iura. *Si quis aut priuatus* (Cæſarem audis) *aut populus eorum decreto non ſtetit ſacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos eſt grauiſſima. quibus ita eſt interdictum ii numero impiorum ac ſceleratorum habentur, ab iis omnes decedunt, aditum eorum ſermonemq; defugiunt ne quid ex contagione incommodi accipiant, neque iis petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur. His autem omnibus Druidibus præeſt vnus, qui ſummam inter eos habet authoritatem, hoc mortuo, ſi quis ex reliquis excellit dignitate ſuccedit, at ſi ſunt plures pares, ſuffragio Druidum adlegitur; nonnunquam etiam de principatu armis contendunt, ii certo anni tempore in finibus Carnutum quæ regio totius Galliæ media habetur conſidunt in loco conſecrato; huc omnes vndique, qui controuerſias habent, conueniunt; eorumq; iudiciis decretiſq; parent. Diſciplina in Britannia reperta atque inde in Galliam translata eſſe exiſtimatur, & nunc qui diligentius eam rem cognoſcere volunt, plerunq; illò diſcendi cauſa proficiſcuntur.* Sed Iuuenalis

Ariſt. Polit. lib. 2. c. 10. Senec. ad Lucil. epiſt. 90.

Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos

Iuuenal. Satyr. 6.

Druides à bello abeſſe conſueuerunt, neq; tributa vna cum reliquis pendunt militiæ vacationem omniumq; rerum habent immunitatem, tantis excitati præmiis & ſua ſponte multi in diſciplinam conueniunt, & à propinquis parentibuſq; mittuntur, magnum ibi numerum verſuum ediſcere dicuntur. Itaq; nonnulli annos vicinos. (Poſt tot ad amuſſim annos, quæ Veſtalium ſtudiis incubuerant alios docēdi munus obire potuerunt) *in diſciplina permanent. Neq; fas eſſe exiſtimant ea literis mandare, cum in reliquis fere rebus publicis priuatiſq; rationibus Græcis literis vtantur; id mihi duabus de cauſis inſtituiſſe videntur, quod neq; vulgus in diſciplinam efferri velint, neq; eos qui diſcunt literis confiſos minus memoriæ ſtu-*

Plutarch in Num. Pom.

dere, quod fere plerisq; accidit, vt præsidio literarum diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant. Quid autem Pythagoras? nonne arcana sua inanimatarum (vt ait Plutarchus) fidei litterarum committere semper abhorruit? vt nec quidpiam scripti (contra Laertium qui in vita Platonis triplicem illius librum meminit) posteris illum reliquisse Plutarchus idem & Flauius Iosephus constanter affirmarint. Imo nec illa, quæ circumferuntur, aurea carmina, sub eiusdem nomine, ab ipso, sed à discipulis illius censet post alios Lipsius diuulgata. At vlterius Cæsaris verba legamus. *In primis hoc volunt persuadere. Non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios, atq; hoc maxime ad virtutem excitari putant metu mortis neglecto.* Quod ad Druidas Lucani Apostrophe eleganter describit.

Plutarch. in vit. Numa & Alexandri.

Ioseph. libr. 2. contra Appion. Gram.

Lips. manuduct. ad Stoic. philos. lib. 1. dissert. 6.

Luca. Pharsal. lib. 1.

Et vos Barbaricos ritus, moremq; sinistrum
Sacrorum Dryadæ positis repetistis ab armis;
Solis nosse Deos & cæli numina vobis
Aut solis nescire datum. nemora alta remotis*
Incolitis lucis: vobis auctoribus Vmbræ
Non tacitus Erebi sedes, Ditisq; profundi
Pallida regna petunt, regit idem spiritus artus
Orbe alio. Longæ, canitis si cognita, vitæ
Mors media est, certe populi quos despicit Arctos
Fælices errore suo quos ille timorum
Maximus haud vrget lethi mors: inde ruendi
In ferrum mens prona viris; animæq; capaces
Mortis; & ignauum est rediture parcere vitæ.

quod de Pythagoricis vt omnia quæ animam corpori affigerent, deuitarent, scribit Porph. in lib. de abstin. anim. Macrob. in libr. 1. ad som. scip. cap. 1.

En plane & plene Pythagoricum. Ad abstergendum enim mortis timorem, ac ad iustitiæ cultum humanis animis inculcandum Plato licet & Cicero post delineatas suas Rerump. formas, doctrinam de immortalitate animæ maxime

ximè duxerint idoneam, deq; eadem scriptor inter Græcos præcipuus fuerit idem Plato, publicum tamen, & antiquiorem huiusce assertorem (qui primū dixerit Homero suum detrectat honorem) Pythagoram fuisse liquido constat. Quod aureorū carminum author quisquis fuerit, edocuit.

Maxim. Tyrius ser. 28. Odyss. lib. 10. Pythagoræ ascripta χρυσ. ἐπ. in fine.

Ἢν ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθῃς,
Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, ἐκ ἔτι θνητός.

De Metempsychosi vero seu animarum transmigratione quemnam priorem, quemnam aliū habemus authorem? Dubium Lipsio, an à Pythagora Druides istam opinionem hauserint, an potius ipse ab illis; cum Clementis Alexandrini authoritate Gallos ille audiisse & Brachmanas dicatur. Mutua tamen inter se thesiū, mathesiumq; communicatio minime fit his exemplis nobis dubia. *Quin etiam Iudæi posteriores hoc errore sunt perfusi: quod Iustinus Martyr notat & Thalmudistæ profitentur. A qua causa in sacris nostris libris opinati scribuntur Christum esse aut Ieremiam aut Eliam.* Ad C. Cæsarem rursus redeamus. *Multa præterea de syderibus atque eorum motu de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de Deorum immortalium vi ac potestate disputant, & iuuentuti transdunt.* Ipsissima sunt ista testibus Ouidio, Laertio & Luciano, Pythagoræ studia. *Natio est omnium* (Cæsaris iterum verba) *Gallorum admodum dedita religionibus, atque ob eam causam, qui sunt affecti grauioribus morbis, quique in prœliis versantur, aut pro victimis homines immolant, aut se immolaturos vouent, administrisq; ad ea sacrificia Druidibus vtuntur; quod pro vita hominis, nisi vita hominis reddatur, non posse Deorum immortalium numen placari arbitrantur: publiceque eiusdem generis habent instituta sacrificia, alii immani magnitudine simulacra habent, quorum contexta viminibus membra viuis hominibus complent, quibus succensis circumuenti flamma exanimantur homines.*

Clem: Stromat. lib. 1. Lips. Physiolog. Stoic. lib. 3. dissert. 12. Euangel. Matth. cap. 16. Ouid. Metam. lib. 14. Lucretius lib. 1.

Lucretius lib. 1. *Tantum Relligio potuit suadere malorum.*

Orat. pro M. Fonteio. Immanem illam ac barbaram execratur Cicero consuetudinem, quæ humanis hostiis deorum aras funestauit. *Quali* (inquit) *fide, quali pietate existimatis eos* (Gallos) *qui etiam Deos immortales arbitrentur hominum scelere & sanguine facile posse placari? ab his quidquam sancte aut moderate dictum putabitis?* Cur non ab his M. Tulli? huic tantum nationi, cum & exteræ gentes, imo tua, humano sanguine aras Diuum imbuerent, fidem idcirco diminues? Beatissimum, nosti tu, qui oratorie tantum id dixeris, apud Massagetas fuisse mortis genus cum patres iam senio confecti à filiis immolarentur. Iphigeniam Agamemnonis filiam Dianæ Aulidensi sacratam cantant Græci. Diti humana capita, Saturno virorum victimas in sacrificiis intulerunt antiqui Itali oraculi illius.

Herodot. in Clio.

Euripid. in Iph.

*Κρονίδῃ. Καὶ κεφαλὰς * Ἅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα,

homonymia obcæcati, vsque dum Herculis (vt in Fastis Ouidius, Macrobius, & Varro testantur) per Italiam Geryonis boues abducturus, eos vt faustis sacrificiis infausta commutarent, Ditique oscilla ad hominis effigiem arte simulata offerrent, Saturnias autem aras non mactando viros, sed accensis luminibus (quæ quidem τὸ φῶς pluraliter æque ac homines Græce interpretatur) excolerent, persuaderet. Carthaginenses item ab Agathocle rege Siculorum victos, vt iratum Deum sibi magis propitium ac placatum haberent ducentos nobilium filios immolasse è Pescennio Festo scribit Lactantius, qui, *Nec Latini*, inquit, *huius immanitatis expertes fuerunt: siquidem Latialis Iupiter etiam nunc sanguine colitur humano. Et Galli ipsi esum atque Teutantem humano cruore placabant.* De occiduis gentibus ista sunt testimonia. Quid de Iudæis antiquis? filios suos crebro per igneas flammas transitu Molecho tandem immolarunt. Id vero tantum Idololatræ

Macrob. in Sat. lib. 1. cap. 7.

Lactant. Diuina. instit. lib. 1. ca. 21.

Leuit. cap. 18. lib. 4. Reg. cap. 16. & 23. Sap. 14, 22.

træ. Obtulit autem Iudex Iſrael Iphthah filiam iuxta votum ſuum Domino Deo Opt. Max. in holocauſtum, negant Hebræi immolatam eam fuiſſe, ſed à conſortio, aiunt, hominũ ita recluſam vt abiſtinc *venirẽt filiæ Iſrael vt conſolarentur*, ſeu colloquerentur (quod æque ac plangerent לתנות ſignificat) *cũ filia Iiphthah quatuor diebus per annum*.) At vero, inquis, quid iſta cũ Pythagora? An cuius diſciplina ab eſu ſimul ac cæde brutorũ animalium eſſe abſtinendũ docuerit, ſtrictis tamen gladiis humanum ſanguinem extorquere ſectatores ſuos pateretur? Quidni certe? Aptius enim Diis nil potuit deſtinari quo placarentur, quam quod maxime diuinam (idque eorundem ſententia) originem, immortalemq; eſſentiam habuerit, quodque inter alia ſui generis fuerit optimum. Quale quidem eſt vndiquaque omnia humana & in homine; cum eæ quæ per metempſychoſin Pythagoricam ad beſtiarum informationem è cœlo fuerant detruſæ (vt de diuitum animis in aſinos, quos indies agitarent flagellarentq; pauperes, emiſſis ad certum tempus ſcribit Lucianus) quippe quæ terreſtribus ſeſe nimis immiſcuerant fæcibus, cæleſti ac diuino numini quæ dicarentur, minime fuerint dignæ. Dira tamen forte cædes videtur ob humani fluxum cruoris; impium ſacrificium, quo dum religionem ſtricte colunt, eam tamen prius tanto ſcelere violant. Chriſtianis quidem ſic ſentiendum. Prorſus aliter antiqui illi, quibus, cum nefas eſſet cætera ſacra violari, hominem tamen ſacrum fas fuerit occidi, cuius rei cauſam ſic habes è Macrobio. *Veteres nullum animal ſacrum in finibus ſuis eſſe patiebantur ſed abigebant ad fines Deorum, quibus eſſet ſacrum: animas vero ſacratorum hominum quos Græci ζωαίνας vocant, Dis debitas æſtimabant. Quemadmodum igitur quod ſacrum ad deos ipſos mitti non poterat, à ſe tamen dimittere non dubitabant; ſic animas quas*

Lib. Iudic. cap. 11.

Lucian. in Necroman.

Macrob. Saturn. lib. 3. cap. 7.

Cruore captiuo adolere aras & hominum fibris consulere Deos fas habebant. Tacit. libr. 14. ann. Diodor. Sicul. de antiquit. fab. gest. lib. 6.

ſacras in cœlum mitti poſſe arbitrati ſunt viduatas corpore quam primum illo ire voluerunt. At magis horrenda vſi ſunt Galli illi Anthropomantia cui præfuerunt item Druides. *Cum de rebus magnis* (Diodori verba) *conſulunt, mirabilem, incredibilemque ſeruant conſuetudinem; iugulant enim enſe hominem. Quo decidente, tum ex caſu, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex ſanguinis fluxu ex quadam antiqua rerum obſeruatione norunt futura. Eſt apud eos moris, nullum abſque philoſopho ſacrificium facere. Exiſtimant enim per diuinæ naturæ conſcios ſacra fieri oportere, tanquam diis propinquiores.* Immanis iſte vere mos, quem cum inſpiciendis ſæpe puerilibus extis adhibuiſſet ſpurciſſimus ille Varius Antoninus Imp. per ſcurras ipſe tandem miſere occiſus, per plateas tractus, in latrinam etiam (tanti facinoris procemium) eſt eiectus. Quæ vero apud Cæſarem ſequuntur audiamus. *Supplicia eorum, qui in furto aut latrocinio aut aliqua noxa ſint comprehenſi gratiora diis immortalibus eſſe arbitrantur: ſed cum eius generis copia deficit etiam ad innocentium ſupplicia deſcendunt, Deum maxime Mercurium colunt, huius ſunt plurima ſimulacra: hunc omnium inuentorem artium* (quibus & præeſt ſecundum Antiquos Chaldæos & recentiores Aſtrologos) *ferunt. Hunc viarum atque itinerum ducem* (quod alias item ſenſiſſe gentes oſtendit illud Theocriti.

Lamprid. in vit. Aelio-gab.

Theocrit. Idyll. 26.

Ἑρμέω ἀζόμενος δεινὴν ὄπιν εἰνοδίοιο.

Hunc ad quæſtus pecuniæ mercaturaſque habere vim maximam arbitrantur, poſt hunc Apollinem, & Martem & Iouem & Mineruam, de his eandem fere quam reliquæ gentes habent opinionem, Apollinem morbos depellere, Mineruam operum atque artificiorum tranſdere, Iouem imperium cœleſtium tenere, Martem bella regere. Huic cum prælio dimicare conſtituerunt ea quæ bello cœperunt plerunque deuouent, quæ ſuperauerint animalia capta immolant, reliquaſque res in vnum locum conferunt, multis in ciuitatibus harum

rum

*rum rerum extructos cumulos locis consecratis conspicari licet, neque sæpe accidit; vt quisquam, neglecta religione, aut capta apud se occultare, aut posita tollere auderet, grauissimumque ei rei supplicium cum cruciatu constitutum est. Galli se omnes ab Dite patre (*quod nomen fuit etiam Samothi apud Berosum*) prognatos prædicant, idque à Druidibus proditum dicunt, ob eam causam spatia omnis temporis non numero dierum sed noctium finiunt, & dies natales & mensium & annorum initia sic obseruant vt noctem dies subsequatur.* Antiquissimus sane & fortassis naturæ maxime consonus mos. Antiquissimus autem; nam Mosaicæ disciplinæ. *A vespera* (inquit SS.) *vsque ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra.* Nec alia supputatione fuit synecdochice triduo Christus Deus in sepulchro. Naturæ vero consonus. Nam eadem quasi dictante, videtur obseruandus. Primo etenim, qui iucundissimis naturæ theoriis geniis suis student placere, analogicas omnimodo esse diei naturalis & anni tropici qualitates edocuerunt, cum etiam sub vtrisq; mundi polis totus annus vnus, quasi dies (semestris scilicet nox, semestris dies) esse videatur. AEquinoctiali vero mensi (qui *Tisri*, vox Chaldaica, Hebræis dicitur) qui circa solis erat in dodecatemorion Libræ, ingressum, autumnali scilicet tempore (quod primarum quas aiunt, qualitatum temperamento vesperæ diei naturalis, secundum attributionis analogiam maxime conuenit) testimonia sacrarum literarum, Flauius Iosephus, Hebræorum plurimi, Lyra, Iohannes Picus Mirandula, Bodinus, Pererius, & alii incunabula mundi videntur attribuere. Sed Astrologis potius penitius introspicientibus acquiescendum.

Leuit. c. 23.

I. Dean Propad. Aphorist.

Facta (item inquit Moses) *est vespera*, (prima scil.) *& factũ est mane* (secunda pars diei naturalis) *dies vnus*. Quam Gene- *Genes. 1.*

ſeos particulam (aduerſus D. Auguſtinum, Baſilium, Ambroſium, Chryſoſtomum, Magiſtrum ſententiarum, ac Benedictum Pererium) Toſtatus, Eugubinus, Catharinus, Artopæus, Bodinus, & Otho Caſmannus conuincere veſpertinum tempus tanquam communem eſſe cuiuslibet diei naturalis præcedentis & ſubſequentis terminum conſtanter aſſeruerunt. Gruibus autem alte volitantibus, Aſtrologis inquam, maiorem etiam in iſtis forte quis fidem habendam iudicauerit. Aſſentiunt autem illi Chaldæis; ortum ſolis diei naturalis principium conſtituunt, horas inæquales (quas aſcenſionibus ſignorum medietatum iuxta poli quamlibet eleuationem diſtinguunt) eo diſtribuunt modo, vt cuiuſuis diei planeta denominator ſit ſimul & primæ eiuſdem diei horæ temporalis dominator. Ex quo ipſius artis diuinatricis præcepto diri dari planetariam quãdam prærogatiuam videmus. Vndenam autem iſtud illi? An diabolicis (vt quidam aiunt) fallaciis obcæcati vt Deorum gratiam nominibus ſancta ſabbathi nomina ac Dominici commutarent? An recenter inter Chriſtianos ortum? nec apud AEgyptios (quorum amplecti doctrinam non dedignatus eſt Moſes) notum? haud temere quidem affirmandum. Habemus etenim antiquiſſimos AEgyptios * Petoſyrin & Mecepſonem, qui (teſte Iulio Firmico) ſecuri AEſculapium & Anubium, quibus potentiſſimum Mercurii numen Aſtrologiæ ſecreta commiſerat, mundi genituram ſic æquali modo conſtituerunt; vt Horoſcopi cuſpis eſſet decimaquinta pars Cancri, eademque Leonis infernę portæ principium terminaret; in qua ſolaris Orbis centrum poſuerunt, quindecemque ad gradus Zodiaci infra horizontem depreſſerunt. Iam vero, cum Mathematici crepuſculum matutinum incipi demonſtrarint, cum ſolis centrum

Toſtatus, Catharinus, Artop. ad Geneſ. Eugubin. in Coſm. Bod. de Dam. libr. 3. cap. 1. Caſman. Aſtrolog. part. 2. cap. 2. quæſt. 1.

Vide Caſman. Aſtrolog. part. 2. cap. 4. q. 2.

Vide Dion. Xiphil. libr. 36.

Firmicus Matheſ. lib. 3. cap. 1 & 2.

Ptolemaica doctrina primi & antiquiſſimi fuerunt illi authores.

Anonymus Græc. in lib. 3. quadripart.

trum inter & horizontem, verticalis circuli per eadem trāſeuntis arcus octodecem, vt N. Copernicus, vel nouemdecem graduum, vt Alhazen, intercipiatur; Quidni antiquos illos (dum ſolis maximam eccentroteta, quæ tum fuit, perpetuam fuiſſe ſimul & fore forte cogitarint; quæ quo maior, eo ſimul & maiorem telluris vmbram conicam Optici demonſtrant) diem naturalem à crepuſculi initio auſpicatos fuiſſè cenſeamus? Quidni hinc horam primam diei Solis (quo mundum aiunt conditum,) cum ſol primus planetarum ſupra horizontem motu, quaſi vnius temporis horarii emerſerit, denominatam fuiſſe cum toto die coniiciamus? Nec enim tam abſurda ſunt iſta vt Moſaicæ Geneſi aliquatenus videantur reniti. Præterquam enim quod poſt Philonem, Iudæum & D. Auguſtinum alii recentiores mundi creationem momentaneam fuiſſe ſenarioque numero dierum ordinem tantum quendam, ac perfectionem, ſeu myſticum quoddam, fuiſſe deſignatum ſcribunt; Dionyſius Areopagita, D. Thomas, Benedictus item Pererius Ieſuita primi diei primam lucem illam non aliam fuiſſe quam lucem ſolis, ſed primo die velut informem & imperfectam, quarto autem abſolutam & conſummatam ſentiunt. Cum vero opinio iſta, qua mundum menſe Iulio (Leonem ſole peragrante) creatum fuiſſe affirmatur, renitente Gerardo Mercatore fere ſit exploſa; nec thema mūdi, quod Petrus Alliacenſis, qui ſolem in medio poſuit cœli ac Arietis parte XIX. formauit, maiori nitatur ratione; cum ſuper faciem abyſſi primum fuiſſe tenebras eaſque noctis nomine verbo Elohim appellatas ſacræ literæ teſtentur; Druidum noſtrorum diſciplina tam Iudaicæ conſona, tam veræ propinqua, tam naturæ congrua horas Aſtrologorum illas planetarias vel prorſus contemnendas, vel ſaltem à ve-

Copernic. lib. 2. Reuolut. cap. 19. Alhaz. de crep.

D. Thom. summ. 1. p. q. 75.

I. Picus Mirand. Aduersus Astrol. lib. 7. cap. 6. & lib. 5. c. 9.

ſpera (quod conſtanter affirmat Ioannes Bodinus) ſupputandas eſſe facile conuincit. Totumne vero iſtud ſolum iudaicum? nihil hic quoque Pythagoricum? Cuius diſcipuli iurare ſolebant per

——— ψυχᾶ παρδόντα τετρακτιω.

qui ſeipſo, vel in denarium Pythagorice reſolutus par ſemper manet numerus, parem autem numerum materialem eſſe cuiuſq; compoſiti cauſam, Diti ſacrum, (quem primũ ſuum Druidæ agnouerunt parentem) Pythagorici cenſuerunt. Internos Deos, bino oculorum numero humanũ ſupra caput poſito, denotarũt hieroglyphice Ægyptii, ſed ne nimis extra callem. Ad Cæſarẽ redeamus. Nec pigeat, (propter cõmunem vtriq; genti Druidũ diſciplinam, præſertim cũ in Britannia ſit experta, ac ad publicas priuataſq; cauſas dirimẽdas ſeſe extẽderit) municipales vtriuſq; gentis leges quaſi eaſdem fuiſſe credere. *In reliquis vitæ inſtitutis* (ait ille) *hoc fere ab reliquis* * *differunt, quod ſuos liberos, niſi cum adoleuerint, vt munus militiæ ſuſtinere poſſint, palam ad ſe adire nõ patiantur, filiumq; in puerili ætate in publico in conſpectu patris aſſiſtere turpe ducũt; viri quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperũt, tantas ex ſuis bonis æſtimatione facta cum dotibus communicant, huius omnis pecuniæ coniunctim ratio habetur, fructuſq; ſeruãtur; vter eorum vita ſuperauit, ad eum pars vtriuſq; cum fructibus ſuperiorum temporum peruenit. Viri in vxores ſicut in liberos vitæ neciſq; habent poteſtatẽ.* a Iudæorum ſacræ literę, Ægyptiorum Diodorus, Athenienſium Heliodorus, tantam in liberos poteſtatem patri dediſſe leges, teſtantur. Nec ſolum Romanis lex iſta; quod tamẽ Iuſtin. b videtur affirmare. Tam vtile vero hoc ius Reip. cenſet Ioannes Bodinus, c vt exemplo pernicioſo patribus ademptum reſtitui oportere aſſerat, naturæq; maxime conſentaneum diiudicet. Sed quo longius (vt de hac

I.B di..in lib 3. de dæmonom. c.1. Macrob. lib. 1. ad ſom. Scip. Aurea Carm. Pythag. Ariſtot. metaph. libr. 1. cap. 5. Plutarch. de plac. philoſo. libr. 1. cap. 3. Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 13. In append. ad lib. 2. Ori Apollinis & Pier. hieroglyph. lib. 32.

At in hoc aliquatenus cum Perſis conueniunt, apud quos, quadrimis minores in conſpectum patris non ſunt admiſſi. Strab. Geog lib. 15. maxime vero cum Langobardis, quibus erat moris, vt regũ cum

re

re scribit eruditissimus Gentilis) recessimus à priscis illis tēporibus, quum viuebatur natura duce, eo & longius à naturali iure aberrauimus. Sed Cæsarem rursus. *Cum paterfamilias illustriore loco natus decessit, eius propinqui conueniunt & de morte, si res in suspicionem venit, de vxoribus in seruilem modum quæstionem habent; & si compertum est, igni atq; omnibus tormētis excruciatas interficiunt.* Ista Cæsaris habemus testimonio, quę Druidum interuentu vtrasq; gētes mutuo communicasse, quis coniecturā faciat. Nec tam tragica fuit illis in re administrāda asperitas, quin & plurimos, qui in bicipiti somniarant Parnasso, nomine Bardos (quod à Bardo Celtarum illo rege quidam deducunt) in Gallia simul & Britannia floruisse proditum sit. *Qui fortia* (scribit Ammianus) *virorum illustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt.* Quos item sic Lucanus alloquitur:

Vos quoq; qui forteis animas belloq; peremptas
Laudibus in longum vates demittitis æuum
Plurima securi fudistis carmina Bardi.

tanti vero apud eos sunt (inquit Diodorus) *Poetæ vt cum extructa acie, exercitus eductis ensibus iactisq; iaculis propinquant, non solum amici, sed hostes quoq; eorum interuentu à pugna conquiescant, ita apud agrestiores barbaros ira cedit sapientiæ. Et Mars reueretur Musas.* Nec philosophos hos inter ac Poetas Magicæ defuerunt superstitiones. Britannia enim, Plinii ætate, Magiam *tam attonite celebrabat tantis ceremoniis vt dedisse Persis videri possit.* Sed de Britannis ipsis iam Cæsar, *vtuntur*, inquit, *nummo ex eo aut annulis ferreis ad certum pondus examinatis pro nummo. Ex his omnibus, longe sunt humanissimi qui Cantium incolunt, quæ regio est maritima omnis, nec multum à Gallica differunt consuetudine. Interiores plerīq; frumenta non serunt, sed lacte & carne viuunt, pellibusq; sunt vestiti. Omnes vero se Britanni luteo inficiūt, quod cæru-*

cum patrē filius non prandeat, nisi prius à rege gentis exteræ arma suscipiat. Paul. VVarnf. de gest. Lang. lib. 1. cap. 23
a *Deuter. cap. 21.*
Diodor. lib. 2. de fab. antiq. gest.
Heliodor. Æthiop. lib. 1.
b *Inst. t. patr. potest. §. ius autem.*
c *Bodin. de Repub. lib. 1. cap. 4.*
Alberic. Gentilis lib. 4. de Nuptiis cap. 1.
Amm. Marcellin.
Lucanus Pharsal. lib. 1.
Diodor. Sicul. lib. 6. de fab. antiq. gest.
Plin. Nat. histor. libr. 30. cap. 1.
Cæsar. de bello Gall. lib. 5.

eum efficit colorem, atque hoc horribiliore sunt in pugna adspectu; capilloq; sunt promisso, atq; omni parte corporis rasa præter caput & labrum superius. Vxores habent deni, duodeniq; inter se communes, & maxime fratres cum fratribus, & parentes cum liberis; sed si qui sunt ex his nati, eorum habentur liberi à quibus primum virgines queq; ductæ sunt. Leporem & gallinam & anserem gustare fas non putant, hæc tamen alunt animi voluptatusq; causa. En reliquias hic Pythagoræ, qui vel ob animarũ transmigrationem, vel (quod ait Plutarchus) vt mansuetiores fierent homines ab animalibus docuit abstinentiam. *Oppidum vocant* (Cęsarem audis) *cum syluas impeditas vallo atque fossa munierunt, quo incursionis hostium vitandæ causa conuenire consueuerunt.* Nec multum aliter Strabo. *Eorum vrbes sunt nemora; latissimos enim circes deiectis obstruunt arboribus. Vbi constructis tuguriis & ipsi pariter ac armenta stabulantur.* Cæsaris postremo Cassiuellauni oppidum aggressi impetum non tulerunt Britanni, Cassiuellaunus autem legatos de deditione misit ad Cæsarem, qui propter repentinos Galliæ motus, quos ad sedandos festinabat, *obsides imperat, & quid in annos singulos* * *vectigalis populo R. Britannia penderet, constituit, interdicit atque imperat Cassiuellauno ne Mandubratio nec Trinobantibus noceat.* Hæc ille de seipso, quem item, Strabo, & Tranquillus, acceptis obsidibus magnum seruorum numerum ingentemque prædam reportasse scribit; Cum tamen C. Tacitus prospera tantum pugna incolas terruisse, insularesque, Dion αὐτονόμους viginti à Cæsaris aduentu annis fuisse suis in historiis tradiderint.

Plutarch. in lib. de soler. anim.

Strab geograph. lib. 4.

3000o. libr. Galf. Arth. libr. 1. cap. 24.

Strab. lib. 4.

Sueton. in Iul. cap. 25.

Tacit. in vita agric.

Dio. lib. 53.

CAP. V.

Augusti, Tiberii, Caii, Claudii, &c. Impp. Rom. turbidis misti rebus Dominatus hic, à Cassiuellauno, ad Lucium Regem.

REuersus autem est Iulius Romam, fatis cessit Cassiuellaunus, cuius diademate Tenancius redimitus insulam

Iam gubernauit, huic Cunobelinus filius successit, qui tam arcta cum Romanis (sic Galfredus) amicitia coniunctus erat, vt cum possit tributum eorum detinere, gratis tamen impendebat. Educauerat istum Augustus qui *coercendi intra terminos imperii consilio vsus est, longa igitur obliuio* (inquit Tacitus) *Britanniæ, etiam in pace.* Censum tamen vniuersalis illa, (quam meminit D. Lucas) mundi descriptio hinc etiam extorsit. Consilium Augusti Tiberio *præcipue placebat, ita vt nihil in Britannia tentauerit, nec aliquid præsidii habuerit.* Romanorum tamen amicitiam iam coluisse Britanni videntur, quod cum Germanicus Oceanum nauigasset, illiusque sociorum naues vi ventorum disiectæ, pluresque in insulas longe sitas eiectæ fuissent, quidam Romanorum in Britanniam rapti & remissi sunt à regulis. Huius (scribit Plinius) *principatus sustulit Druidas Gallorum, & hoc genus vatum medicorumque. Agitasse Caium Cæsarem de intranda Britannia satis constat, ni velox ingenio, mobilis pœnitentia, & ingentes aduersus Germaniam conatus frustra fuissent. Nihil autem amplius* (vt habet Tranquillus) *quam Adminio Cunobellini Britannorum Regis filio, qui pulsus à patre cum exigua manu transfugerat, in deditionem recepto, quasi vniuersa tradita insula magnificas,* è Germania vbi tũc agebat, *Romam literas misit.* Cinobellinum demortuum excepit (ita Galfredus) Guiderius, quem frater Aruiragus. Romæ vero Claudius Cæsar *dum vellet, iusti triumphi decus vnde acquireret, Britanniam potissimum elegit: neq; tentatam vlli post Diuum Iulium* (sic Suetonius) *& tunc tumultuantem ob non redditos transfugas.* Præpositorum maxime Ostorii Scapulæ militari virtute adiutus intra paucissimos dies parte insulæ in deditionem recepta, australi scilicet, redactaque paulatim in Prouinciæ formam, capto Carataco Silurum rege, addita insuper, subsidio aduersus rebelles, veteranorum in

Tacit. Annal. 1. & vit. Agr. H. Huntingd. hist. li. 1. fol. 172.

Tacit. lib. 2. Annal.

Plin. li. 30. cap. 1.

Tacit. in Agric.

Sueton. in C. Calig. cap. 44.

Sueton. in Claud. c. 17.

Tacit. li. 12. ann.

Camalodunum colonia, summo cum apparatu Romæ triumphauit Britannicum se filiumq; hinc denominauit. Ex quo Seneca

In Octau. act. 1.

Cuiq; Britanni terga dedere
Ducibus nostris ante ignoti
Iurisq; sui.——

Tacit. lib. 14. ann.

summo Imperatori iste colebatur apud eos honore, quippe cui *templum constitutum, quasi ara (arra* legit Lipsius*) æternæ dominationis, cui sacerdotes delicti specie religionis omnes fortunas effundebant*. Druidum autem disciplinæ infensus eorum religionē apud Gallos *diræ* (Suetonii verba*) immanitatis & tantum ciuibus sub Augusto interdictam penitus aboleuit.* Quod Plin. supra de Tiberio. Neronis vero præfectos, quos huc destinauit, turbidæ res excepere; Senecæ etenim vsuris, aliisque bonorū rapinis grauiter oppressi, *conferebant iniurias Britanni & interpretando accendebant, singulos conquerentes sibi olim reges fuisse, nunc binos imponi è quibus legatus in sanguinem procurator in bona sæuiret*. Suetonio Paulino, qui tūc Britannos obtinebat repentina (dum in Mona insula agebat) defectio nunciatur. *Rex Icenorum Prasutagus longa opulentia clarus Cæsarem hæredem duasq; filias scripserat, tali obsequio ratus, regnum & domum suam procul iniuria fore, quod contra vertit adeo vt regnum per Centuriones, domus per seruos velut capta vastarentur. Iam primum vxor Boodicia verberibus affecta, & filiæ stupro violatæ sunt. Præcipui quique Icenorum, quasi cunctam regionem muniri accepissent, auitis bonis exuuntur, & propinqui regis inter mancipia habebantur.* Antiquo certe more aliarum gentium Reges (vt de Attalo Pergamenorum, Nicomede Bithynię scribit Liuius) Rom. P. scripsisse hæredem constat, quale itidem de *Gilberto Peche*, (cui honores & possessiones Baronię Penerellorum in Icenis erant deuoluta) qui Edvvardum primum Angliæ Regem hæredem

Sueton. in Claud. cap. 24.

Tacit. in Agric.

Tacit. libr. 14.

Liu. Epit. lib. 58. Flor. hist. lib. 2. cap. 20. & epit. lib. 10. decad. 3.

dem ſcripſit meminit Camdenus. *Morem enim* (inquit ille) *Romanorum ſub Imperatoribus illo ſeculo Angliæ proceres reuocarunt ſcribendi ſcilicet principes heredes cum apud principes in offenſa eſſent.* Tanta vero contumelia & metu grauiorum (quando in formam prouinciæ ceſſerant) arma rapiunt, commotis ad rebellionem Trinobantibus, & qui alii nondum ſeruitio aſſuefacti; reſumere libertatem occultis coniurationibus conſpirant, acerrimo in veteranos odio incẽſi, Boodica duce (neque enim ſexum in imperiis diſcernunt, cum & ſuperius Carthiſmandua Brigantes regina ſub imperio tenuiſſet) ſumſere vniuerſi bellum, ac ſparſos per caſtella milites confectati, expugnatis præſidiis, coloniam ipſam prius deductam, ſimul & municipium Verulanium inuaſere, quæ duo ſunt præcipua oppida magna ciuium Romanorum ſociorumq; cæde direpta, quorum Caius Suetonius in annumerandis Reip. (Nerone pr.) malis mẽtionem facit. Obiter autem de municipio ac colonia (cum neutriuſq; ius inſulæ noſtræ defuerit, vt recte, quæ illi grauiter tulerunt, nos intelligamus) Romanarum rerum ſcriptores paulo conſulendum. *Municipes* (inquit Agellius) *ſunt ciues Romani ex municipiis ſuo iure & legibus ſuis vtentes, muneris tantum cum P.R. honorarii participes, à quo munere capeſſendo appellati videntur, nullis aliis neceſſitatibus, neq; vlla Pop. R. lege aſtricti: quum nunquam Pop. R. eorum fundus factus eſſet. Sed Coloniarum alia neceſſitudo est. Non enim veniunt extrinſecus in ciuitatem ſed ex ciuitate quaſi propagatæ ſunt, & iura inſtitutaq; omnia populi Rom. non ſui arbitrii habent. Quæ tamen conditio cum ſit magis obnoxia & minus libera, potior tamen & præſtabilior exiſtimatur propter amplitudinẽ maieſtatemq; Pop. Romani, cuius iſtæ coloniæ, quaſi effigies paruæ, ſimulacraq; eſſe quædam videntur.* Tanta vero municipiorum videtur fuiſſe libertas vt maiorum ac auitis ſibique propriis ſacris vti

Camden. in Icenis agr. Cantabr.

Sueton. in Nero. capit. 39.

Gell. Noct. Attic. lib. 16. cap. 13.

minime prohiberentur. Quod de se & Arpino municipio Tullii dictum astruit. *Hic gens, hic sacra, hic maiorum multa vestigia.* Quo minus municipiorum constitutione, seu coloniarum deductione (colonos enim & sua habuisse sacra à Romanis alia censet Sigonius) antiquam Britannorum religionem, seu superstitionem excisam fuisse sentiendum est. Cognito vero prouinciæ motu, *nisi Paulinus propere subuenisset amissa Britannia foret quam vnius prælii fortuna veteri patientiæ restituit, tenentibus arma plerisque quos conscientia defectionis & proprius ex legato timor agitabat.* Paulinum, egregium cætera, arroganter in deditos consulentem, excepit exorabilior Petronius Turpilianus, qui compositis prioribus vltra nil ausus Trebellio Maximo (qui fuga ac latebris vitata exercitus ira precario mox præfuit) prouinciam tradidit. Arthurii monstratus fatis Aruiragus (quem tamen sub imperio Domitiani posuit Camdenus) hæredem Marium reliquit filium, quem Cogidunum apud Tacitum esse Richardus Vitus contendit ciuitates illi sunt donatæ aliquæ. & ad Taciti ætatem fidissimus mansit, *vetere ac iampridem* (inquit ille) *recepta Pop. Rom. consuetudine vt haberet instrumenta seruitutus & reges.* Nutante Rom. imperio ciuili discordia conuulso, Vectius Bolanus hic præpositus; qui nec disciplina militari insulam agitauit. Orbis autem cæteri Vespasianus dominus Petilium Cerealem huc tramisit, qui Brigantum ciuitatem aggressus, multa prælia & aliquando non incruenta gessit, *magnam Brigantum partem aut victoria amplexus aut bello.* Suffectus est Iulius Frontinus qui *validam & pugnacem Sylurum gentem armis subegit.* Hunc Britanniæ statum, has belli vices, missus in prouinciam, inuenit Iulius Agricola, qui, Tito Imp. Ordouices obtriuit prope vniuersos. Cum autem sub Domitiano hic ageret, Galgacum iusto prælio profligauit.

Cicero li. 2. de legibus.

Sigon. de antiq. iure Rom. lib 1. cap 8.

Tacit. in vita I. Agric.

Vit. lib 4. histor.

Tacit. Agr.

profligauit. Externis gentib. iam domitis & vltima Britannia penetrata, totaq; insula circumnauigata primus Romanorũ insulam esse deprehendit. Deinde *vt homines dispersi ac rudes eoq; bello faciles quieti & otio per voluptates assuescerent, hortatur priuatim, adiuuat publice, vt templa, fora, domus extruerent, laudando promptos, & castigando segnes: Ita honoris æmulatio pro necessitate erat. Iam vero principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum studiis Gallorum anteferre, vt qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. Inde etiam habitus Romanorum, & frequens toga, paulatimq; discessum ad delineamenta vitiorum, porticus & balnea, & conuiuiorum elegantiam, idque apud imperitos humanitas vocabatur cum pars seruitutis esset.* Ab origine vero forte nimis antiqua, istiusmodi conuiuiorum elegantiam apud Anglos, deduxit Polydorus, cum abhinc eam emanasse coniiciat. Iulius Agricola disciplina militari bene hic exercita tandem, verbo, vt Syriæ prouinciæ, quæ vacabat, præsideret, re vero, vt illius famam quæ maxime augebatur Domitianus comprimeret, è Britannia est euocatus; successorq; missus Salustius Lucullus. *Ita* (scribit Camdenus) *imperante Domitiano, vlteriori illa parte vt aspera & infrugifera Barbaris relicta, hæc citerior plane & plene in prouinciam fuit redacta; Quæ nec Consularis nec Proconsularis sed Præsidialis & Cæsarum censebatur. Vtpote quæ Romano imperio post diuisionem prouinciarum ab Augusto factam accessit, & suos proprætores habuit:* Augustus enim (penitius huius rei notitiam non abs re fuerit adnectere) prouincias quasdam S.P.Q.R. gubernandas reliquit, alias & validiores, quas annuis magistratuum imperiis regi nec facile nec tutum erat, ipse suscepit. Deligebantur (inquit Alciatus) sorte ex Consularibus Proconsules, sicut ex prætoriis prætores, qui in prouincias Pop. Rom. attributas cum potestate mittebantur, & summum

Polydor. lib. 2. hist. Ang.

Camd. in Rom.

Suet. in Octau. ca. 47. Strabo in Geog. lib. 17. in fine. Alciat. ad l. 100. titul. verb. sign.

l. si in aliam π. tit. de off. Procoss.

vt Coss. in libera olim Republ. imperium habuerunt. Cæsar vero in prouincias, quas suæ curæ reseruauerat, præsides vel legatos mittebat; non tamen cum tanta potestate, quanta erat Procoss. sed mandatis & diplomatis principum, quibus omnis nimia potestas erat, plerunque coercita aut temperata. Vnde cæteras inter & nostra Britannia Præsidialis dicta. Legionum autem ac Romanorum militum (quos ad insulanos coercendos Claudius aliiq; subsequentis Imperatores ætatis huc destinarunt) *Stationes ac prætenturæ proculdubio* (scribit eruditissimus nostras) *fuerunt sæpenumero, quasi genituræ vrbium & oppidorum* (vt in aliis prouinciis, sic) *in hac nostra Britannia. Sic Britannis iugum impositum primum præsidio militum, qui semper cum terrore impenderunt incolis inde tributo & vectigali, eoque nomine Publicanos habere cogebantur, id est, Harpyæ & hirudines, qui eorum sanguinem exugerunt, bona publicarunt & mortuorum nomine tributa exegerunt. Nec legibus suis patriis vti permissi sunt, sed magistratus à Populo Romano cum imperio & securibus missi qui ius dicerent.* Tulerunt Romanorum gubernacula sub Traiano tamen coacti, vsque ad imperium Hadriani: quo teneri sub Romana (deficientibus plerisque aliis, quas subegerat Traianus, gentibus) ditione non poterant. Petiit ergo ille Britanniam, *in qua* (sic AElius Spartianus) *multa correxit, murumq; per octoginta millia passuum primus duxit, qui Barbaros* (Pictos enim sub id tempus primum huius insulæ partem septentrionalem occupasse scribunt) *Romanosq; diuideret.* At verò vndenam tamdiu redditur Harpocrates Arthurius? Quemnam ille proximo Britanniæ diademate insigniuit? collaudato (si diis placet) Mario ac iam mortuo Coilus filius ab Arthurio princeps est salutatus, qui Romæ puer educatus amicitiam sibi firmissimam cum terrarum orbis Dominis conciliauit, nec

Eum qui vect gal pop Roman. conductum habet publicanum appellant. π. lit. de ver bor. sig. l. 16.

Spartian. in vita Hadriani Cæs.

inuitus

inuitus (patris sequutus consilia) vectigal eisdem impendit: vltima sensit iste fata; hæredem autem reliquit filium, cui Lucius nomen; Huic Regum Britannorum veri, Diuini, Christianiq; luminis radii salutaris influentiæ primum eluxerunt. Imo Britannia (quod eius laudi & gloriæ imprimis ducatur) hunc prima inter omnes Christiani Orbis gentes Christianum regem habuit. Sed benignissimum Pantocratoris illius Opt. Max. in nostram sub illis temporibus aspectum, altius repetendo, patefacere fuerit operæpretium. *Camden. in Brig.*

Christiani nominis, Authore Lucio, propagatio; Eiusdem hic antiquior Origo. Episcoporum institutio. Eleutherii PP. de Romanis legibus petitis Lucio responsum.

CAP. VI.

NEc tamen à Lucio (tametsi primus Regum Deum Hominem est amplexus) Christianæ religionis fuerunt primordia, in fertilissimo Martyrum hoc agro; Cui, *vniuerso Orbi præfulgidum sui coruscum ostendens tempore (vt scimus) summo Tiberii Cæsaris (quo absq; vllo impedimento eius propagabatur religio, comminata, senatu nolente, à principe morte dilatoribus militum eiusdem (radios suos primũ indulsit, id est sua præcepta Christus. Quæ licet ab incolis tepide suscepta sunt, apud quosdam tamen integre, apud alios minus, vsq; ad persecutionem Diocletiani tyranni nouenam, permansere.* Non solum etenim Iosephum ab Arimathæa ciuitate oriundũ, qui seruatoris nostri corporis inhumandi negotiũ iniuit, ab Apost. Gallorũ Philippo huc missum, prima fundamẽta veræ religionis posuisse cœnobiũ monasticæ familiæ D. Ben. ordinis in Glasconia, agri iã somer- *Gildas in epist. de excid Brit.* *Camden. in Belg.*

ſetenſis inſula, primum quadamtenus inſtauraſſe, (ex quo maioribus noſtris locus ille *Prima terra Dei & prima ſanctorum terra in Anglia dictus erat*) hiſtorici noſtri prodiderunt; ſed etiam Simonem Zelotem Nicephorus, hanc inſulam adiiſſe ſcriptum reliquit. Miſere vero depreſſum penequе, ne dicam (ob Gildæ teſtimonium) penitus ſuffocatum diffluente errorum humido, ignem illum hic cœleſtem primo accenſum, vt vlterius tandem lumen ſuum ac calorem in incolas diffunderet, mirum in modum & fœliciſſime Lucius ille fouere ſtudebat. Quippe cuius ſenſibus cum edita indies Chriſtianos inter miracula, mores eorum imbibendi, ſacroq; ſe lauacro abſtergendi deſiderium ingeſſiſſent, Pontificem Romanum, qui tunc fuit (iuxta Bedam anno Chriſti CLVI. quem tamen, ne prorſus fallaris, ante CLXXI. minime Papam fuiſſe conſtat) Eleutherium vt cum ſuis Chriſtiano nomine obſignaretur, mandatis literis conſuluit. Qui eo tandem, quo fuit erga veræ religionis propagationem (nec enim tot ſuperſtitionum maculis adhuc erat R.E. conſperſa) ductus amore, Fugatium & Damianum inprimis doctos, inſignisque pietatis viros, miſit, vt Regem ſimul ac incolas Britannicos ſacro baptiſmate abluerent. Nec oleum ille, nec operam iſti perdiderunt. *Nec mora, concurrentes* (Arthurium legis) *vndiq; nationum populi regis exemplum inſequuntur, eodemque lauacro mundati, cæleſti regno reſtituuntur. Beati ergo doctores, cum per totam fere inſulam paganitatem deleuiſſent, templa quæ in honore plurimorum Deorum fundata fuerant, vni Deo eiuſque ſanctis dedicauerunt, diuerſiſque ordinatorum cœtibus repleuerunt. Fuerunt tunc in Britannia* XXVIII. *Flamines & III. Archiflamines.* Totidem vero flaminibus (quos στφανηφόρες à capitis geſtamine, quod *Flama* dictum, coronæ ſpeciem referebat, Dionyſius Halicarnaſſeus; Pilamines vero à pileis

Polydor. lib. 2. hiſt. Ang. Buchanan. lib 5 Rer. Scotic. I Fox eccl. hiſt. libr. 2. ex Gilda. Niceph. lib. 2. cap. 40. Vide Fitzherb. de antiq. eccleſ. Angl.

Bed. eccl. hiſt. lib. 1. cap. 4. Vide Crãtz in Metropoli ſua cap. 15 lib. 1. Galfred. Monum. lib. 2 cap. 1. Al. Faganus & Dunianus ſeu Dimianus. Galfred. Mon. lib. 2. cap. 1. Pontic. Virun. libr. 3. hiſt. Brit.

à pileis quibus capita circumdederunt Plutarchus; Filamines à filo lanæ, quo præcincta habebant tempora Varro, dictos esse scribunt) quot Deos colebant, sunt vsi veteris. Vnde Iouis sacra Dialis, Martis Martialis, Romuli Quirinalis apud Romanos sedulo curabant. Quemadmodum autem Episcopis apud nos Archiepiscopi; sic Flaminibus Archiflamines præponebantur. *Horum potestati cæteri iudices in insula subiiciebantur. Hos autem* (Galfredi verba) *ex præcepto Apostoli idololatriæ eripuerunt, & vbi erant Flamines Episcopos, vbi erant Archiflamines Archiepiscopos posuerunt. Sedes autem Archiflaminum in tribus nobilioribus ciuitatibus fuerant, Londoniis videlicet Eboraco & in vrbe Legionū, quam super Oseam fluuium in Glamorgantia veteres muri & ædificia sitam fuisse testantur. His ergo tribus, euacuata superstitione, octo & viginti episcopi subduntur, diuisisq; parochiis subiacuit Metropolitano Eboracensi Deira & Albania, quas magnum flumen Humbri à Loegria fecerint.* Eboracensis autem Archiepiscopus in omnes Scotiæ Præsules ac antistites iure (quod & resanciturum erat, sub Henrico secundo & Hugone legato Pontificio, celebratum concilium) primatis olim fungebatur. *Londiensi vero Metropolitano submissa est Loegria & Cornubia.* Metropoliticam vero illius sedem, Richardus Vitus, in templo illo, fuisse affirmat, quod è ruinis delubri Appollinis ad occiduam vrbis Londini partem collapsi Lucius iste (vt author est Sulcardus) construxit, furore vero Dioclesiani penitus subuersum, Sigebertus Orientalium Saxorum Rex, qui primus inter eos Christo nomen dedit, postea resuscitauit, eoque loci D. Petro cœnobium (quod Westmonasterium dictum) anno salutis nostræ DC. V. sacratum condidit. *Cambria, id est, Gualia vrbi legionum subiacuit.* Reuersi vero illi Romam, eorum, quæ sancte simul ac pie constituerant, vt author fieret Eleuthe-

Dionys. Halic. Antiq. Rom. libr. 2. Plutarch. in Num. varro de ling. latin. libr. 1. Alex. ab Alex. libr. 6. cap. 12. Pomp. Lat. de sacerd. Rom. cap. 7. Fenestell. de sacerd. Roman. cap. 5.

Polydor. lib. 13 histor. Angl. Camden. in Brig.

Vit. histor. lib. 5. Camden.

rius, facile impetrarunt, Britanniamque, doctis quamplurimis, vt operariis ad messem, missis comitati repetierunt. Lucius autē, cui Reip. Christianæ cura nihil fuit antiquius, illic optimas, ciuiliq; administrationi maxime idoneas florere leges diiudicans, vbi tam salutares ac diuinæ (quas receperat) institutiones tam fausto pullularant: vt Romanas ac Cæsaris leges ad regnū suum ordinandū sibi mandaret, eundem Pontificem literis interpellauit. Habuit enim ætas ista (si ad Antonini Philosophi tempora) L. Volusium, Metianum Marcellū, Seruitium Scæuolam, (si ad Seueri imperium referas) Papinianum, Paulum, Vlpianum aliosq; I.C. (vt scribunt Iulius Capitolinus, Spartianus, & Lampridius) quamplurimos, quorum ex industria ac iudiciario labore non pauca eorum, quibus turgescunt Codex & Pandectæ, vltimus ille Romanorū Iustinianus excerpsit. Eleutherius autem liberū hominem, & è sacro fonte nuperrime susceptum regem, sibi suisq; legem esse, quam Ethnicorum responsis coerceri, sentiens esse magis decorum, *Petistis*, rescribit, *à nobis leges Romanas & Cæsaris vobis transmitti quibus in regno Britanniæ vti voluistis. Leges Romanas & Cæsaris semper reprobare possumus, legem Dei nequaquam. Suscepistis enim nuper miseratione diuina, in regno Britanniæ, legem & fidem Christi; habetis penes vos in regno vtranq; paginam, ex illis Dei gratia, per consilium regni vestri, sumite legem, & per illam Dei patientia vestrū rege Britanniæ regnum. Vicarii vero Dei estis in regno, &c.* Ex quo non solum Britannorum, sed etiam Anglorū subsequentes Reges hoc nomine Vicarii Dei sunt potiti. Sic enim Henricus de Bracton iuris Angliæ municipalis peritus, simul & Iustinianista qui pontificio quasi vigente hic imperio scripsit. *Quod* * *sub lege Rex esse debeat, cū sit Dei vicarius euidenter apparet ad similitudinem Iesu Christi, cuius vices gerit in terris, quia verax Dei misericordia, cum ad reparādum genus humanū ineffabiliter ei multa sup-*

Capitol. in vit. Anton. Spartian. Lamp in vit. Seueri.

Fox. eccles. hist. libr. 2. Lambard. Arch.

Bract. lib. 1. de acq. rer. dom. cap. 8. Temp. lt. 3. Theod. & Valen. A A.

* *Digna vox est maiesta*

peterent, hanc potissimam elegit viam, quasi ad destruendum opus Diaboli, vt non virtute vteretur potentiæ, sed iustitiæ ratione. Fœlix hoc Lucio nomen faustum omen. Delubris enim Deorum, Idolorum fanis, Druidũ aris dirutis & subuersis, veri numinis honori ac cultui prædia quamplurima dicauit, auxit, *omniq; libertate sublimauit.* Ista tandem *Primi Regis Christiani,* ad æternam in posteros famæ sui propagationem, inprimis autem ad animæ salutem, nactus testimonia, summum & commune naturæ debitum persoluit.

Ordinatio insulæ per Seuerum. Diocletiani Persecutio in Britannos Christianos. Regum Britanniæ Dignitas. Romani Periodus qua Insularibus libertas) imperii.

CAP. VII.

FOELICI nimis auspicio, vt olim mundo diducti, sic iam ab idolis mundi ad veri cultum Dei sese Britanni exercebant, quippe quorum mortuus Protochristianus Rex haud reliquit heredem, qui firmatam religione Rempublicam onusq; imperii Britannici sustinere satis potuit. Distrahuntur octo proceres de principatu dissidio. Esse aliquod caput (vt de patribus post mortem Romuli scribit Liuius) placebat, & nemo alteri concedere in animum inducebat. Nec Barbarorũ septentrionalium impetus tulere Romani Duces; vsque quo tandem Vlpii Marcelli à Commodo Imperatore missi virtus militaris subueniret. *Summum vero orbis terrarum fastigium Septimius Seuerus consequutus ad Britanniam obtinendam primum Heraclianum deinde Virium Lupum Britanniæ legatum proprætorem & Præsidem (vt ex saxis & Vlpiano constat) constituit.* Postquam autem Albinum in Galliis bello pro-

te regnantis, legibus alligatum se principem profiteri. C. de legib. l. 4. At Paulus. ff. de legat. 3. leg. 23. Imperator legibus ipse solutus videtur, recte ait, videtur, (adnotat Gothofredus) nec enim vere solutus est legibus, qui in eis alligatus est. Imperatorem enim legibus ita intelligit solutum vt ἁμαρτήσας μὴ κολάζοιτο. alias enim AA. quos diximus de authoritate iuris (inquiunt) nostra pendet authoritas. ibi. hinc ista Bractonus, licet etiam quod principi placuit lex esto adblandiuntur Ciuilistæ.

Arthur. lib. 2. cap. 2. Camdenus in Roman. & in Brig. Vlp. in ɴ. titul. de vulg. subst. l. moribus introductum est. Sed Bassiani Antonini Legatum fuisse Lupumq; dubitat R. Vitus hist. lib. 5. not. 17.

fligasset διοίκησε δὲ τὰ κατὰ τὴν Βρεττανίαν, καὶ διεῖλε εἰς δύο ἡγεμόνας τὴν τοῦ ἔθνους ἐξουσίαν, id est; (ex Herodiano loquimur) *ordinauit ea, quæ ad Britanniam pertinent; & distribuit in duos principatus gentis illius authoritatem.* Authoris autem idioma exinde addimus, quod R. Vitus eundem locum in notis ad historiam suam sic latine conuertit. *Distribuit quasi per diæceses ea, quæ pertinent ad Britanniam & dispertiuit in duo regimenta gentis illius potestatem. Non igitur,* inquit, *dicit Herodianus Seuerum totius insulæ* (sic enim Angelus Politianus transtulit) *administrationem ordinauisse; quippe totam insulam non occupauerat; sed eam partem insulæ* (australem scilicet) *quæ Romanis subiecta fuit in Diæceses suas distribuit, quarum administratio sub duobus Præfectis ageretur, quæ regimenta Reipub. Arcadius Charisius titulo de officio Præfecti Prætorio vocat.* Prouinciæ vero tametsi viribus (quod ait Florus) parantur, iure retinentur, tumultuantes tamen ac incursionibus Romanam ditionem infestantes septentrionales Britannos (qui Fulgenio Duce fines Australiorum depopulabantur) nec ius nec vis Præfecti Prætorio comprimere potuerunt. Libentissime ergo (nam Britannici nominis erat cupidissimus) Præfecti literis accersitur Seuerus. Qui filios item suos Getam & Bassianum vt procul ab illecebris Romanis militari disciplinæ vitæque honestæ sese assuefacerent; Britanniam adduxit. Bassianus autem cum pater aduersus Barbaros occupatus bello; Geta interim in parte insulæ Romanis subiecta, qui iuri dicendo rebusque ciuilibus administrandis præfuit, relinquitur. Cui, idem ad obeundum munus, adiunxit iuris & legum oraculum AEmilium, Paulum Papinianum illustrissimum I.C. qui eo tempore Prætorium Eboraci & Tribunal exercebat. Auxit autem huius honorem ciuitatis, quod Seuerus & Antoninus AA. cum Cæciliæ de iure responderent, hic moreren-

Herodian. lib.3.

Vit. histor. Brit. libr.5. not.11.

a lib.1.tit. 11.

Flor. hist. Rom. libr.4. cap.12.

Forcatulus.

morarentur, hinc rescriberent; legem quidem, quam attexere non pigeat. *Etiam per alienum seruum bona fide possessum, ex re eius qui eum possidet, vel ex operis serui acquiri dominium vel obligationem placuit. Quare si tu quoque bona fide possedisti eundem seruum & ex nummis tuis mancipia eo tempore comparauit potes secundum iuris formam vti defensionibus tuis. Mancipium autem alienum mala fide possidenti nil potest acquirere, sed qui tenet non tantum ipsum, sed etiam operas eius, nec non ancillarum partus & animalium fœtus reddere cogitur. PP. III. Non. Maii Eboraci Faustino & Rufo Coss.* Tantum malam fidem execratur Britannia, vt non solum isto, quo vi stellionatusque crimine graui premimur, æuo salutaribus nouis legibus vis simul ac fraus maxime cohibeantur, sed etiam hoc edictum, quod immenso illi aliarum super alias aceruatorum legum Romanarum cumulo solum ex isto orbis angulo accessit, malam inter & bonam fidem optime distinxerit. Seuerus autem *Britanniam quod maximum eius imperii decus est* (sic enim Ælius Spartianus) *muro per transuersam insulam ducto* (Hadriani murum tantum hoc opere restauratum fuisse volunt eruditi) *vtrinq; ad finem Oceani muniuit, vnde etiam Britannici nomen recepit.* Infœlix ille, qui Iudæos fieri sub graui pœna vetuit idemque de Christianis sanxit, sine dubio Paracleticam vix hic adultam religionem valde labefactabat. En idola, delubra, hostias, ostendit Spartianus. *Et in ciuitatem veniens* (Eboracum scilicet) *cum rem diuinam vellet facere, primum ad Bellonæ* (cuius sacerdotes non animalibus hostiis, non victimis litarunt, sed dissectis membris suo cruore aras conspersere) *templum ductus est errore aruspicis rustici, deinde hostiæ furuæ sunt applicitæ; Quod cum esset aspernatus, atque ad palatium se reciperet, negligentia ministrorum nigræ hostiæ vsque ad limen domus Palatinæ Imperatorem secutæ sunt.* Sensit tandem Orbis Dominus naturę leges; eo loci quo responsa dederat, imperauerat, no-

Cod. lib. 3. tit. 32. de rei vendic. l. 1.

Spartian. in vit. Seueri. Vid. Camden. in Mur. Pictic. & Polyd. lib. 2. histor. Vit. hist. lib. 5.

Spartian. in vit. Seuer.

Alex. ab Alex. lib. 3. Genia. dier. cap. 12.

menq; summe auxerat, Eboraci inquam, vltimum fatorũ subiit iudicium. Filiorum autem Bassianum, quod è matre Britannica natus esset (Martiam Seueri primam vxorem illam fuisse vult R. Vitus) insulares, Getam autẽ, quod vtroq; sanguine Romanus, Romani Regem seu Imperatorem salutauerunt. Qui solus tandem, deuicto fratre, imperium est sortitus. Absorpsit Britannicas res abhinc, quæ ad ciuilem aliquatenus pertinẽt administrationem, Lethe vsq; ad Probi tempora Imp. *qui Gallis omnibus, Hispanis, Pannoniis & Britannis* (authores Fl. Vopiscus & Aurelius Victor) *hinc permisit vt vites haberent, vinumq; conficerent*. Inuadit tandem Rom. Imperii, post Carum & Numerianum, gubernacula Diocletianus. Britannici vero Carausius. Is enim cum per tractum Belgicæ & Armoricæ mare pacandũ accepisset, quod Franci & Saxones infestabant, prædarũ, quæ occurrebant, illectus auaritia piratarum latrociniis & peculatui sese immiscuit. Ex quo Maximianus Herculius (quem sibi Diocletianus associauerat) in Galliis agens illum occidi iussit. Deserit Carausius (cũ Maximiani consilii compos factus esset) tutelam sibi commissam, regnumq; Britanniæ protinus occupauit. Alectus autem ad mortem Carausii destinatus, vitam illi eripuit, imperium insulę sibi acquisiuit. Missus inde Constantius Chlerus ad Britanniam recuperandam & Asclepiodotus Profectus Prætorii, qui Marte tandem aperto, Alectum profligauit, regniq; diadema capiti suo, populo annuente, imposuit. At satis turbidas istas res, Diocletiani, in Christiani nominis viros, persecutionis turbo longe superauit. Qua certe Deus Opt. Max. *ne penitus crassa noctis* (author est Gildas) *caligine Britannia obfuscaretur, clarissimos Lampades sanctorum Martyrum nobis accendit, quorum nunc corporum sepulturæ & passionum loca, si nõ lugubri diuortio barbarorum quamplurima ob scelera nostra ciuibus adimerentur, non minimum intuentium*

Vit. hist. lib. 4. not. 67.

Vopisc. in vita Probi. & ibid. Victor. Epit. Eutrop libr. 9.

Arthurius lib. 2. cap. 2.

Gildas in epist. de excid. Brit. Bed. libr. 1. capit. 7.

entium mentibus ardorem diuinæ charitatis incuterent; sanctum Albanũ Verolaniansem, Aaron & Iulium Legionũ vrbis ciues cæterosq; vtriusq; sexus diuersis in locis summa magnanimitate in acie Christi perstantes dico. Istane vero suũ à Britannis Christum extorquere potuerunt? membrorum dilaceratio? tormenta, quibus excruciati sunt? Nihil minus! *Nam qui superfuerant* (Gildam iterum legis) *syluis ac desertis abditisq; speluncis se occultauere, expectantes à iusto rectore omnium Deo carnificibus seuera quandoque iudicia, sibi vero animarum tutamina. Igitur bilustro supradicti turbinis, necdum ad integrum expleto, emarcescentibusque nece suorum authorum nefariis decretis, lætis luminibus omnes Christi Tyrones, quasi post hyemalem ac prolixam noctem, temperiem lucemque serenam auræ cœlestis excipiunt, renouant ecclesias ad solum vsque destructas, basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac velut victricia signa passim propalant, dies festos celebrant, sacra mundo corde, oreq; conficiunt, omnes exultant gremio ac si matris ecclesiæ confoti. Mansit namq; hæc Christi capitis membrorum consonantia suauis,* donec Hæresis Arriana Constantinopoli hucusque (Constantino Imp.) sese propagaret. Imo terra ista, nostra, percolato martyrum sanguine humigata, Principem, cui nihil prius erat quam Christianam fouere religionem, Britannico sanguine natum (summum insulæ decus) tunc temporis nutriuit, atque in imperium euexit, Constantinum nempe illum, quem ex Helena Cœli Reguli (qui Asclepiodotũ regno spoliarat) filia primis nuptiis ducta Constantius Chlorus Cæsar dum Britanniis agebat, susceperat. De re ille Christiana maxime meruit, & de Britannica; de quo Britannia Patria. *O fortunata, & nunc omnibus beatior* (inquit Anonymus Panegyrestis) *terris Britannia, quæ Constantinum Cæsarem prima vidisti. Dii boni quid hoc est, quod semper ex aliquo supremo fine Mundi noua Deum numina vniuerso orbi colenda descendunt? Sic Mercurius à Nilo cuius*

Gild. ibid.

Panegyric. Constantino dictus.

fluminis origo nescitur, sic Liber ab Indis prope consciis Solis Orientis Deos se gentibus ostendere præsentes. Sacratiora sunt profecto(Sic B. Rhenanus legendum censet) *mediterraneis loca vicina Cælo & inde propius à Diis mittitur Imperator, vbi Terra finitur.* Ciuilem Britanniæ administrationem sub Constantino & succedentibus annis sic summatim G. Camdenus depinxit.

Camd in Rom. in Brit.

Præfuit Britanniæ Præfectus Prætorio Galliarum, & sub eo vicarius Britanniæ, qui eius vices agebat, & spectabilis dictus, cui parebant pro numero prouinciarum duo consulares, & tres præsides, qui causas ciuiles & criminales audiebant.

Quoad rem militarem, imperauit Magister Peditum Occidentis, sub cuius dispositione erant Comes Britanniarum, Comes Littoris Saxonici per Britanniam, Dux Britanniarum.

Comes Britanniarum interioribus insulæ partibus præfuisse videtur, qui secum habuit septem Numeros peditum & nouem vexillationes Equitum.

Comes Littoris Saxonici qui littora contra Saxones turbatur, & Comes tractus Maritimi ab Ammiano dicitur, ad tuendam oram maritimam habuit septem Numeros Peditum & duas vexillationes Equitum, Legionem secundam, & cohortem vnam.

Dux Britanniarum qui limites contra barbaros turbatur imperauit XXXVIII. *præsidiis, in quibus stationes egerunt* 14000 *Pedites, &* 900. *Equites. Ita vt eo seculo, si Pancirolus recte rationes subduxerit, aluerit Britannia* 19200. *pedites, &* 1700. *Equites plus minus ordinarios.*

Vide Pancirolum in comm. ad notitiam dignitat. Occidentis cap. 69. & 72. de his plenius.

Præter hæc Comes sacrarum largitionum, qui donorum, & liberalitatis Imperatoris curiam gerebat, habuit sub se in Britannia Rationalem summarum Britanniæ, Præpositum Thesaurorum Augustensium in Britannia, & Procuratorem Gynegii in Britannia, in quo Principis, militumque vestes texebantur. Comes etiam rerum Priuatarum suum etiam habuit rei priuatæ Rationalem in Britannia, vt taceam Procuratorem Ludi gladiatorii per Brit. cuius meminit vetus inscriptio, & alios subsellii inferioris.

Nec

Nec dubium, quin iſta Reipubl. diſpoſitione Britannia maxime floruerit. At maiori quodam decore ſummoque honore illuſtriſſ. ille Auguſtus Conſtantinus, (quippe qui è Britannia & in Britannia natus, Imperator in Britannia ſalutatus, Romanum Imperium Britanniam, quaſi tranſtuliſſe videtur) Gentem ſimul ac inſulam donauit hereditario iure. Rex Britanniæ militari tandem virtute, Maxentio, qui Romam occupauerat, profligato, Imperium ſibi acquiſiuit. Imo iam τοῦ κόσμου Κύριος (quod Imperatores ſibi aſciuerunt nomen) vt primum, ad honoris culmen, gradum, Britanniæ principatum habuit. Edititios iudices huiuſce rei noſtrates hiſtoricos forte quiſpiam iudicauerit. At AEquos imo Romanos habetis! Ad promouendam enim rem Chriſtianam Gregorius Magnus Ethelbertum Anglorum Regem exemplo primum Conſtantini exuſcitare ſatagens, *Et nunc itaque,* inquit, *veſtra gloria cognitionem vnius Dei Patris & filii & Sp. S. Regibus ac populis ſibimet ſubiectis feſtinet infundere, vt & antiquos gentis ſuæ reges laudibus ac meritis tranſeat.* AEthelbertum Conſtantini ſucceſſorem agnoſcit. En Polydorum Italum. *Britannia tandem aliquando viſa eſt ſibi libertatem conſecuta, quod Conſtantinum hominem Britannum Regem haberet totius Orbis principem; honore, dignitate, authoritate longe beatiſſima erat in eoq. ſtatu non inuita acquieſcebat, & ſi quo in Romanos olim odio flagrauerat, iam illud commutarat, quod Dei pari nutu, atque etiam tanti Regis beneficio pace frueretur, & initium ſummi honoris factum eſſet, qui ad poſteros manaret, quanquam poſtea haud perdiu in Conſtantini domo imperium manſit, ita cito humanæ opes cadunt: tamen decus ipſius imperii cadere non potuit cum etiam nunc Reges Angliæ more maiorum diademate imperiali vtantur, vt munere ab Imp. Conſtantino in ſuos poſteros collato.* Tantæ certe & participes gloriæ Reges noſtros eſſe vult illud

ff. tit. de lege Rhod. l. 9. Deprecatio.

Bed. eccleſ. hiſt. libr. 1. cap 32.

Polyd. hiſt. lib. 3.

Romanæ de enumerationis ordine Regiſtrum Curiæ. *Sunt quidam* (ibi legitur) *coronandi & quidam non ; illi qui coronandi ſunt, debent inungi & illi habent priuilegium videlicet Rex Francorum Chriſtianiſſimus coronatur & vngitur, Rex Angliæ coronatur & vngitur, Rex Caſtellæ non, Rex Legionis &c.* At nec plenioris notam iuris, non in ſuos ſuperioris, aut biceps aquila Occidentis, aut Orientis Βῆτα quadruplex, quam huius Orbis anguli, tertio tandem ſuperaddito, aurei * Leopardi (ſtemmata ΒΑΣΙΛΕΩΣ ſaltem * ΒΑΣΙΛΕ'ΟΙΝ ΒΑΣΙΛΕΥ-ΟΝΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙ) præ ſe tuliſſe videntur. Exorto enim Henricum * III. Imperatorem inter ſummumque Pontificem Vrbanum II. diſſidio, de Papali electione, cuius ſibi ius Henricus vendicabat; Rex noſter Gulielmus ſecundus parili ſubnixus auctoritate *allegauit eandem rationem* (Matthæus Pariſienſis) *quod nullus Archiepiſcopus vel Epiſcopus regni ſui Curiæ Romanæ vel Papæ ſubeſſet præcipue cum ipſe omnes libertates haberet in regno ſuo quas Imperator vendicabat in imperio.* Dignum Vicario Dei dictum. Nec ſummo ſuo derogatum iri quidpiam iure ſiuit inclytiſſimus Edvvardus ille III. qui cũ Lodouicus Bauariæ Dux (qui Imp. ſeſe aduerſus Fridericũ Auſtriæ Duce prætendebat) cum Edvvardo Coloniæ cõueniens indigne tuliſſet, quod ad oſcula pedũ Rex Angliæ ſe non ſubmiſerat, iure reſpondit, *quod Rex Angliæ erat Rex inunctus & habet vitam & membrum in ſua poteſtate & idcirco ſe non ſubmitteret, ſicut Rex alius non inunctus.* Sed ab iſtis (non prorſus tamen) parergis ad Britannos, qui Romanorum vſq; ad Theodoſii tempora imperiis ſubfuerunt. Gothorum iam Roma, Pictorum & Scotorum noſtra Britannia incurſionibus maxime turbata, incolæ prouinciales literis ad * AEtiũ Coſſ. miſſis congemiſcunt. *AEtio III. Cos. gemitus Britannorum.* Et poſt pauca querentes. *Repellunt Barbari ad mare repellit mare ad barbaros. Inter hæc duo genera funerum aut iugulamur aut mer-*

Mihi ſuppeditauit iſta libellus quidam Gallice conſcriptus impreſſ. Pariſ. A. Dom. 1587. Lettres d'un François ſur certein diſcours faict n'agueres pur la preſeance du Roy d'Eſpagne.

Miſit Fredericus Imp. Regi Hen. III. tres Leopardos in ſignum regalis clypei in quo tres Leopardi tranſeuntes figurantur, ait Matth. Pariſ. pag. 557. hiſtor. ma.

Franciæ & Scotiæ Regum. Ed. III. maxime ſe Regem illorum oſtendit. Froſſand. & VValſingh.

In vita VVil. Rufi. pag. 25. Th. VValſingh.

Gilda Agitium Beda lib. quibuſd. Bortium. Gild. epiſt. de excid. Brit. Bd. lib. 1. c. 13.

gimur. Obsecratis fuderunt auribus preces: Instabat enim Romæ Attila Gothorum Rex; nec tutum erat, vrbe periclitante, vires imperii Britanniam ad tutandam transmittere. Sic Miseri, inhiantibus Barbaris obnoxii, quasi patronorum auxilio & clientela spoliati, summam tandem libertatem (quam quingentesimus iste à Cæsaris ingressu annus produxit) sibi relictam, summum prouinciæ imperium, ciuilemque integre administrationem Britanni sibi ipsis sunt consecuti.

De Tributis seu vectigalibus, sub imperio Romano à Britannis, impensis G. Camdeni Testimonium.

CAP. VIII.

Coronidis vice, (Lector) de Tributis Britannorum, quę Romanis impenderunt, appendicem hic breuiter ex eruditissimi illius nostratis Antiquarii scriptis subnectere duxi consentaneum. Postquam antiquorum numismatum copiam (quā, eruditus ille antiquitatisq; studiosissimus Robertus Cottonus Eques auratus ei pro sua humanitate cōmunicarat) Chalcographorum opera in librum suum G. Camd. inseruisset, quorum alia equorū, porcorū alia, aliorumq; animalium iconibus sunt obducta, vt eorum rationē studio ac labore inuestigatā omnibus etiā communicaret ipse, sic ad ea commentatus est. *Priscos Britannos nummo æreo aut annulis siue laminis ferreis ad certum pondus examinatis vsos fuisse iam ante ex Cæsare dixi, cum vero ille quid in annos singulos vectigalis Britanni pensitarent constituisset & sub Augusto vectigalia Portoria illa in euehendo aut inuehendo tolerarent, vt Strabo nos docuit, statim etiam Tributa in capita sunt imposita: Britannique Principes qui iam quasi socii Romanorum in illorum mores paulatim (quod victis vsuuenit) abiere, & Romano more pondere pecuniam signare, nomenque numinis inscribere cæ-*

peruit, primusq; quod ſciam fuit Cunobelinus, Qui ſub Tiberio Iani Bifrontis caput cum Cuno inſculpſit, fortaſſe, quod tunc temporis Britannia barbariem exuere incœpit. Ianum enim ſylueſtem humani generis cultum in ciuile mutaſſe primum traditum, ideoq; bifrontem depictum tanquam alteram ex altera forma reddiderit. Camu *ex altera parte Camulodanum ſiue Camalodunum, vtrumq; enim variante lectione concipitur, locum vbi pecunia fuit ſignata notare videtur. Camalodunum enim fuit Regia Cunobelini. Porcum cum arbore vectigalem fuiſſe nummum forte innuit pro paſtione. Penſitarunt enim prouinciales pro ſatiuis, plantariis, arboretis, paſtionibus minorum & maiorum animalium, in eumq; vſum nummos cuſos opinatus ſum, pro maioribus animalibus cum equo, pro minoribus cum porco, pro ſyluis cum arbore, pro ſatiuis cum ſpica. Illi autem cum capite humano ſignati videantur pro tributo Capitationis quod perſonale erat & capiti cuiuſque ſiue perſonæ imponebatur ad quod certum genus nummi percuſſum videatur, cum in ſacris literis numiſma cenſus diſerte appelletur. Firmiuſq; hoc credo, quod in nonnullis Monetarius pecuniam ſignans exprimitur cum Taſcia quod apud Britannos Denarius tributi ſignificat.* Grauia quidem iſta, & à gente tam libera, quam aſtruere nonnulli conātur, prorſus aliena. Terrarum autem Orbis Domini, qui Barbaris cunctis, hoc nomine vniuerſos, qui è Latio ſanguine non fuerūt, notabant) tributa impoſuerant, timore perculſi, ne ab illis ipſis, qui eadem nota fuerant digniſſimi, vaſtata ſimul Orbis Acropoli, penſitationum grauamine tādem (quod non multo ſecius accidit) premerentur, conſilium imperii intra terminos (vt domi tutiores forent) coercēdi iam tandem inierunt. Quibus, ad tutelam inſulæ militarem remunerandam minime viſa ſunt Numiſmata impenſa, ſatis fuiſſe præmii. Sic iterum Romano.

Vide Plutarch. Rom. quæſt. 41.

Vide Tuin. com. libr. 2. pag. 150.

Claudian. in Panegyr. de conſ. Mall. Theodor.

———— Diducta Britannia mundo.

LIBRI PRIMI FINIS.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

Anglorum aduentus. Dii fictitii: quibus Germanus, Lupusq; Episcopi, Britannos de Ecclesiastica disciplina moribus imbuerunt.

QVANTIS iam affecti miseriis Britanni? gaudio Scoti Pictique quanto? Qui plus solito iam irruere, murum complanare, agros depopulari, fines Britonum casasq; cæde simul & sanguine contaminare. Quippe suarum iam magis virium fiducia, Romanorumque præsidii militum discessu freti. Et iam tandem qui ab Occidentis imperio ac Austri copias sibi auxiliares minus impetrare potuerunt, maximum imo omne malum ab Aquilone huc senserunt emanasse. Conquerebatur vulgus, Vortigerno Regi instabat, fidem eius, opem implorabat. At ille ad illecebras carnis pronus, opes regni commessationibus scortorumq; lenociniis abliguriens, nec se (quod Regis est) Asylum populi præbuit, sed Patriæ, genti, sibi suisque fuit exitio. Vbi enim (vt ait ille) pro labore desidia, pro continentia & æquitate libido atque superbia inuasere, fortuna simul cum moribus immutatur. Vortigernus autem spurcissimis virtutem vitiis, fucatisque ærarium Reipub. voluptatibus tamdiu postposuit, vt eneruatæ Regni vndiquaq; vires ad ferendum hostium impetum haud fuerint satis idoneæ; Eoque deuenit imbecillitatis, vt debilem & infirmum Ichneumonis effigie denotantes hieroglyphici ad istum tamen recte & apposite significandum vix imaginem habuerint. Animalculum enim illud, si anguem inimicum (vt scribit Orus Apollo) videat,

Salust. in coniur. Catil.

Lib. 2. hieroglyph.

non ſtatim aggreditur, ſed prius aliis è ſua ſpecie vocatis, firmior præſidio angui fit obuiam. Vortigernus vero capit cum magnatibus conſilium, quo non ſubſidiarias communi Patriæ bello, ſed quaſi Prætorias cohortes, quibus ſolis tanquam corporis regnique cuſtodibus ſtipendiariis totum aciei Scotorum propulſandæ munus incumberet, blandis illiciendas præmiis euocandiſque Germania decreuit. Ad quartam ergo, de cæteris deſperantibus inſulaneis, plagam mundi legati deſtinantur. Qui citiſſime id quod non maiori ipſi, quam Germani deſiderio amplectebantur, impetrabant. Triplici nomine Angli, Saxones, & Iutæ tribus longis nauibus (* Ciutas vocabant) Britannicam oram appulerunt. Fultus virtute maiori minor numerus. Ducibus Hengiſto & Horſa filiis VVetgiſti, cuius *pater Vecta, filius VVoden, filii Fredulf, filii Fin, filii Flocvvald, filii Ieta, quem filium dixerunt alicuius Dei, de quorum Stirpe multarum prouinciarum genus regium originem duxit*. Datur illis ſedes inſula Tanatos; acceſſit pactum, vt laborem militaremque induſtriam ſaluti Britannorum aduerſus ſeptentrionales impendendo, ſtipendia mererentur. Quod eouſq; tandem proceſſit, vt nihil magis Scoti, quam cum Anglis manus conſerere cauerent. Inuaſit autem Anglos dominandi libido; Verbo, vt firmior eſſet Britannorum ſalus, Re vero, vt magis ſubitum exitium, ad augendum Anglorum numerum Hengiſtus aliquos è ſuis miſit Germaniam, qui ſoli cœlique amœnitatem, Regis inertiam propalarent, ſocios ad inſulam inuitarent, filiamq; eius venuſtam ſucciq; pleniſſimam Ronicem ſimul adducerent. Quæ cum patrias primum ædes in Britannia ſalutaſſet, pulcherrima forma, Pincernæ munere, epulis Vortigerno ab Hengiſto paratis, functa craterem vino

An. à Chriſto. 449.
Ceolas.

Bed. libr. 1. cap. 15.
Huntingd. lib. 2.

vino coronatum Regi obtulit, flexisque genibus, *Lieuer* (inquit) *king vvacht heil*, id est, Clarissime Rex obserua salutem. Quo per interpretem intellecto *Drinc heil* (inquit Rex) poculumque accipiens puellam osculatus est. *Ab illo* (inquit Monumethensis) *die vsq; in hodiernum mansit consuetudo illa in Britannia, quod in conuiuiis qui potat ad alium dicit VVacht heil, qui vero post ipsum recipit potum respondit, Drinc heil.* Ast ille æstum Circæi poculi iam sensit, cuius ardorem præterquam quod excitauerat, sedare nullatenus quidpiam potuit. In vxorem ergo Christianus Rex ethnicam puellam petit. Haud abnuit Hengistus, quippe qui ad Vortigernum pellicendum se totus dicauerat. Τελίχας autem αὐτ' ἐξίων commutauit fertilem Cancii prouinciam, inscio eiusdem regulo Gorongo (omnes enim Britannici insulæ reguli Vortigerni subfuerunt imperio) filialis, quasi prœmium pulchritudinis accepit. Cuius auctæ vires, fœliciaque auspicia sese iam vlterius exerebant. Compellat blande Regem vt fratrem Octam aliosque sui sanguinis è Germania ad fines Deiram inter & Scotiam propugnandos sibi liceret elicere, compos fit voti missisque illico legatis Octa, Ebusa & Cerdicius cum trecentis nauibus armata manu repletis libentissime huc aduehuntur. Gratissime à Vortigerno (quem blanditiæ Ronicis, quasi fascino demulserat) recepti. Interim autem Britannis religionem Christianam Pelagiana hæresi gentiumque erroribus labefactatam, vt restaurarent, aggressi sunt insulam Germanus Altisiodorensis, Lupusque Trecensis Episcopus, quorum doctrina *hæc, vt fertur, vsque in hodiernum* (inquit Syluester Giraldus Cambrensis) *documenta tenuerunt. De quolibet pane apposito primũ fractionis angulum pauperibus donãt. Terni*

Galfr. lib. 3. cap. 4.

Cambr. de script. cap. 18.

quoq; in Trinitatis memoriam ad prandium ſedent viro cuilibet religioſo monacho vel clerico, vel cuicunq; habitum religionis præferenti ſtatim proiectis armis cernuo capite benedictionem petunt. Epiſcopalem vero confirmationem & chriſmatis (qua gratia ſpiritus datur) inunctionem præ alia gente totus populus magnopere petit. Omnium quoque rerum quas poſſident animalium pecorum, & pecudum interdum decimas donant, quando videlicet vel vxores ſibi maritali copula iungunt, vel peregrinationis iter arripiunt, aut quamlibet vitæ ſuæ, eccleſiæ conſilio, correctionem aſſumunt. Hanc autem rerum ſuarum partitionem decimam magnam vocant, cuius duas partes eccleſiæ ſuæ baptiſmali, tertiam vero epiſcopo dioceſano dare ſolent. Præ omni autem peregrino labore Romam peregre libentius eundo deuotis mentibus Apoſtolorum limina propenſius adorant. Eccleſiis autem & eccleſiaſticis viris ſanctorum quoq; reliquiis, & campanis baiulis, libris textis & cruci deuotam reuerentiam exhibere; longeq; magis quam vllam gentem his omnibus honorem deferre videmus: vnde eccleſiæ iſtorum longe maiorem quam alibi pacem habent. Non etenim in cœmiteriis ſolum, verum etiam extra procul per metas & foſſas vlteriores ab epiſcopis cauſa pacis impoſitas & conſtitutas animalibus ad paſcua pax ſeruatur. Eccleſiæ vero maiores, quibus maiorem antiquitas reuerentiam exhibuit; quatenus armenta mane ad paſcua exire & veſperi redire poſſunt, pacem præbent. Vnde ſi cum principe capitales quis inimicitias incurrerit, ſi eccleſiæ refugium quæſierit, eadem ſibi & ſuis pace gaudebit: adeo vt hac immunitatis indemnitate, longe Canonum indulgentiam excedente (qui corpori ſolum & membris tali in caſu ſalutem præſtant) multi abutentes, audacius ob hanc impunitatem hoſtiliter excedunt, & ab his etiam refugii locis tam patriam vndique totam quam principem ipſum grauiter infeſtando moleſtant. Hæc ille. Suſpecta Britannis fuit Anglorum indies creſcentis copiæ fides. Patriæ timent, libertati; quorum propugnaculum erigitur. Guortimerus Vortigerni filius, qui

bello,

bello fortissimus tamen occubuit. Vtrinque vis, maxime comitata cæde fraus Hengisti intercessit; Quæ Britannos tandem in occidentalem insulæ partem, Cambriam scilicet, montibus pene inuiam detrusit, authoris autem, nempe Hengisti, Cantianum regnum plurimis prouinciis adauxit. Heredem Hengistus *Eisum (à quo Reges Cantii sunt *Esingæ dicti) filium, qui Othamum, qui Ermericum, qui Ethelbertum reliquit. Is Anglorum Regum primus nomen Christo fœliciter dedisse fertur, nec enim salutarem Christi cultum Britanni (quod eis maxime vertit Gildas vitio) adurnis aliquatenus communicarant. Ex quo irruentium indies Saxonum, Anglorum, Iutarum, Frisonum cohortes, quorum inter regulos dispertitæ sunt, (quod infra dicemus) prouinciæ, non sedes solum, sed & sacra sua patria integre iam traducta Britanniam hic sanciebant. Quæ quidem breuiter (qua suppetunt auctores) attexam. *In commune* (inquit Tacitus) *Herthum, id est, Terram matrem colunt eamque interuenire rebus hominum, inuehi populis arbitrantur.* Poetarum antiquorum ipsissima opinio. Qui cœli, terræq; amore mutuo (vt est apud Hesiodum & Plutarchum) vniuersa fuisse voluerunt procreata. Sua habuerunt numina, nomine quidem varia. Iouem enim *Thor*, Mercurium, **VVoden*, Venerem indigitabant *Fream*. Deo item *Eöster*, Aprili mense, sacrificabant. *VVoden* (inquit G. Malmesbariensis) *Deum esse delirantes ei quartum diem septimanæ & sextum vxori eius Freæ perpetuo ad hoc tempus consecrauerunt sacrilegio.* Tertiam feriam Richardus Verstiganus à Tuistoniis nomine, cum chalcographicis fictitiorum quæ diximus numinum delineamentis, deduxit. *Celebrant* (ait Tacitus) *carminibus antiquis (quod vnum apud illos memoriæ & annalium genus est) Tuistonem*

Æthelvv. lib. 2. cap. 2. Oiscum & Oiscingas Bed. lib. 2. cap 5. Bed libr. 1. cap. 22. Tacit. lib. de mor. Ger. Hesiod. in Theogon. Plutarch. Erotic. Al. Godan apud Langobardos Paul. VVarnefred. libr. 1. cap 9. Lipsius autem vult VVonstan, à lucro scilicet, cui præest Mer. in not. 33. ad Tacit. de Germ. Malmesb. lib. 1. de gest. reg. cap. 1. Pontic. Virunn. hist. Brit. libr. 6. Verstig. cap. 4. Libr. de morib. Germ.

Deum terra editum, & filium Mannum originem gentis conditoresque. Decipulas autem istas, nassasque diabolicas, saluberior per Cantii regnum dilatata disciplina, etsi non penitus confregerit, maxime tamen contudit.

Cap. II.

Anglorum Apostolus Augustinus; Primus Rex Christianus, Archiepiscopatus Primus, Regnique Cantiani (quod incœperat Hengistus) finis.

Ethelberto enim tanquam Isagogice nutu Dei Optimi Max. nuptiis est coniuncta Christianissima Berta Francorum Regis filia, pacto tamen vt ritus fidei religionisq; suæ cum Episcopo Luidhardo inuiolatas sibi seruare liceret. Horum præsentia & contuberino Gens eatenus barbara ad easdem consuetudines confœderata, syluestres animos indies exuere, & ad leniores mores declinare cæpit. Subsequenti paulo tempore, venalibus quibusdam Anglorum Romam allatis, Gregorius Monachus Christiani nominis amore propagandi excitus, gentisque pulcherrima specie commotus, ad diuina semina nostros inter serenda animum destinabat. Qui cum in Pontificatum postea fuerit euectus, piis perseuerando cœptis, monachum quendam Augustinum ad ecclesiam Christi Dei hic extruendam emisit, cui, vt ad veri cognitionem ab idololatria gentem auerteret, auxiliarios in expeditione milites adiunxit. Qui cum Britanniam simul adueherentur in insula Tanatos ad expectandum Ethelberti colloquium residerunt. *Cauerat enim Rex ne in aliquam domum ad se introirent, veteri vsus augurio, ne superuentu suo, si quid maleficæ artis habuissent eum superando deciperent.* Vexillum autem illi sacrum Argenteam nimirum

Malmesb. lib. 1. de regib. Angl.

Beda libr. 1. cap. 25.

crucem

crucem ferentes, iconemque D. Saluatoris in tabula depictam, fiunt obuiam Regi. Cui cum verbum vitæ prædicassent, *Pulchra sunt* (inquit) *quidem verba & promissa quæ assertis, sed, quia noua sunt & incerta, non his possum assensum tribuere, relictis eis, quæ tantopere cum omni gente Anglorum seruaui.* Aduersarium tamen illatæ religioni se minime fore professus est, quin quos possent parœnetico sibi consociare sermone libere liceret. Sedem illis Doroberniæ (quæ Metropolis erat eius imperii, quod fluminis Humbri finibus terminabatur) victui item commeatus copiasque munificentissime contulit. Sacro tandem ablutus ipse fonte, ne merces operariis æqua deesset, Augustinum vt Episcopum, cum synergis tanto operi, prædiis & possessionibus benignissime ditauit. Instauratæ fœliciter faustoque ecclesiæ, vt disciplinam Catholicam insuper adderet, Augustinus Gregorium Pontificem de quibusdam Christianæ politiæ capitibus consuluit. Primo de bonis ecclesiæ partibusque eorum distribuendis. Cui Pontifex, quadripartitam illam Romana synodo, Constantino Imp. à Syluestro inter Episcopos, clericos, æditimos, & pauperes cōstitutam diuisionem perstringens, *sed*, inquit, *quia fraternitas tua monasterii regulis erudita seorsim viuere non debet à clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ authore Deo nuper adhuc ad fidem perducta est, hanc debet conuersationem instituere, quæ initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris, in quibus, nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.* Porro quotos coniugium consanguinitatis gradus peteretur? *Quædam* (inquit ille) *terrena lex in Romana republica permittit vt siue frater & soror seu duorum fratrum Germanorum, vel duarum sororum filius & filia* (sic enim vult rescriptum Arcadii & Honorii AA. Eutychiano *præf. prat. Codic. titul. de*

Bed. libr. 2. cap. 3.

Roman. synod. Can. 4.

C. de nupt. l. 19. celebrandis Instit. tit. eodem §. Duorum.

nuptiis & Instit. vbi tamen Theophilus habet οὐ δύνανται συνάπτεσθαι) *misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Et sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde necesse est, vt iam tertia vel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda quam diximus à se omni modo debet abstinere.* Sed quartum ad vsque; (analogica humorum cum quatuor Physicorum elementis, sed ridicula, ratione freti) gradum; iuxta sescuplas mundi ætates ad sextum; quod iure ciuili in feudis ad septimum vsque gradum protenditur hæredum successio, adusque septimum etiam Pontificii Canones nuptias contrahi prohibuere. Quorum numeri, Solis accessu recessuque aurei luminis, maximas (vt Angliæ, Franciæ, Hispaniarumque regna testantur) sunt passi prostaphæreses. Recentiores autem ad quartum vsque esse abstinendum constituerunt, quod & Scholastici enixe propugnarunt. Consobrinorum vero nuptias iure naturæ, diuino ac ciuili (pontificiis enim nos soluti decretalibus) Albericus Gentilis I.C. Regius Oxoniæ Professor legitimas esse nuperrime scriptis suis doctissime conatus est demonstrare. At gradu sunt illi iure Canonico adinuicem secundo, ciuili licet quarto. Aliarum quarundam ecclesiasticæ disciplinæ quæstionum nodos dissoluit Gregorius; & epistola congratulatoria (cuius epigraphen *Seruus Seruorum Dei* primus iste sibi adsciuit) Regem Ethelbertum ob incœpta Fidei fundamenta summe collaudauit. Creuit enim & iam pullulauit inter Anglos Christiana fides; Constitutæ simul & Episcopales sedes. Roffensi Iustus, Londinensi Mellitus donantur. Augustinus ipse Cantuariensis: *contra quam* (inquit Camdenus) *Gregorius Papa iusserat, Archiepiscopatus insignia & Metropolitanam sedem Londino Cantuariam transtulit.* At Polydorus. *Apud Gregorium ita egit; vt*

Decret. tit. de cons. & aff. c. vlt. & penult.
Caus. 35. q. 3 & 4.
Decret. de cons. & aff. c. pen. Concil. Mogunt. cap. 54.
Numer. c. 36.
Alb. Gentil. de Nuptiis libr. 5. cap. 11.
Sigon. de regn. Ital. lib. 1.
Camd. in Trinob.
Polyd. lib. 4. hist. Angl.

sedes

sedes Archiepiscopi, quæ iam inde ab initio pietatis Christianæ, Lucio Rege, receptæ, Londini fuerat Dorouerniam (hæc hodie Cantuaria est) translata sit Cui, ne translationis Episcoporum ius Papæ, antiqua iuxta exempla, deesset, Richardus Vitus Pontificius adstipulatur. Honorarius autem huiusce rei sit Malmesburiensis arbiter. *Cantuariæ* (scribit ille) *sedit primus Augustinus Gregorii magni discipulus. Pallium autem & priuilegium Archiepiscopatus idem Gregorius Augustino ad Londoniam concessit; quia scilicet ad id tempus alterius obscura vrbis notitia Romanos non attigisset. Verumtamen quia primus doctor sedulitate Regis, hospitis, & ciuium charitate captus Cantuariæ incolatum viuens annis * quindecim, & mortuus tumulo fouit; omnis eo in posterum honor translatus.* Libera per me sit huius sententiæ cuique interpretatio. Naturæ legibus cessit Ethelbertus, *qui genti suæ decreta iudiciorum iuxta exempla Romanorum cum consilio sapientum constituit. Quæ conscripta Anglorum sermone hactenus* (ait Beda) *habentur, & obseruantur ab ea. In quibus primitus posuit, qualiter is emendare deberet, qui aliquid rerum vel Ecclesiæ vel Episcopi, vel reliquorum ordinum furto auferret; volens scilicet tuitionem eis, quos & quorum doctrinam susceperat, præstare.* Ethelbertum excepit Edbaldus, quem Ercombertus, Cantuariensem autem primatum iam tenuit Honorius, qui Angliam primus in Parochias distribuere cœpit. Subsecutus est in regno Egbertus, hunc autem Lotharius; Cum Cantuariensi, tanquam maximo Curioni Theodoro (cuius opera & industria Astrorum nobilissima scientia, cum binis eiusdem tenuissimis alis Geometria, & Arithmetica, maxime floruerunt) omnis Anglorum Ecclesia manus dare consentiret. Illo enim præsidente, *vna cum eo sedentibus cæteris Episcopis Britanniæ insulæ, viris venerabilibus, præpositis sacrosanctis Euangeliis in loco qui Saxonico vocabulo Hatfeild nominatur*, Orthodoxam

Vit. hist. lib. 9. not. 11.

Vide Bedam libr. 1. cap. 29.

Malmesb. lib. 1. de gest. Pont.

* XVI. al.

Bed. lib. 2. cap. 5.

An. Christi DCXXXVI

Ex histor. Cant. apud G. Camd. in Brit. diuis.

Bed. libr. 4. cap. 2.

de mystica diuinæ Trinitatis Omousia fidem, aliaque Catholicæ Theologiæ capitula synodus est amplexa; Quatuor item generalia cum aliis apud Græcos habita concilia, *suscipimus* (vt historiis suis Beda simul & Huntindoniensis inseruere) *sanctas & vniuersales quinque synodos beatorum & Deo acceptibilium patrum, id est, qui in Nicæa* (Constantino A.) *congregati fuerunt* 318. *contra Arrium impurissimum, & eiusdem dogmata; & in Constantinopoli* (Gratiano & Theodosio A A.) 150. *contra Vesaniam Macedoni, & Eudoxi, & eorum dogmata: & in Epheso primo* (Theodosio A.) 200. *cõtra Nestorium nequissimum, & eius dogmata; & in Chalcedone* (Martiano A.) 430. *contra Eutychen & Nestorium & eorum dogmata. Et iterum in Constantinopoli quinto congregati sunt concilio in tempore Iustiniani minoris, contra Theodorum, & Theodoreti & Ibæ Epistolas, & eorũ dogmata contra Grillium. Et synodum, quæ facta est in vrbe Roma, in tempore Martini Papæ beatissimi indict.* 1. *Imp. Constantino piissimo, anno nono, suscepimus.* Vnanimi hac Ecclesiæ harmonia fœlicem Lotharium excepit Edricus, quem VVithredus, Edbertus, Ethelbertus, & Alricus qui regnum Cantii strenue ac fortiter administrarunt. Secuti sunt Edbertus, & Cuthredus. Huic successit Baldredus; quo Egberti Occidentalium Saxonum Regis impetum haud ferente, Esingarum imperium fata minime vlterius distulerunt.

Bed. lib. 4. cap. 17. It. Huntind. lib. 4.

Cap. III.

Heptarchiæ cætera sex Regna; eorum etiam fastigium & conuersio; adiunctis Inæ legibus.

QVod Europæos sub principatu Caurei trigoni secreto Iouis ac Saturni moderamine coerciti, impatientes regni amantesque libertatis esse, scribit Ptolomæus, Anglorum

Libr. 2. quadrip. cap. 2.

rum iam Polyarchia (cuius sæpius Anarchia pedissequa à vero minus alienum fuisse ostendit. Nec enim vnus illis Princeps, non vnus Rex; sed fines inter Heptarchas diuisi; Qui vicinorum potentia, suorum contumacia indies perculsi veritatem illius Plautiani dicti, *Di nos quasi pilas homines habent*, grauissime senserunt. Quantum Anglo-saxones occuparunt, in septem regna dispertitum est Cantium scilicet, Southsexiam, East-angliam, VVestsexiam, Northumbriam, East-sexiam & Merciam. De Cantio satis superius, Southsexiæ vero, altero supra trigesimum ab aduentu primo Anglorum anno, regnum inchoauit AElla; hunc secutus est Cissa; (cuius nomen vrbs Cicestria, Saxonice *Cisseancester*, & mons *Cissbury* adhuc olent.) Excepit illum Adilvvalchius qui primus huius prouinciæ Rex è sacro fonte susceptus est. Brentius inde; sed Aldvvinum vltimum Southsexiæ Regem Inas VVest-saxiæ vita simul & regno spoliauit. Eastangliam (eadem cum Norfolciensi, Suffolciensi, & Cantabrigiensi agro) regni nomine primus Vffa (cuius inde posteri Vffingæ dicti) donauit. Quam excepit Titilus, hunc autem Redualdus ab VVodeno decimus; Eorpvvaldus Redvvaldi filius Christianæ primus hic militiæ nomen dedit. Sed mistum pietate nefas. Altaria simul eodem loco ad salutis sacramenta, & dæmoniacas victimas destinata consecrauit. Secutus est Sigebertus, cuius literarum amor Musarum (regio dignissimum opus nomine) Rempubl. maxime promouendo conspiciebatur. Egricus deinde, Anna, Ethelerius, Adeluldus, Beorna, Ethelredus, Ethelbirthus, Edmundus illic regnarunt. Danica tandem incursione vastata prouincia, annis prope quinquaginta intermissis, in Edvvardi VVestsaxonum Regis imperium est redacta. Cantii vero Regibus clientelari iure

In Cap. iiii.

Suffexia.

Camden.

Huntind. lib. 2.

Eastanglia.

Bed. lib. 2. cap. 15. Huntingd. lib. 2.

Malmesb. lib. 1. de gest. reg. cap. 6.

Northumbria.

Malmesb. lib.1.cap.3. obstrictos suos habuit Northumbria Duces ad sexagesimum vsque post Hengisti mortem annum, quum regnum primus sibi Rex Ida nomen in hac prouincia adsciscer et. Quem secuti sunt AElla, Ethelricus, Ethelfridus, Eduinus qui bello tam fortis, vt non solum Britanniæ gentes, Angli, *Bed. lib. 2. cap.5.* Scoti, Picti, *sed & insulæ Orchadum & Meuaniarum quas nunc Anglesei, id est, Anglorum insulas dicimus & arma eius metuerent* *Malmesb. lib.1.cap.3.* *& potestatem adorarent.* Tanta vero pacem iustitia fouit, vt nullus tunc prædo publicus, nullus latro domesticus; insidiator coniugalis pudoris procul fuerit, expilator alienæ hereditatis exul. Christianam autem religionem Paulinus (qui Pallium ab Honorio PP. & Metropolitanam Eboraci sedem receperat) huic Regum Northumbriæ primo annunciauit. Ex quo quidem ad diuinum veri Numinis cultum sanciendum, saluberrima inter Anglos instituta quotidie succrescebant. Firmabat pacem iustitia Regis religione suffulta, sed quasi

Virgil. Æn. lib.6.

Monstrabant terris hunc tantum fata nec vltra:
Esse sinebant——————

Præmatura enim tanti Principis morte, fœlicitatis inter Anglos ista germina prorsus exaruerunt. Successit Osvvaldus, Osvvius, Egfridus; (quorum Osvvius *Pictorum quoque,* *Bed. lib.2. cap.5.* *ac Scotorum gentes maxima ex parte perdomuit, ac tributarias fecit.)* Subsecutus est Alfridus, Osredus, Cenredus, Osricus, Celulphus, cuius ascripta est nomini Venerabilis Bedæ ecclesiastica historia. Regnauit inde Egbertus, eo autem fœlicius quod Alcuinum viderit omni (qua ætas illa tulerit) literarum genere doctissimum, cuius quidem opera in Parisiensi Academia instituenda Carolus Magnus vsus est. Excepit istum Osulphus filius, hunc autem Alcredus, Ethelbertus, Celvvoldus, Osredus, Athelredus; quem infestissimæ Danorum

norum irruptiones,& per prouinciam depopulationes triginta tres annos vsque ad VVestsaxonum imperium subsequebantur. Nec sui defuerunt Estsexiæ Reges *per successionem multi, sed aliis regibus & maxime Merciis subiecti.* Quorum primus Erchenvvinus, Sledam heredem reliquit; Sledæ filius Sebertus à Mellito Londoniæ Episcopo sanctæ messis operario fidem Christianam suscepit. Secuti sunt Sexcedus & Sevvardus, qui Mellitum finibus suis exterminarunt, fœliciter tandem regni subiit administrationem Sigebertus, quippe qui Orthodoxæ fidei præcepta, quæ cum Mellito fuerint exilio damnata, rediuiua postliminio recepit. Hinc eiusdem frater Svvitelmus, Sigherius & Sebba, Sigehardus & Senfredus, Offa, Selredus, Svvithedus cuius qualemcunque; tametsi Orientalem, gloriam; Occidentalis Egberti impetus ac vis prorsus extinxit. Merciorum primus fuit Penda Rex ab VVodenio decimus; qui magnis vndiquaq; implicatus bellis VVedæ filio regnum reliquit, is autem Christiani nominis gemma regium suũ diadema primum insigniuit. Demortui VVedæ vices frater egit VVlpherus, cuius industria VVectha insula ritus adhuc anhelans sacrilegos, fidem sacrosanctam est amplexa. Sed grauissima quidem aspersus est macula, quod primus regum Anglorum sacrum Episcopatum Londoniæ VVinæ ambitioso venditarit. Imperauit inde frater eius Ethelredus, qui tametsi ex vxore Ceolredum filium susceperat, heredem nihilominus Cenredum nepotem instituit. Cenredus autem postquam pietate in Deum simul ac patriam perinsigni quinquennio regnum administrasset, Romam peregrinatus terrena cœlestibus domicilia commutauit. Secundum quem Ceolredus, recipit istum Ethelbaldus, qui, cum fœdissima Anglorum stupra & adulteria Bonifacii Moguntiaci Episcopi li-

Estsexia. Malmesb. lib.1.c.vlt.

Mercia. Ann. Dom. DCXXVI. Malmesb. lib.1. cap.4.

Malmesb. vbi supr. & libr.2. de gest. Pontif. fol.134.

teræ grauiter coarguerent, vt coinquinatam purgaret rem-publicam, Cuthberti Archiepiſcopi Cantuarienſis auxilio ſacrorum antiſtitum indixit ſynodum; Cuius inter decretos maxime de clericorum caſtitate canones, decimum hunc Malmesburienſis fuiſſe teſtatur *vt dominicam orationem & ſymbolum Anglice diſcant & doceant.* Succeſſit Offa. Hic Cantianos tanto proſecutus eſt odio, vt, tranſacta cum Adriano I. Pontifice R. re, Archipræſulatum Cantuaria (cuius Epiſcopo Londinenſis, Vintonienſis, Roffenſis & Seleſcienſis diœceſium ſupremam iuriſdictionem tantum reliquit) Lichfeldiam in Merciorum prouinciam tranſtulerit. Paternam autem hanc conſtitutionem reſciderat Egfertus filius, niſi, quod conatus eſt, præmatura mors anticipaſſet. Sedulo Rex proximus Kenulphus & Athelardus Archiepiſcopus de Cantuarienſi prærogatiua reſtituenda Leonem III. P.R. conſuluerunt. Ad Regem reſcripſit Pontifex, collataque primum Apoſtolica Benedictione *Nos*, inquit, *per omnia enucleatius trutinantes, in ſacro ſcrinio noſtro reperimus, ſanctum Gregorium prædeceſſorem noſtrum in integro ipſam parochiam numero duodecim beato Auguſtino ſincello ſuo Archiepiſcopo tradidiſſe & confirmaſſe Epiſcopos conſecrandi. Vnde & nos (veritate ipſa reperta) ordinationes ſeu confirmationes noſtra Apoſtolica authoritate illi in integro, ſicut antiquitus fuerunt, conſtituentes reddidimus; & priuilegium confirmationis, ſecundum ſacrorum Canonum cenſuram eccleſiæ ſuæ obſeruandum tradidimus.* Fortitudinis, pietatis & religionis exempla poſteris Kenulphus reliquit; Kenelmo, nempe Ceolulpho, Bernulpho, VVithlafio, Ludecanio, Berthulpho, Burhredo; quorum fines Dani primum infeſtarunt, ſuoque tandem imperio Alfredus VVeſtſaxiæ Rex viribus pollens coercuit. Condidit autem VVeſtſaxiæ regnum pri-

Malmesb. de geſt. Pontif. lib. 1. fol. 212.

Weſtſaxonia.

primus (ab VVodeno decimus) Cerdicius quem excepit Cenricus, Ceaulinus, Celticus, Cinegistus, qui, quadragesimo post Augustini aduentum anno, suum in Christianorum album nomen retulit. Heredem reliquit Kenvvalchium, qui, postquam alterum & trigesimum regnarat annum, fatis abreptus, Sexburgæ vxori regni arbitrium delegauit. Quam secutus est Escuinus, & Genuinus, Hunc autem Cedvvalla. Hic se totus Marti deuouerat, & è sacro licet fonte minime fuerit adhuc susceptus, Manubiarum tamen, quas prædatorio tantum iure sibi acquisiuerat, decumam (quod de veteribus Romanis Camillo & Lucullo, de Lacedæmoniis Agide & Agesilao scribunt historici) Deo, licet ignoto, donabat. Postea vero peregrinato Cedvvalla sacrum, vt reciperet baptisma Romam, gubernacula regni Inas sustinuit, qui prono in mala, & in luxuriam fluenti sæculo graues nec seueras satis leges imposuit. Quarum hic nonnulla capitula habes attexta.

Ann. Dom. 495.

Liu. lib. 5. Xenoph. lib. 3. Hellen. Plutarch. in Luc.

Primitiæ seminum (quas Cypicpcearrap Saxonice dixerunt) *ad celebre diui Martini festum redduntor (ex eo vero quisque soluat domicilio in quo media hyeme commoratur) qui tum non soluerit 40.* solidis mulctator, & ipsas præterea primitias duodecies persoluito.*

Cap. 4. & 62.

Si quis rei capitalis reus ad templum confugerit, vita potitor, & secundum ius fasq; compensato. Si quis verbera promeritus fani suffugium implorarit, ei verbera remittuntor.

*Si quis in Regia pugnarit, rebus suis omnibus mulctator, & sit ne morte etiam plectendus Regis arbitrium & ius esto. Qui in templo pugnauerit 120 solidis noxiam sarcito. Qui in domo * senatoris aut alterius sapientis honorati pugnam dederit 60. solidis mulctator. Si quis in tecto villici censum pendentis annuum aut coloni cuiuscunque pugnarit 30. solidorum pœna esto, & villico solidos senos nume-*

Solidus æqualis nummus 15. iam Anglicanis denariis. V. Lamb. cuius pars quinta Saxonicus denarius. Solidorum 48. Libra Sax.

Cap. 5.

Cap. 6.

* *Ealdopman. Sax.*

rato, si quis in campo dimicarit patenti 120 solidis mulctatur, si inter conuiuas rixatum fuerit, & eorum alii conuicia patienter sustinuerint, alii 30. solidis mulctantur.

Cap. 7. *Si quis clam vxore & liberis quid clepserit 60. solidis mulctator, sin furetur conscia omni familia sua in seruitutem dantur omnes. Puer decem annos natus furto fuisse conscius coarguatur.*

Cap. 13. ** Prædo si deprehendatur, vita priuator aut vitæ æstimatione se*

Peop. Sax. *ipse redimito. Prædones autem nominamus vsque ad numerum viro-*

hlop. Sax. *rum septem deinde (quousque numerus ad 35. coaluerit) * turmam di-*

hepe. Sax. *cimus, numerus si excreuerit * exercitum vocamus.*

Cap. 16. *Si quis furi mortem obtulerit, iureiurando fidem astringat se illum tanquam criminis reum occidisse, atque hoc pacto omni solutione liberatur.*

Ceople. ** Paganus sæpius furti insimulatus si tandem deprehendatur,*

Cap. 18. *ei manus aut pes præciduntor.*

Cap. 20. ** Peregrinus aut alienus si deuius per syluas vagetur, neque ve-*

Peop. en *ro ore vociferarit, aut cornu insonuerit, fur morti tradendus, aut pre-*

manman. *tio redimendus adiudicatur.*

Cap. 38. *Maritus, postquam ex vxore liberos susceperit, si moriatur, proles matrem penes nutrienda maneto: dantorque ad victum eius suppeditandum solidi seni, æstate vacca, hyeme bos, Cognati vero primigenia pecuaria hæc (vsque dum proles adulta fuerit) custodiunto.*

Cap. 47. *Si cui obiiciatur furto surripuisse rem aliquam vel furtim subductam admisisse, is pro ratione 60. hydarum se culpa liberato, si modo dignus qui iuret habeatur. Anglus furti postulatus duplici se purget numero, VVallus maiore iuratorum numero non obstringatur. Cuiuis præterea integrum esto, & furum admissionem, & perempti corporis (nomine capitalium inimicitiarum) æstimationem iureiurando auertere, si modo poterit, atque id facere non verebitur.*

Cap. 58. *Maritus quidpiam deprædatus atque in locum secretiorem id subduxisse conuictus furti conscius habetor, vxor non item. Ea namque*

que viro superiori obtemperare debebit. Porro si iureiurando fidem astringere non verebitur vxor, se prædam hanc cum viro non participasse, tertia rerum parte donetur.

Impendendos etiam Romano annuatim Pontifici sancti Petri denarios domesticatim scilicet corrogandos constituisse memoratur; Quorum per prouincias numerum, Apostolicum istud rescriptum historiæ Ioannis Foxi ecclesiasticæ insertum sigillatim testatur. *Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei; venerabilibus fratribus Cantuar. & Eboracens. Archiepiscopis, & eorum suffraganeis, & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, eorumq; officialibus, per Regnum Angliæ constitutis, ad quos literæ istæ peruenerint, salutem; & Apostolicam Benedictionem; Qualiter denarii Beati Petri, qui debentur Cameræ nostræ colligantur in Anglia & in quibus Episcopatibus, & diœcesibus debeantur, ne super hoc dubitari contingat, & præsentibus fecimus annotari. sicut in Registro sedis Apostolicæ continetur.* Fox. lib 4. pag. 371. in Ed. 2.

De Cantuar. diœces. 7. *l.* 18 5. *Sterling.*

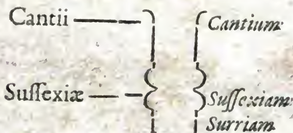
De London. 16. *l.* 10. 5.	*De Exon.* 9. *l.* 5. 5.
De Roffens. 5. *l.* 12. 5.	*De VVigor.* 10 *l* 5. 5.
De Norvvicens. 21. *l.* 10. 5.	*De Hereford.* 6. *l.* 0. 5.
De Eliens. 5. *l.* 0. 5.	*De Bathon.* 12. *l.* 5. 5.
De Lincoln. 42. *l.* 0. 5.	*De Sarisb.* 17. *l.* 0. 5.
De Cistrens. 8. *l.* 0. 5.	*De Couent.* 10. *l.* 5. 5.
De VVinton 17. *l.* 6. 7. 8 *d.*	*De Ebora.* 11. *l.* 10. 5.

Secutus est Inam Edelardus, hunc autem Cuthredus, deinde Sigebertus, Cenulphus, Brithricus qui coniugali sibi vinculo Edburgam Offæ Regis Merciorum filiam infaustis Hymenæis coniunxit. Illius enim beneficium quod adolescentulo cuidam, Brithrici deliciis destinarat, Regem qui temere prægustabat, ex humanis infœliciter abripuit. *Gens itaque occidentalium Saxonum:* (scribit Asserius Meneuen- Asser. de Alfr. reb. gest.

fis) *Reginam iuxta Regem sedere non patitur, nec etiam Reginam appellari, sed Regis coniugem permittit, quam controuersiam imo infamiam de quadam pertinaci, & maleuola eiusdem gentis Regina* (Edburga nimirum ista quod itidem tradit G. Malmesburiensis) *ortam fuisse maiores illius terræ perhibent. Quæ omnia contraria seniori suo & populo omni ita peregit, vt non solum suum proprium odium mereretur, vt à reginali solio proiiceretur, sed etiam omnibus suis subsequatricibus eandem pestiferam tabem post se submitteret: Pro nimia namque illius Reginæ malitia omnes accolæ illius terræ coniurauerunt, vt nullum vnquam Regem super se in vita sua regnare permitterent, qui Reginam in Reginali solio iuxta se sedere imperare vellet.* Brithricum transmarinis partibus exul in imperio tamen excepit Egbertus, qui cum Mercios, Cantianos, Australes Saxones & Orientales VVestsaxiæ regno adiecisset, cæterasque prouincias spe deuorasset, *vt quæ in vnius* (Camdeni verba) *imperium deuenissent, in vnum item nomen coirent & suæ gentis memoriam conseruaret, Heptarchiam quam occuparũt Saxones, promulgato edicto* Enzlond *vocari iussit, id est, Anglorum Terra. Vnde latine ANGLIA dicta, ab Anglis facta appellatione, qui, ex tribus his populis, erant numerosissimi & fortissimi.* Northumbria tandem imo tota (vt habet Malmesb.) Britannia potitus exterarum virium, Danorum scilicet, infestatione grauiter perturbatus vitam finiuit. Quasnam autem cuiuslibet Heptarchæ regnum prouincias terminabat, ex ista conspicari licet tabella.

Malmesb. libr. 2. de Reg. cap. 2.

In Anglosax. Sed vide Io. Carnotens. Policrat. lib. 6. cap. 17. Britannia ab aduentu Saxonum in insulam appellata est Anglia. Post Malmesb. lib. 1. cap. 6. Camd. in diuis. Brit.

East-

Regnum	continebat
Eaſtangliæ	*Norfolciam* *Suthfolciam* *Cantabrigiam* *Inſulam Ely*
VVeſtſaxiæ	*Cornevvalliam* *Deuoniam* *Dorſetiam* *Somerſetiam* *VVittoniam* *Southanthoniam* *Bercheriam*
Northumbriæ	*Lancaſtriam* *Eboracum* *Dunelmiam* *Cumbriam* *VVeſtmoriam* *Northumbriam & regiones Scotiæ vſque ad Edenburgi fretum*
Eſtſexiæ	*Eſſexiam* *Middleſexiam* *Partem Hertfordiæ*
	Glocestriam *Herefordiam* *VVigorniam* *VVavvicum*

Merciæ —— *Leiceſtriam*
Rotelandiam
Northantoniam
Lincolniam
Huntingdoniam
Bedfordiam
Buchinghamiam
Oxenfordiam
Staffordiam
Darbiam
Salopiam
Notthinghamiam
Ceſtriæ Partemq; Hertfordiæ alteram.

Conſpicuum tamen in iſto ſeptenario plerunque fuit vnitatis dominium; & Hexarchæ ab ipſis Anglorum regni primordiis monarchæ imperio (quod ius prouinciæ dictum) coercebantur. Tantis autem primum polluit viribus A Ella Suthſexiæ Rex *qui omnia* (vt habet Huntindonenſis) *iura Regni Anglorum ſcilicet Reges, & proceres, & tribunos in ditione ſua tenebat.* Secundo Ceaulin Rex Occiduorum Saxonum, Tertium Ethelbertus Cantii, Quarto Readualdus Orientalium Anglorum, Quinto Eduinus Northanimbrorum, ſextum Oſvvaldus, ſeptimo Oſvvius, poſtremo tandem Egbertus, quorum vnuſquiſque prærogatiuæ quaſi nota, titulo *Regis gentis Anglorum* inſigniebantur.

H. Huntindon. libr. 2. hiſtor.

CAP. IV.

Tributum Danegelt. Ethelulphus erga eccleſiam Anglicanam & Romanam quam munificus.

IAM vero ingruebant Piraticæ Danorum vaſtationes, agrorumque per Angliam depopulationes, quas ad repellendas.

ſendas delecta militum manus conquiſita. Indictum item tributum, ex quo quæ mariti ſunt milites ſtipendia perſoluerentur, Dangelt dictum. *Danegaldi redditio* (inter Edvvardi leges habet Rogerus de Houeden) *propter piratas primitus ſtatuta eſt, patriam enim infeſtantes vaſtationi eius pro poſſe ſuo inſiſtebant. Ad eorum quidem inſolentiam reprimendam ſtatutum eſt Danegaldum annuatim reddi, ſcilicet duodecim denarios de vnaquaque hida* (hidam autem, vt ſemel adnotem, tantum aiunt Henricus Huntindonienſis, Matthæus Pariſienſis, Thomas VValſinghamius eſſe terræ quantum vnico per annum coli poſſit aratro, nec audiendus eſt Polydorus qui vicena iugera hidam eſſe ſcribit) *totius patriæ ad conducendos eos qui piratarum eruptioni reſiſtendo obuiarent. De hoc quoque Danegeldo omnis eccleſia libera eſt & quieta, & omnis terra quæ in proprio dominio eccleſiæ erat, vbicunque iacebat nihil prorſus in tali redemptione perſoluens, quia magis in eccleſiæ confidebant orationibus, quam in armorum defenſionibus.* En quanta maiores noſtri reuerentia ſanctam eccleſiam obſeruarunt! Sed en porro quanta maxime Egberti ſucceſſor Ethelulphus, qui veræ fidei præmiorum nuncios ampliſſimis, ſua nimirum decimando, prædiis chirographo ſuo honeſtauit. *Regnante* (inquit) *Domino noſtro in perpetuum, dum in noſtris temporibus bellorum incendia & direptiones opum noſtrarum, necnon & vaſtantium crudeliſſimas hoſtium deprædationes barbararum paganarumque nationum, multiplices tribulationes ad affligendum nos pro peccatis noſtris vſque ad internecionem tempora cernimus incumbere periculoſa: Quamobrem ego Ethelulphus Rex VVeſtſaxonum cum conſilio Epiſcoporum ac principum meorum conſilium ſalubre atque vniforme remedium affirmantes, conſenſimus, vt aliquam portio-*

R. de Houed. Ann. part. pr. fol. 344.

Ethelredum primo exegiſſe, S. vero Edvvardum remiſiſſe ſcribit ille Rog de Houeden in vita S. Edvvardi.

Huntind. lib. 6. Matth Pariſ. hiſt. maior. VValſingh. hyp. Neuſt. Polydor. hiſtor. lib. 9.

Concedo terræ partem ſeptem aratrorum, quæ Anglice dicitur ſeptem hyda. in chart. Dunſt. fact. ann. Chriſt. 963. ex libr. char. Arch. Cant. Fundi poſſeſſiones per aratrorum numerum æſtimatio antiqua. ſic tributa Marconi Archiepiſc. apud Krantz. VVandal. lib. 2. c. 31. & terram centum vertebat aratris Virg. Æneid. 7. Ingulph. hiſt pag. 491.

siue famulis & famulabus Dei Deo seruientibus, siue laicis miseris semper decimam mansionem, vbi minimum sit, tam decimam partem omnium bonorum in libertatem perpetuam donari sanctæ Ecclesiæ diiudicaui, vt sit tuta & munita ab omnibus secularibus seruitutibus, imo regalibus tributis maioribus & minoribus siue taxationibus, quæ nos dicimus VVinterden, *sitq; libera omnium rerum pro remissione animarum & peccatorum nostrorum ad seruiendum Deo soli, sine expeditione & pōtis a extructione, & arcis munitione* (Aliunde si quis *Forinseci* (quod aiunt Iurisperiti nostri) *seruitii* quærat interpretationem, aut ille aut ego certe fallimur. Sæpissime enim Saxonicorum Regum diplomatis, quæ alias, cum feudorum donationibus, maximas immunitates in se continent, ista (quasi *saluo forinseco seruitio*) simul adnectitur b; *exceptis istis tribus, expeditione, pontis, arcisue constructione.* Optimo vero priuilegii iure, qui fundum triplici hoc omne liberum possidebant, fruebantur. Quo donati plerunque (vt videre est in lib. Chartarum Archiepiscopatus Cantuariensis) fuerunt Ecclesiastici; Quod eousque tandem inter feudales seruitutes eminebat, vt singulari nomine amanuensibus innotesceret. Cum enim Cedvvalla Rex Occiduorum Saxonum villam suam de *Paganham* in Sussexiæ (quā obtinuerat) prouincia VValfrido Archiepiscopo Cantuariensi cōtulerit, instrumento simul istud intexuit. *Absq; trinoda necessitate totius Christiani populi, id est, arcis munitione, pontis emendatione, exercitii congestione liberam perstrinxi.*) *Acta sunt hæc* (ad Ethelulphum redeo) *apud VVintoniam in ecclesia sancti Petri anno Dom. incarn.* 855. *Indict.* 3. *Non. Nouemb. ante maius altare pro honore gloriosæ virginis, & Dei genetricis Mariæ, Sanctiq; Michaelis Archangeli, & beati Petri Apostolorum principis, necnon & beati patris nostri Gregorii Papæ præsentibus & subscribentibus Archiepiscopis & Episcopis Angliæ vniuersis, necnon Borredo Rege Merciæ, &*

a Adeas veteris iuris Anglicani studiosus. Bract. lib. 2. cap. 26. & 35. 12. Ed. 1. tit. Gard. 152. 26. ass. pl. 66. &c.

b In charta Regis Ethelredi in præf. D. E. Coci ad lib. 6. vide Matth. Paris. in vit. Hen. 3. pag. 838. Nec adeo libertati dederunt huiusmodi possessiones quin tria sibi reseruarent semper propter publicam regni vtilitatem i. expeditionem, pontis, & arcis reparationes, vel refectiones, vt per ea resisterēt hostium incursibus. In li. Chart. Arch. Can. A.D. 680.

ciæ, & Edmundo Eastanglorum Rege, Abbatum & Abbatissarum, Ducum, Comitum, procerumque totius terræ, aliorumque fidelium infinita multitudine, qui omnes regium chirographum laudauerunt, dignitates vero sua nomina subscripserunt. Rex vero Ethelulphus pro firmitate ampliore obtulit hanc chartulam scriptam super altare sancti Petri Apostoli; & Episcopi pro fide Dei illam acceperunt, & per omnes ecclesias postea transmiserunt in parochiis suis publicandam. Aptissimum inuestituræ locum dicatum Deo domicilium elegerunt, nec quidpiam fere, ne inter laicos quidem, integre transigebatur, nisi Diuino sacrata quædam numini intercessissent. Quid enim de suscipiendo militiæ ordine scribit Ingulphus Abbas Croylandensis? *Anglorum* (inquit ille) *erat consuetudo, quod, qui militiæ legitime consecrandus esset, vespere præcedente diem suæ consecrationis ad Episcopum, vel Abbatem vel Monachum, vel sacerdotem aliquem contritus & compunctus de omnibus suis peccatis confessionem faceret, & absolutus orationibus & deuotionibus, & afflictionibus deditus in ecclesia pernoctaret, in crastino quoque missam auditurus, gladium super altare offerret & post euangelium sacerdos benedictum gladium collo militis cum benedictione imponeret, & communicatus ad eandem missam sacris Christi mysteriis denuo miles legitimus permaneret.* Sed & de syngrapharum compositione. *Quæ vsq. ad Edvvardi Confessoris tempora fidelium præsentium subscriptionibus cum crucibus aureis aliisque sacris signaculis firmæ fuerunt.* De summo crucis honore illud Sibyllæ satis sit testimonii

Ingulph. histor. fol. 512. b. & Io. Saliburiensis. lib. 6 cap. 10. de nugis curialium.

Ω ξύλον ὢ μακαριστὸν ἐφ' ᾧ Θεὸς ἐξετανύσθη.

Lib. 6. Oracul. Sibyllin. Sozom. libr. 2. hist. trip. cap. 18.

Emendatius enim sic reddidit Ioannes Obsopæus quod claudicante numero in historia tripartita Sozomenus retulerat. Nec temere forte sacratissimi illius ligni forma, quibus prædiorũ dominia adinuicem transferebantur instru-

menta chirographica consignabant; cum staurophoros globulos vt supremi testimonia iuris Principis & Orbis terrarum domini gestare solerent, sic enim de Iustiniano Suidas. *Sinistra manu fert globum cruce in eo infixa, significante quod per fidem in crucem terræ dominus sit factus.* Alia vero atque alia sine scriptis fuit apud eosdem dominii acquisitio. *Conferebantur enim* (ait Ingulphus) *multa prædia nudo verbo absque scripto, vel charta, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera: & plurima tenementa cum calcari, cum strigili, cum arcu, & nonnulla cum sagitta.* Nec deest quidem exemplum, quod antiquissimæ fere conuenit etiam nunc temporis per Angliam consuetudini, qua (iuxta priscum illum Persarum Regum, quem in Terpsichore meminit Herodotus, morem, qui terram & aquam tanquam vera dominii insignia, ab iis quos in deditionem acceperant, solebant exigere (cespitis aut ramusculi traditionis, in venundandis acquirendisque prædiis ceremonia necessario intercedit. (strictissime enim maiores nostri illud Callistrati, (*si ager ex emptionis causa ad aliquem pertineat, non recte rei vindicatione agi poterit, antequam traditus sit ager, tuncque possessio amissa sit*) retinuerunt) Haud tamen sine sacris istud etiam exemplum. *Ad cumulum autem* (legitur in Diplomatis Cedvvallæ Regis, quo Theodori Archiepiscopi Cantuariensis Christianæ militiæ commeatus aucti sunt, apographo) *confirmationis, ego Cedvvalla cespitem prædictæ terræ super sanctum altare saluatoris posui, & propria manu pro ignorantia literarum signum sanctæ crucis expressi & subscripsi.* Feudorum, an harum authoritate nixi sint consuetudinum iudices illi Recuperatores, nescio, qui ducentis circiter ab hinc annis in parlamentariis Angliæ comitiis respõnde-

Suid. in Iustin.

Herodot. lib. 5.

l. 50. ff. de rei vindicat.

Ex lib. char. Arch. Can.

Vide Malmesbur. de gest. reg. lib. 2. cap. 8. in chart. Reg. Edgari Monasterio Glasconiens.

Dicitur investitura quando hasta vel aliud corporeum quidlibet porrigitur à domino feudi se inuestituram facere dicente libr. 2. de feud. tit. 3. §. 1. *Parlam. ann. 1. Rich. 2. n. 30.*

ſponderunt, ſi vaſallus domino tradiderit annulum, manicam, aut huiuſmodi quidpiam inueſtituræ quaſi nomine, plenum vtilis dominii ius ad dominum (pace tua, Anglici iuris Perite, dixerint Archiua) transferri, primamque inueſtituram diſſolui.

AEthelulphus autem vt pontificia ſalutaret limina Romam iter perrexit, (Alfredo filio concomitante, quem Leo IV. *oppido ordinans* (inquit Aſſer. Meneuenſis) *vnxit in regem & in filium adoptionis ſibimet accipiens confirmauit.*) Per Gallias domum reuerſus Iuditham Francorum Regis Caroli Calui filiam vxorem ſibi duxit, & contra quam inſtitutum illud, quod diximus, occiduorum Saxonum permittebat, regio iuxta ſe ſolio collocauit. Excepit hos Hymenæos infeſta AEthelbaldi Regis filii, Alſtani Epiſcopi Schirburnenſis, & Enulphi Somerſetenſis pagi Comitis coniuratio, ſed diuiſo cum filio paterno imperio (monſtrum naturæ!) ſopita. Regni exinde hæredes filios duos ſeniores, priuatæ autem hereditatis vtriuſque ſexus prolem teſtamento inſtituit. *Pro vtilitate autem animæ ſuæ* (Aſſerium Meneuenſem audis) *quam à primæuo iuuentutis ſuæ flore in omnibus procurare ſtuduit, per omnem hereditariam terram ſuam ſemper in X. manentibus vnum pauperem, aut indigenam, aut peregrinum cibo potu & veſtimento ſucceſſoribus ſuis vſque ad vltimum diem iudicii poſt ſe paſcere præcepit: ita tamen ſi illa terra hominibus & pecoribus habitaretur, & deſerta non eſſet. Romæ quoque omni anno magnam pro anima ſua pecuniam, id eſt CCC. mancuſſas* (Malmesburienſis marcas, Rogerus de Houeden manculas appellant) *portare præcepit, quæ taliter diuiderentur: ſcilicet C. mancuſſas in honorem ſancti Petri, ſpecialiter ad emēdum oleum, quo impleantur omnia luminaria illius apoſtolicæ eccleſiæ in veſpera Paſchæ: & æqualiter in Galli cantu; & C. mancuſſas in honorem ſancti Pauli eadem conditio-*

Aſſer. de rebus geſt. Alfred.

Malmesb. lib. 2. de geſtis reg. c. 2
Houed. par. pr. fol. 232.

ne ad comparandum oleum in ecclesia sancti Pauli Apostoli ad implenda luminaria in vespera Pascha & in Galli cantu; C.quoq; mancussas vniuersali Papæ Apostolico. Auxit ille pleniusque confirmauit, quod Inas & Offa superius alio nomine contulissent. En vero auctum secundo. *Omnis* (sic inter Edvvardi leges habetur) *qui habuerit* 30. *denariatus viuæ pecuniæ in domo sua de suo proprio Anglorum lege dabit denarium S. Petri & lege Danorum dimidiam marcam. Iste vero denarius debet summoniri in solennitate Apostolorum Petri & Pauli & colligi ad festiuitatem, quæ dicitur ad vincula, ita vt vltra illum diem non detineatur, si quispiam detinuerit, ad iustitiam Regis clamor deferatur, quoniam denarius hic Regis Eleemosyna est. Iustitia vero faciat denarium reddere, & forisfacturam Episcopi & Regis: quod si quis plures domos habuerit, de illa, vbi residens fuerit, in festo Apostolorum Petri & Pauli denarium reddat.* De suo autem tempore Polydorus ille. *Omnis Anglia hoc tempore istud vectigal pietatis & religionis causa Romano Pontifici pendit domesticatim collatum, & nummi illi argentei vocantur vulgo Denarii Diui Petri quos Pontificius quæstor quem non inscienter collectorem nuncupant, exigit. Nos hanc olim quæsturam aliquot per annos gessimus, eiusque muneris obeundi causa primum in Angliam venimus.* Cumque ab Inæ tempore ad hanc (inquit I. Sleidanus) ætatem vsque Britannia Romanis Episcopis eam pecuniam dependisset, Henricus (scilicet VIII.) omnium primus inhibuit eam amplius persolui. Demortuo tandem AEthelulpho heredes testamento instituti successere Ethelbaldus & Ethelbertus, quos secutus Ethelredus tertius filius Danorum bellis fatigatus, Merciorum Northumbrorumque defectione deterritus, Alfredo fratri imperium Anglicæ gentis fatis abreptus dereliquit.

Leg. Ed. cap. 30.

Polyd. lib. 4. hist.

Sleid. Comment. lib. 9.

Arma-

CAP. V.

Ciuium per Angliam ab Alfredo ordinatio per centurias & decurias: leges illius, Edvvardi, AEthelstani, cuius item latissimum imperium.

ARmata hostium vi, amicorumque Alfredi perfidia fotus iam Martis furor sanguineo tinxit Anglorum oras colore, quas etiam secundo Danorum maxima strages obduxit. Ad vnum omnes vel cæsi; vel in deditionem accepti, quorum Regem Gurmundum Alfredus sacro fonte suscepit, prouinciisque Estanglia & Northumbria (vt eas clientelari teneret iure) donauit. Nec vero defuerunt dulcissimi Iouis & Mercurii bene positorum influxus; nec Musæ (Rex enim, fœlix seculum! vere philosophabatur) nec leges inter arma silebant. Consortio Danorum, in latrocinia, rapinas, publicæque pacis grauissimam perturbationem incolæ propensi. Illabentis autem quasi vitiorum fluminis vt obstrueret ostium, *totius Angliæ pagos* (Ingulphum legis) *& prouincias in comitatus primus omnium commutauit; comitatus in centurias, id est, hundredas & in decimas, id est, in trithingas diuisit; vt omnis indigena legalis in aliqua centuria & decima existeret, & si quis suspectus de aliquo latrocinio, per suam centuriam, vel decuriam vel condemnatus, vel* * *inuadiatus pœnam demeritam, vel incurreret, vel vitaret. Præfectos vero prouinciarum (qui antea vicedomini) in duo officia diuisit, id est, in iudices, quos nunc iusticiarios vocamus, & in vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent. Horum cura & industria tanta pax in breui per totum terram effloruit, vt si viator quantumcunque summam pecuniæ in campis & publicis compitis vespere dimisisset, mane vel post mensem rediens integram & intactam indubie inueniret.* Secundum pro-

Ingulph. hist. fol. 495. Malmesb. lib. 2. de gestis Reg. c. 4. Mosis & Augusti Cæs mimesis quod Vide Exod. 18. 21. & Sueton. in Oct. cap. 30. & seqq.

* al. absolutus.

pria vero prouinciarum idiomata alia atque alia fuerunt partium huius diuisionis nomina; Quæ, cum ciuium per Angliam ordinatione istis innixa institutis, vt facilius lectori innotescant, habe quæ legibus Edvvardi Confessoris de eisdem interseruntur. *Cum quis accipiebat præfecturam VVapentachii die statuto in loco vbi consueuerant congregari omnes maiores natu contra eum conueniebant & descendente eo de equo suo omnes assurgebant ei. Ipse vero erecta lancea sua ab omnibus, secundum morem, fœdus accipiebat. Omnes enim quotquot venissent cum lanceis suis ipsius hastam tangebant, & ita se confirmabant per contactum armorum pace palam concessa. Anglice enim arma vocantur* vvæpun *& tactare, confirmare, quasi armorum confirmatio; vel vt magis expresse secundum linguam Anglicam dicamus* vvæpentac *armorum tactus est. Erant etiam aliæ potestates super VVapentachia quas vocabant* opihmzap *quod erat tertia pars prouinciæ. Qui vero super eos dominabantur, vocabantur* opihmzepepap; *ad hos deferebantur causæ, quæ non poterant definiri in VVapentachiis, sicque quod Angli vocant hundredum, isti vvapentachium, & quod Anglice vocabant 3. vel 4. hundreda, isti vocabant* opihmza *in quibusdam vero prouinciis Anglice vocabantur* lep *quod isti dicunt* Trihinge, *quod autem in* ppihmze *definiri non poterat ferebatur in scyram.* Greue *quoque nomen potestatis est, latinorum lingua nihil expressius sonat quam præfectura, quoniam hoc vocabulum adeo multipliciter extenditur, quod de scyra, de VVapentachiis (quemadmodum etiam est* lep*) de hundredis de burgis, etiam de villis Greue vocetur.* Et paulo post. *Aldermannos apud Saxones, quos senatores dixerunt Romani, fuisse traditur. Habent Aldrumanni in ciuitatibus regni huius in balliuis suis, & in burgis clausis muro & vallatis, & in castellis eandem dignitatem & potestatem & modum, qualem habent præpositi hundredorum, & vvapentachiorum in balliuis suis, sub vicecomite Regis per vniuersum regnum.* Sed de centuriis ac

decuriis.

decuriis fusius & explicatius. *De omnibus villis totius regni sub decennali fideiussione debebant esse uniuersi, ita quod si vnus ex decem forisfecerit nouem ad rectum eum haberent; quod si aufugeret, daretur lege ei terminus* XXXI. *dierum, quæsitus interim & inuentus ad iustitiam regis adduceretur. Et de suo illico restauraret damnū quod fecerat. Et si ad hoc forisfaceret de corpore suo iustitia fieret. Sed si infra prædictum terminum inueniri non posit, quia in omni friborgo vnus erat capitalis quem vocabant* ppebopzepheopod, *ipse capitalis sumeret duos de melioribus sui friborgi & de tribus friborgis sibi propinquioribus acciperet de vnoquoq; capitalem, & duos de melioribus vniuscuiusq; friborgi si posset habere, & ita se duodecimo existente, expurgaret se & friborgum suum (si facere possit) de forisfacto & fuga supradicti malefactoris. Quod si facere non posset, ipse cum friborgo suo damnum restauraret de proprio malefactoris quamdiu duraret; quo deficiente, de suo & friborgi sui perficeret, & erga iustitiam emendaret, secundum quod legaliter iudicatum fuisset. Tandem vero sacramentum quod non potuerunt adimplere per tres friborgos viciniores per seipsos iurarent, sese nullatenus fore culpabiles, & si quando possent eum recuperare adducerent ad iustitiam aut iustitiæ dicerent vbi esset.* * *De Baronibus vero qui suas habent curias & consuetudines sic statutum est: Archiepiscopi, Episcopi Comites, Barones, & omnes qui habuerint sacam, & socam, tol, theam, & infangthefe etiam milites suos & proprios seruientes, scilicet, dapiferos, pincernas, camerarios, pistores & coquos sub suo friborgo habeant. Et item isti suos armigeros vel alios sibi seruientes sub suo friborgo. Quod si cui forisfacerent & clamor vicinorum de eis assurgeret, ipsi tenerent eos rectitudini in curia sua, &c.* Antiquam nobis hinc habemus Centuriarum originem, nec tamen Saxonicæ genti (quippe quæ Germanica) nouam; quod satis indicat Cornelius Tacitus, *Centeni*, inquit, *ex singulis pagis sunt; idque ipsum inter suos vocantur, & quod primo numerus fuit*

**Quatenus ista posteritas est amplexa luculenter tibi (Angle) iuris nostri municipalis libri patefacient, consulas ideo Bract. lib 3. tract. de corona cap. 10. An. 3. Ed. 3. Itinere Nor. tit. Coron. 293. 4. Ed. 3. fol. 12. a. 7. Ed. 3. fol. 15 b. 41. Ed. 3. fol. 26. b. 45. Ed. 3. fol. 26. b.*

Tacit. de morib. Ger. vbi vide annot I. Lips.

iam nomen & honor est. De antiquis loquitur Germanis. Alfredus autem vt non solum politica, sed etiam œconomica præstare videretur disciplina, familiam propriam tripartito

Ingulph. histor. fol. 495. seu (vt habet Ingulphus) *in tres turmas diuisit*; turmæ cuilibet principem seu præfectum constituit; Ordinauit porro, vt vnaquæque turma tertio mense Regii palatii periodice administrationi incumberet, sua autem ac propria intermissis duobus mensibus libere curaret. *Erat in capella* (quod post

Asser. Meneu. in vit. Alfred. Malmesb. libr. 2. cap. 4. Asserium Meneuensem breuiter scribit Malmesburiensis) *eius candela viginti quatuor partium; æditusque, cui hæc delegabatur prouincia, vt per combustionem candelæ Regem de singulis admoneret officiis. Dimidiam portionem omnium censuum iuste duntaxat acquisitorum monasteriis delegauit; cunctos præterea redditus in æquas duas partes diuidebat. Rursusque primam in tres, quarum primam ministris suis curialibus, secundam operatoribus, quos iugiter in nouarum ædium extructionibus mirabili & ignoto Anglis modo habebat, tertiam aduenis: secunda pars redditu um ita diuidebatur vt prima portio daretur pauperibus regionis suæ, secunda monasteriis; tertia Scholasticis, quarta transmarinis ecclesiis. Iudiciorum à suis hominibus factorum inquisitor, perperam actor asperrimus corrector.* Legum autem, quas tulit, aliarum notatu dignissima quædam capitula subiungam.

Cap. 1. *Si quis necessitate coactus iurauerit, pignusque posuerit, quo is ad insidias domino suo parandas, vel ad opem iniuste cuiuis adferendam astringatur, resiliat potius quam cœpto insistat suademus. At si spoponderit quod iuste & legitime præstare poterit, neque præstiterit, arma fortunasque suas omnes amicorum fidei concredito, ipse in custodiam regiam* XL. *dies mittitor, subiturus id supplicii quod ei Episcopus imposuerit, &c.*

Cap. 2. *Criminis cuiuscunque noxius (si quidem id villam regis aut fami-*

familiam honoratam aliquam non attingat) si ad fanum confugerit, tres noctes quibus saluti suæ prospiciat (ni interim in gratiam redierit) ibi maneto. Ac si quis eum per id temporis plagarum, vinclorum aut vulnerum metu profligarit, mulcta, vel ipsa capitis æstimatione prout eius gentes fuerit consuetudo, noxiam omnem sarcito; fani porro æditius CXX. *solidorum numeratione pacis ecclesiæ violatæ pœnas luito.*

Vita simul ac fortunis priuandum censuit qui Regi vel domino suo struxerit insidias. Cap. 4.

Vnicuique porro templo religiose ab Episcopo consecrato hanc pacem concedimus. Si quis alteri inimicatur, isque templi suffugium implorarit, per septem dies à nemine abstrahitor, siquidem præ fame viuere possit & viam vi non aperuerit, &c. Cap. 5.

Abscindantur sacrilegorum manus, statuit; At vero *qui die dominico, festo natiuitatis domini aut paschatis, sacrosancto Iouis die aut diebus lustrationis furtum admiserit, perinde ac si tempore quadragesimæ id flagitii perpetrasset, duplo noxiam sarcito.* Cap. 6.

Qui in Regia dimicarit, ferrumue distrinxerit capitor, & regem penes arbitrium vitæ necisque eius esto. Cap. 7.

Mulcta CXX. *solidorum (Regem inter & Episcopum dispertienda) iis qui sanctimonialem è cœnobio rapuerit irrogator.* Cap. 8.

Qui fœminam fœtu formato vterum gestantem occiderit integram capitis eius æstimationem pendito, fœtusque pernicies dimidia paterna prolis æstimatione compensator. Cum tamen iuris nostri municipalis Periti nullum, ob formati in vtero fœtus (quippe quod viuusne an mortuus fuerit incertum esse prorsus aiunt) cædem capitale supplicium esse irrogandum responderint. Cap. 9. Stamf. in les pl. del cor. lib. 1. capit. 13. Sed vide Bract. libr. 3. tract. 2. cap. 4.

Cap.11. *Qui mamillas vxoris viri cuiuscunq; pagani manu tractarit petulanti fœminæ solidos sex numerato. Eam si is humi prostrarit, nec tamen cum illa rem habuerit* X. *solidos pendito. Sin cum ea coierit*, LX. *solidorum pœna esto: Et si quis alius eam prius adulteratus est* XXX. *tamen solidis noxiam sarcito; is porro si propterea in ius vocetur, aut pro ratione* LX. *hydarum criminationem diluito, aut mulctæ partem dimidiam pendito. Illud ipsum si mulieri illustriori familia oriundæ contigerit, mulcta (prout eius fuerit capitis æstimatio) augetor. In duplum autem augeatur pœna si monialem quis illiusmodi contrectarit.*

Cap.18. Cap.15.& 34. Graui coercentur pecuniaria pœna qui coram Archiepiscopo, Episcopo, siue Senatore tumultuario dimicauerit, ferrumue distrinxerit.

Cap.25. *Seruus si seruulam stuprarit, virga virilis ei præciditor.*

Cap.28. *Qui falsi rumoris in vulgus sparsi author fuisse deprehendetur, leuiori aliqua pœna non mulctator, verum lingua ei præciditor, ni is eam integra capitis sui æstimatione data redemerit.*

Cap 31. Nec impune quispiam immerentis pagani capillos aut barbam abraserit aut totonderit.

Cap 37. * bocland. *Qui terram habuerit per * scripturæ seriem sibi à maioribus relictam, ab heredibus ad alios alienandi potestas ei non esto, siquidem præsentibus cognatis coram rege, aut episcopo, scriptura aut testimonio probetur, omni alienatione ei interdixisse illum qui prius concessit, talemque ei imposuisse legem cum primo dederit.* En Iurisperiti, feudum (quod dicitis) *talliatum*, Edvvardi I. decimo supra tertium anno hic multo antiquius habetis.

Cap.40. Argenteis diuersimode damnantur pœnis qui corporis cuiuspiam membra vel artus absciderit.

Compescuit his ille legibus Angliam, grauioribus autem illum natura, quippe quæ vt vltimum ac supremum exigeret debitum, Regem licet, bipertito (nec XII. iure tabularum adiuta) in corpus nimirum & animam dissecuerit.

rit. Succenturialem autem Alfredi filium, Edvvardum multarum palmis victoriarum virtus & fortuna simul nobilitarunt. Martis enim, magis quam Musarum, alumnus *primum* (vt, astipulante Rogero de Houeden, scriptum reliquit G. Malmesburiensis) *Mercios omnes; mox Occidentales & Orientales Anglos & Northanimbros qui cum Danis iam in vnam gentem coaluerant & Scotos qui Aquilonalem insulæ partem inhabitant; Britones omnes, quos nos VVallenses dicimus, bellis profligatos suæ ditioni subegit, nec vnquam in aliqua pugna humiliorem manum habuit.* Maior vt addatur fides, habeo item Ingulphum authorem; *Northfolciam, Northumbriam, Scotiam, VValliam bellando subegit, & paganos de omnibus vrbibus & castellis muratis eiiciens Christianos introduxit.* Inuictissimum autem gladio Regem terruerunt D. Petri claues tinnuli; septennio enim totam VVestsaxonicam prouinciam Episcopis orbatam fuisse, nec, qui luporum rapinas in ouilia propelleret pastorem constitutum, maxime indignatus Formosus Papa excommunicationis fulmina in Edvvardum & vniuersos Angliæ ciues eiaculatus est. Tantum vt placarent numen Rex & Episcopi conuocata Senatorum Synodo (præsidente Pleymundo Cantuariensi Archiepiscopo) *elegerunt & constituerunt singulos Episcopos singulis prouinciis Geuisorum* (i. VVestsaxonum) *& quod olim duo habuerunt, in quinq; diuiserunt.* Circumferuntur etiam Edvvardi quæ magnatum consilio promulgabantur instituta, quorum nonnulla ac præcipua attexenda duximus.

Malmesb. libr. 2. de gest. Reg. c. 5.

Rog. de Houeden part. pr. fol. 241.

Ingulph. hist. 495.

Malmesb. lib. 2. cap. 5.

Si quis iusiurandum violarit, falsumue dixerit testimonium fides ei in posterum non habetor, verum is in Ordalium adiudicator. *Cap. 1.*

Nemo cum sceleris damnato pacem habeto neue eum sciens volensque hospitio excipito, qui contra fecerit adeoque iusiurandum vio- *Cap. 2.*

larit, fidemque à se & vniuersa datam plebe fefellerit, id mulctæ quod in iudiciali libro describitur, subito, &c.

Cap.11. * Zepepa. ** Præpositus quisque ad quartam circiter quamq; septimanam frequentem populi concionem celebrato, cuique ius dicito æquabile litesque singulas, cum dies condicti aduenerint, dirimito.*

Cap.4. *In fœdere autem Edvvardi & Guthruni Regem sapientibus visum est, vt qui fœdo se polluerint incestu, eorum, qui fuerit superior Rex habeat, inferiorem Episcopus, ni citius cumulate Deo & hominibus compensarint, & quod fuerit eis ab Episcopo indictum, confecerint.*

Cap.9. *Festis diebus omnibus, & legitimis ieiuniis, ordalium nullus ingreditor neq; ad iusiiurandum addicitor.*

Cap.10. *Si cui membrum corporis sceleris admissi causa præcidatur, isq; tres noctes superstes fuerit quisque deinceps impune (impetrata tamen ab Episcopo venia) aut eius vulneri medicinam aut animo consolationem adhibeat.*

Cap.11. *Sagæ, ariolantes mulierculæ, periuriosæ, pestiferæ & meretrices fœdæ ac flagitiosæ sicubi depræhendantur, à finibus regni (vt pura & integra plebs sit) relegantor, aut in regno (ni ab illa mente desliterint) accumulatius compensarint, male pereunto.* Fatorum autem decreta refigere non potuit, sed morte correptus illis cessit. Nec regni solum, sed etiam militaris heredem virtutis Athelstanum è concubina natum reliquit, cuius eximiæ fortitudinis tota, quam in suum redegit imperium, Britanniæ insula præbuit testimonium. Eousque enim Britonum regulos belli minis adegit, vt ei nomine annui vectigalis xx. libras auri, trecentas argenti penderent, boues xxv. annumerarent, nec vtilitati solum, sed etiam, canes venaticos & accipitres pensitando, Regis voluptati inseruirent. E Scotorum finibus Deos etiam (vt aiunt) euocauit tutelares, qui prouinciam citissime deserue-

Malmesb. lib.2. de gest. reg. cap. 6.

seruerunt. Constantinum enim deuicit Regem Scotiæ, vt superius Ludvvalum Principem VValliæ, quos tamen non multo post *miseratione infractus in antiquum statum sub se regnaturos constituit, gloriosius esse pronuncians regem facere, quam regem esse.* Æstuantem iam audio Georgium Buchananum scotum iniuriarum actione Anglorum petentem historicos, quod Athelstanum totius Britanniæ vnicum fuisse Regem, cæteros, qui regium nomen vsurparunt, precario regnasse, ac beneficiarios Athelstani fuisse, eique sacramentum ceu supremo domino solitos præstitisse tradiderint. Quos ista porro arguit imperitiæ formula. *Quid* (inquit) *quod ne suos quidem scriptores (quippe homines magna ex parte inerudití) satis alicubi intelligunt, nec animaduertunt apud Bedam, G. Malmesburiensem & Galfredum Monumethensem Britanniam plerunque vocari eam partem cui Britones imperarunt, hoc est, quæ est infra vallum Adriani; aut cum longius eius fines protendunt infra vallum Seueri, scotos vero & pictos sæpe extra Britanniam censeri & interim transmarinos populos dici. Quod igitur apud illos est, Anglos toti Britanniæ imperasse aliquando, id isti ita accipiunt, ac si dicerent totam Britanniam: id est, Albium siue Albionem, cum illi Breuioribus finibus plerunque, vti dixi, Britanniam circumscribant.* O quam firmis, Buchanane rescissoria hæc tua actio rationibus nitatur! Ignorent Anglici scriptores (quod tamen minus crediderim) quid sibi velit ille historicorum Triumuiratus, cum Britanniæ nomen profeeratur. Norunt tamen victoriæ in Constantinum testes Ingulphum Croylandensem Abbatem, Henricum Huntindoniensem, & Rogerium de Houeden. Norunt Athelstanum (author Malmesburiensis) Scotorum regem sub se regnaturum constituisse. Antiquissimus etiam quod reliquit scriptum Ethelvverdus, norunt, vt noscant omnes,

Buchan. Rex Scotic. lib. 6. in reg. 75.

Ingulph. hist. fol. 495. Huntind. lib. 5. Houed. par. pr. fo. 242. Malmesb. lib. 2. cap. 6. Ethelvver. lib. 2. cap. 5.

subtexam. *Colla subdunt* (de Athelstani bellis loquitur) *Scoti pariterque Picti, vno solidantur Britannidis arua.* Legis ergo violatæ historiarum damnandus iste, qui in binas illas abhinc diu à Cicerone præscriptas tam libenter committere ausus est. Ne quid falsi dicere audeat; ne quid veri non audeat. Infracta sæpe veritas libidine assentandi, vel aduersus dominantes odio. Adulationi autem fœdum crimen seruitutis, malignitati (vt ait ille) falsa species libertatis inest. Vtrorumque nos causas procul habemus. Athelstani nomine, historiæ suæ figit columnas Monumethensis, primumque inter Saxones *diadema portasse* eundem affirmauit. Iamque illud inter Merlini prophetias *Coronabitur Germanicus vermis & aneus Princeps humabitur*, si vnquam alias prodiit quidem verissimum. Nec in augendis imperii finibus totus fuit, sed etiam vt parta salutaribus tutaretur legibus operam maximam dedit.

Lib. 2. de Orat.

Tacit. histor. lib. 1.

Monumeth. lib. 9. cap. vlt.

Mando (inquit) *& præcipio vt præ cæteris iustas ex meo ipsius proprio ac debitas pendant, tam viuorum animalium, quam annuorum terræ prouentuum decimas, &c.*

Cap. 1. *Nemo cuiquam in furto manifeste deprehenso, adeoque in * manu quod clepserit habenti, ignoscito, si modo is annos* XII. *natus quod* VIII. *denariis carius æstimetur clepserit.*

* hæbbēdpe hand. *Vide H. de Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 32.*

Vt quilibet se in famulatum alicuius addicant, vagi scilicet & errones, constituit.

Cap. 2.

Cap. 3. *Si quis domino suo struxerit insidias, neque id legitime poterit inficiari, quin ipsa triplicis Ordalii sententia sceleris fuisse conscius coarguatur, capitale esto.*

Cap. 10. *Omnis bonorum permutatio præsente præposito, sacerdote, Quæstore, fundi domino aut alio denique homine fideli, fiat, si quis secus fecerit* XXX. *solidis mulctator ac rem permutatam qui est fundi dominus habeto.*

Præte-

Præterea statuimus, vt vnus per omnem ditionem nostram atque idem sit nummus eumque nemo extra oppidum cudito. Atqui si monetariorum quisquam nummos corruperit, ei manus scelere violata præciditor, atque nummariæ conspiciendà fabriciæ affigitor. (Eandem supplicii formam iis qui adulterinum percuterent nummum, addito insuper, vt eorum abscinderentur pudenda, resuscitauit Henricus Primus.) *Sin nummi adulterati postulatus aliquis criminis suspicionem diluere voluerit candentis ferri quæstione manum sceleris puram atque immunem ostendito. Quin si ipsa Ordalii sententia reus extiterit ita, vti antea à nobis dictum est, fiat.* Cap.14. Malmesb. lib.5. de gestis reg. Huntind. hist. libr.7. fol.219.

Cantuariæ * *monetarii septem sunto, quorum quidem quatuor regi, duo præsuli, & vnus Cœnobiarchæ deseruito.* *Mynedeper.

In ciuitate Roffensi III. sint: Regis duo, tertius Episcopi.

Londini	*sint monetarii*	*VII.*
VVintoniæ		*VI.*
In Levves		*II.*
In Hastinge		*I.*
Cicestriæ		*I.*
Hamtoniæ		*II.*
VVerhamiæ		*II.*
Excestriæ		*II.*
Shastsburiæ		*II.*

Ad aliud quodque * *oppidum monetarius vnus esto.* *Bupzuræ.

Pro singulo aratro binos alat quisq; ornatos, atque instructos equites. Cap.16.

Qui se Ordalii quæstione examinandum obtulerit triduo quam id sit aggressurus sacerdotem (vt is sacra de more peragat) adito atque interim pane, sale, aqua & oleribus tantummodo vescitor, missæ præterea illis ipsis diebus interesto munusque suum offerto, sub ipso autem quo est Ordalium ingressurus die, panem Eucharisticum sumito, Cap.23.

ac iureiurando se illius de quo appellatur sceleris purum minimeque conscium iurato: Tum si aqua gelida faciunda est quæstio ad sesquiulnam funis in aquam mergitor sin ferro fiat candenti, per continuum triduum obsignanda non resignetur manus. Accusator autem (quemadmodum de accusato antea à nobis dictum est) iureiurando interposito criminationem persequitor, vterq; etiam iussu Dei ac sacerdotis ieiunato, nec pluribus quam duodecem alteruter stipatus aduenito: Quin si accusatus pluribus eo comitatus accesserit, perinde sit (ni illi discedant) atque is in iudicio cecidisset.

Cap. 24. *Die Dominico nemo mercaturam facito: id quod si quis egerit, & ipsa merce & XXX. præterea solidis mulctator.*

Cap. 26. *Si quis iussa ac scita hæc nostra contempserit pendito primo libras quinque, secundo proprii capitis æstimationem dato, tertio si deliquerit, fortunis suis omnibus mulctatus nostri omnium amicitia priuator.*

Cum vero grauissimas inter illas (quas quidem solas ad omnia cohibenda facinora adhibuerunt) pecuniarias mulctas, primum merito sit ea numeranda, quæ (ƿepeSaxonice dicta) Lambardo sonat corporis & capitis æstimatio, eaque exinde cognitu dignissima; haud abs re fuerit, vniuscuiusque à summo ad infimum capite, quatenus commixta quædam legibus Athelstani suppetunt, precium seu æstimationem recensere.

*Pepzylo. *Opimpa. *Regii capitis * æstimatio iure Anglorum* XXX. * *Thrymsarum constat quorum* XV. *capitis æstimationis reliqua regni nomine debentur: hæc ad gentem, illa ad cognatos pertinent.*

*Eople. *Archiepiscopus, aut * Satrapa* XV. *Thrymsarum æstimator.*

* Ealdopmann. *Episcopus, aut * Senator Thrymsarum* VIII. *Belli imperator aut summus præfectus* IV. *Thrymsarum.*

*Ceoplep. *Sacris initiatus aut Thanus* II. *Thrymsarum æstimator.*

** Paganum Dani* XXVI. *Thrymsis æstimant.*

VVallus

VVallus si in eas opes creuerit, vt familiam alat, fundum possideat annuumq; regi censum pẽdat CCXX. *solidis valeto, atq; si dimidiatam tãtummodo terræ hydam possideat* LXXX. *solidis æstimator: qui si terram prorsus nullã habuerit, capitis tamẽ æstimatio (siquidem is fuerit ingenuus)* LXX. *solidorum esto. Paganus si adeo affluentibus ditetur bonis, vt terræ hydas quinq; possederit, eius vitæ pretium (si occidatur) duobus Thrymsarum millibus æstimator: sin præterea loricam, galeam, ensemq; habuerit auratum pro custode pagano (etsi fundum non possederit) habetor: Atq; si filii & nepotes eius eo diuitiarũ creuerint, vt terræ hydas* V. *possideant, eorum posteri omnes eodem atque præpositus paganus loco numerantor, ac singuli duo thrymsarum millia valento.*

Paganum Mertii CC *solidis æstimant, Thanum* MCC *vnicam Mertii simplicem regii capitis æstimationem cum Thanorum millibus sex æquare solent, id est* XXX.* *Sceatis. Tanti est etenim regii capitis æstimatio, tantundem etiam ad compensandum mortem solui oportet. Atq; capitis æstimatio cognatis regiis debetur, ipsa autem mortis compensatio Populi est propria.* *pceatrap.

Tanti eius, qui MCC. *solidis æstimatur, valeto iusiurandum, quanti Paganorum* VI. *Etenim si eius repetendæ essent occisi pœnæ, satis superq; darent pœnarum pagani seni, quapropter illius atq; eorum omnium æstimatio vna atq; eadem esto. Angli* * *sacerdotem æque ac Thanũ æstimant, nos etiam septem diuinorum officiorũ gratia ad quæ Dei beneficio tanquã gradibus effertur, Thani eũ in loco numeremus.* *Meppep. peoprep.

Saturnia fere, si quo premimur graui nostro componentur æuo, merẽtur hæc regna dici, & aurea, saltem certe argẽtea. Adiecisse sanctioni (nihil vltra, q̃ *improbe factum*, apud antiquissimos Romanos, qui tũ pudor hominũ erat) Valerio illi clarissimo visum est vinculum satis validum legis. Maiores autem hi nostri (quorũ deterior eo, quo posterior ætas) pecuniariis tantum pœnis crudelitate, libidine, ac impieta- *Liu. libr. 10. d. 1.*

te pleniſſima facinora cenſuerunt plectenda. Sed damnoſa, vt ait ille, quid non imminuit dies? Tempora & nos iam tantum mutamur, vt non ſolum cædes & parricidia; (quod quidem talionis lege par eſt) ſed etiam furta ac latrocinia, quibus ad ſubleuandam ſæpius egeſtatem pecunia corraditur, non pecuniario ſed vltimo (renitente Thomæ Mori diſputatione Vtopienſi) ſupplicio nunc temporis vbique fere terrarum compenſentur. Ab æqualitate illi procul fuerunt Stoica, procul à Manlionis imperiis. Quæ tamen cum in Athelſtanum ſoluta mulctarum mors legibus exercuiſſet, in regnum defuncti ius Edmundus frater ſucceſſit.

Horat. lib. 3. carm.

Mor. libr. 1. de Rep. Vtop.

Vel furto deprehenſi patibulo ſuſpenderentur ſtatuit. Henricus l Roger. Houeden. part. 2. fol. 270.

CAP. VI.

Edmundi, Ethelredi, & (poſt Danicam vaſtationem) Canuti imperia & leges.

FOederatorum autem Edmundus perfidiam & Aquilonarium defectionem fœlici ac aperto Marte vlciſcendo fategit; Quod cum fauſto proceſſiſſet, Cumbriæ prouinciam, quam grauiſſime depopularat, eo Malcolmo Scotorum Rege iure donauit, *vt auxilio ſibi foret terra & mari.* Nec Marti ſolum ſed Themidis numini litauit, cui eorum quæ porriciit hic inſeram paucula, ac præcipua.

H. Huntindonenſ. libr. 5. pag 203.

Cap 2. * ælmep-peoh.

Chriſtianus quiſque decimas, ſeminum primitias, * *nummumque eleemoſynarium illum religioſe pendito, qui non ſoluerit, anathema eſto.*

Cap. 4.

Si quis monialem ſtuprarit, aut inſtar homicidæ compenſato, aut ſacra ſepultura prohibetor. Idem iuris eſto ſi quis adulterio commiſſo coniugium violarit.

Cap. 1. in ſecunda claſſe.

Si quis alium poſthac interfecerit, ſolus cum interfecti cognatis inimicitias capitales ſuſcipito, in integram capitis eius æſtimationem (cuiuſcunque is fuerit conditionis) amicorum ope fretus intra

XII. *men-*

XII.*menses persoluerit. Sin eum cognati eius pro derelicto habuerint, neque vero quicquam pendere voluerint, ipse inimicitias subito solas ac illi pro inimicis non habentor. Ei tamen interim cognati eius victum ne suppeditanto neue cum eo pacem habento, id quod si quis eorum fecerit, fortunis suis omnibus Regi mulctator, & qui prius cognatum suum pro derelicto habuit, is iam cognatis interfecti pro inimico habetor. Atque si alium quemcunque præter interfectorem ipsum cognatorum quisquam vltus, persecutusq; fuerit, is fortunis suis omnibus mulctatus, Regi & omnibus amore eum prosequentibus pro inimico putandus est.*

Nulla pugna, aut homicidii nomine irrogata remittitor mulcta Cap 3. pizrpire manbore.

Clare autem significo non fore ei qui sanguinem humanum effuderit suffugio domum meam ni prius Deo ac casi cognatis cumulate satisfecerit, & præterea impleuerit quodcunque ei fuerit ab Episcopo (in cuius id diœcesi acciderit) imperatum. Cap. 4.

Si quis pacem violarit, aliumue domo sua manentem oppugnarit, rebus suis omnibus mulctator, & Regem penes vitæ necisq; eius arbitrium esto. Cap. 6.

Præceptum autem immatura morte Edmundum excepit eiusdem frater Edredus, qui maiorum, suis, haud dedegener, virtutes exæquauit. *Illi enim Northymbrii* (author est AEthelvverdus) *subiiciuntur cuncti, necnon Scoti iusiuranda confirmant, immutabilemque fidem.* Cuius item paulo fusius Malmesburiensem habemus testem. *Northanimbros,* inquit ille, *& Scotos ad sacramentum suæ fidelitatis adactos & mox fœdifragos quodam Iricio Rege super se statuto, pene ex hominibus deleuit, tota prouincia fame ferroque fœdata.* Idem vno ore Huntindonensis, & Rogerus de Houeden scriptis suis protulerunt. Subsecutus est hunc Edvvius Edmundi, quem supra diximus, filius (qui ob eximiam formæ pulchritudinem *Pancali* nomen est sortitus.) Sed Asserteriorum cœnobiorumq; ra-

Æthelvu. lib. 4. cap. 7.

Malmesb. lib. 2. de gestis reg. c. 8.

Huntind. lib. 5.

Houed. par. 1. fol. 243.

N

pinis aliquatenus incumbens maxima, assensu populi, regni parte mutilatus, vitam post quadriennium finiuit. Cuius, honor ille ac deliciæ Anglorum frater Eadgarus demortui vices egit, quem cum Elgiua mater eniteretur, audita est Dunstano vox: *Pax Angliæ quamdiu puer iste regnauerit, & Dunstanus noster vixerit.* Nec fefellit omen futuræ fœlicitatis. Edoctus enim Rex quasi encyclicis imperii disciplinis rem ecclesiasticam, domesticamque publicam eousque promouit, vt nullus illius regni annus, quo non publicum ederet patriæ aliquod emolumentum, numeraretur. Dilapsa restaurauit insuper monasteria, maxime vero Glasconiense, cui summas (quarum vt author etiam fieret Iohannes XII. Romanus Pontifex chirographo facillime impetrauit) diplomate contulit immunitates. Tam insigni vero regio splendore dilatataque claruit potentia, vt, cum Septentrionalibus insulæ partibus circumnauigatis ad Legionum vrbem appulisset, haud minor octonario subregulorum numerus ei occurreret, *Kimadius scilicet Scotorum, Malcolmus Cumbrorum, * Maccus plurimarum Rex insularum, Britannorumque Cambrorum Reges Dufnalius, Gifrethus, Huualdus, Iacobus, & Inchillus;* Quorum singuli quod Edgaro *fideles & terra marique cooperatores esse vellent*, iurauerunt. *Ludvvalo etiam Regi* (vt habet Malmesburiensis) *VVallensium edictum imposuit, vt sibi quotannis tributum* CCC. *luporum pensitaret, quod cum tribus annis fecisset, quarto destitit, nullum se vlterius posse inuenire professus. Tanto clarissimo imperio Magnæ Britanniæ* seu *totius Albionis Basileos* fama adiacentium terrarum incolas cateruatim huc conuocauit. Quorum certe contubernio in Anglorum animos ciuilibus iam indutos moribus pessima quædam irrepserunt vitia; inconditam enim à Saxonibus animorum

** al. Malcutius.*

Roger. de Houed. par. 1. fol. 244.

Malmesb. libr. 2 de gestis reg. c. 8.

Ipsis nominibus in chartis Monast. Croyland. Edgarus insignitur in hist. Ingulphi.

rum ferociam, à Flandris eneruem mollitiem, à Danis affluentibus ἐποινυθίζειν discebant. Pullulantium autem malorum vt arescerent germina saluberrimas Reipubl. optimus Rex leges sanciuit. Vt thyrsi lambente tecti hedera furorem comprimeret, *clauos argenteos vel aureos* (*sic Malmesburiensis*) *vasis affigi iussit, vt dum metam suam quisq; cognosceret, non plus subseruiente verecundia, vel ipse appeteret, vel alium appetere cogeret.*

Denarius in domos singulas impositus ante festum D. Petri redditor, qui tum non soluerit denarium illum ac alios præterea XXX. *ad Romam comportato, certaque literarum testificatione domum rediens se eo detulisse confirmato, ac Regi denique* CXX. *solidos numerato; si quis secundo non dederit denarium illum ac præterea* XXX. *Romam deferat, Regique postquam redierit* CC. *solidos dependito, sin tertio deliquerit rebus suis omnibus exuitor.* Cap. 4.

Dies Sabbathi ab ipsa diei Saturni hora pomeridiana tertia vsque in lunaris diei diluculum festus agitator, &c. Cap. 5.

Nemo in lite Regem appellato, nisi quidem domi iustitiam consequi aut impetrare non poterit. sin summo iure domi vrgeatur, ad Regem vt is onus aliqua ex parte alleuet, prouocato. Atq; si culpæ pecuniaria irrogāda est mulcta ea non vnquā capitis æstimationē superato. Cap. 2. in 2. classi.

Si quis aliū rumoribus dissipatis improba voce lacerarit, quamobrem aut corpori eius damnum inferatur, aut de fortunis imminuatur aliquid, tum si alter auditiones tanquam falsas refellere, & coarguere poterit, aut is linguam data capitis æstimatione redimito, aut ei lingua præciditor. Cap. 4.

Centuriæ comitiis quisq; interesto: oppidana ter quotannis habentor comitia: Celeberrimus autem ex omni satrapia bis quotannis conuentus agitor; cui quidem illius diœcesis Episcopus & Senator intersunto, quorum alter iura diuina, alter humana populum doceto.

Qui fuerit in furto manifesto, aut perfidæ domini ꝑditione depre-

bensus quicquid tandem orarit, vt vita & communi spiritu fruatur non exorato.

Hoc imperio, his maiestatis iuribus tota Magnæ Britanniæ insula iam gubernabatur; Quæ tamen sola quasi nimis coarctata tanti potestati Regis haud satisfecit. Antiqua enim charta ab Edgaro, annum circa sexagesimum quartum supra nongentesimum ab humanæ salutis restauratione, promulgata (quam inter suos de iuridicis prudentum responsis libros Dominus Edvvardus Cokus, partim etiam in Hibernia Guilielmus Camdenus descripsit) de amplissimis imperii Anglicani terminis sic ore loquitur regio. *Mihi concessit propitia diuinitas cum Anglorum imperio omnia regna insularum Oceani cum suis ferocissimis regibus vsque Noruegiam, maximamque partem Hiberniæ cum sua nobilissima ciuitate de Dublinia subiugare, quos etiam omnes meis imperiis colla subdere Dei fauente gratia coegi &c. Facta sunt hæc Anno Dom. 964. Indict. 8. Regni vero Edgari Anglorum Regis 6. &c. † Ego Edgarus Basileus Anglorum & imperator Regum gentium, &c. signo crucis corroboraui. † Ego Alfriie Regina &c.* Anglos etiam exinde colligere licet diu ante Henrici II. tempora Hiberniæ insulæ quadamtenus præfuisse; cum tamen raro aut tepide eam ab vllo vnquam expugnatam fuisse & subactam, nunquam externæ subiacuisse ditioni vsque ad annum ab incarnato Verbo MCLXXI. nempe XVIII. Regni Henr. II. Gulielmus Nubrigensis scriptis affirmarit. Illustrissimum vero Regem, cui totus hic alter non suffecerat orbis, XVI. imperii anno, paruus (sic rerum humanarum circulus) excepit tumulus. Obiit dein imperandi munus Edvvardus filius optimæ spei iuuenis regni simul ac morum heres. Infestabant illius maxime imperium Clericos inter & Monachos de sacerdotum cælibatu schisma; Exterminatis enim monasticæ vitæ cultoribus

Cok. in præfat. ad libr. 4.
Camden. in Hib.
Nubrig. lib. 2 Rer. Anglic. c. 26.

toribus (à quibus tamen Edvvardus ſtetit) in monaſteria ſacerdotes introducuntur. Tantum autem ad dirimendam controuerſiam coacta eſt frequens Calnæ in agro iam VViltonienſi ſynodus; (aberat vero ætate minor Rex.) Vbi conciliabuli diſſoluta contabulatione, plurimis, qui interfuerunt, obrutis, diruptiſque trabibus percuſſis, ſolus Archiepiſcopus Cantuarienſis Dunſtanus, qui non ſolum Synodo, ſed etiam monaſticæ rei præſedit, illæſus euaſit. Quod miraculum (ſic enim habuit ætas illa) *monaſticum inſtitutum inprimis* (ait Camdenus) *confirmaſſe creditur.* Ingruebant iſtis grauiora; inuaſit Alfledæ (quam ſecundis ſibi Edgarus aſciuerat nuptiis) animum dominādi libido; regnandi gratia violandum ius cenſuit. Senſit autem Edvvardus nouercalis odii virus, quippe cui Alfleda ſtructis inſidiis, præcuſſores immiſit, qui ſceleratiſſima cæde Regem interemerunt. In Regium autem euexit illa ſolium (quo ſibi quidem, quod optabat, ad imperandum viam muniuit) filium ſuum Ethelredum; cuius ab ipſa luce prima, nutantis iam ac dilabentis Anglorū imperii omnia totus vitæ curſus oſtendit. Cum enim infans primum ſacro admotus eſſet fonti, alimoniæ excremento baptiſterium (vnde Conſtantinum etiam peſſimum Imperatorem Copronymum dictum fuiſſe ſcribunt) fœde inquinauit, exclamauit exinde ſubito Dunſtans, *Per ſanctam Mariam puer iſte ignauus homo erit.* Inauguratus autem cum eſſet Kingſtoniæ Rex, Dunſtanus (qui Alfledæ ſcelera reſcindere non potuit, arguere tamen auſus eſt) in terminando, *Quia aſcendiſti*, inquit, *ad thronum tuum per mortem fratris tui, quem occidit mater tua, propterea audi verbum Domini, hoc dicit Dominus, Non deficiet gladius de domo tua ſæuiens in te omnibus vitæ tuæ diebus, & interficiens de ſemine tuo, & de gente tua, vſque dum regnum tuum transferatur in re-*

Camden. in Belgis.

Ignat. de Rom. Princ. lib. 2.

Ingulph. hiſtor. fol. 506. Malmesburienſ. libr. 2. cap. 9. Houed. & Hunting.

gnum alienum, cuius ritum & linguam gens tua non nouit. Procul nimis ab impostura, veritati quidem proximam tota persensit Anglia fuisse illius hariolationem. Vastabant enim iam frequenter irrumpentium Danorum agros tumultus, qui Regis inertia præfectique militaris Elfrici defectione freti eousque Anglos imminentis terrore Martis adegerunt, vt magna quotannis pecunia, nunc x. librarum, nunc XVI. post XXIV. ac XXX. prædonum more grassantium expleta cupiditate, pacem redimere cogerentur, sed ne in tantis reipublicæ periculis, oscitanti, quid miseriarum deesset, Regi; incolarum quibus Danicum pepercerat ferrum, interemit Anglica famis. Tanto tamen lituorum strepitu, miserrimique eiulatu populi, harmonia non prorsus siluit politica, sed leges quædam non contemnendæ exaudiebantur.

Cap.1. *Herus omnis propriam ipsius familiam in se recipito, eiusq; sistendæ fideiussor esto: Atq; si famulorum quisquam in crimen vocatus, sese in fugam dederit capitis eius æstimationem Dominus Regi numerato. Quin si domino crimini detur eo autore & consiliario fugam agitasse famulum, ascitis sibi Thanis quinq; crimen eluito, id quod si non fecerit, capitis æstimationem Regi quidem dependito, famulus omni iuris patrocinio excludatur.*

Cap.3. *Seruus si ipsa Ordalii sententia in reos referatur, primo inustus compungitor. Sin secundo Ordalii quæstione examinatus, culpæ reus fiat, alia quam capitis pœna non esto.*

Cap.4. *Bonorum (sine fideiussione & testimonio (emptio non fiat aut permutatio. si quæ secus fiat, tum qui est fundi Dominus rem illam quousq; cuius fuerit compertum habeat.*

Cap.2. in 2. classe. *Mercatorum nauigia, vel inimicorum quidem quæcunq; ex alto (nullis iactata tempestatibus) in portum aliquem inuehentur, tranquilla pace fruuntor. Quin etiam si maris acta fluctibus ad domicilium ali-*

um aliquod illustre, ac pacis beneficio donatum nauis appulerit inimica, atq; istuc nautæ confugerint, ipsi ac res illorum omnes augusta pace potiuntor.

Liberæ conditionis Anglus Dacum ingenuum si interfecerit, dependito eo nomine XXV. *lib. ni se vltro dederit homicida. Idem iuris esto si Anglo Dacus mortem obtulerit. Seruilis conditionis Dacum Anglus si morte affecerit integram soluito libram; Dacus è diuerso si Anglum interfecerit, noxia pœna par esto. Si quando viri occidantur octo, fœdus læsum censetor, siue id in oppido siue extra quidem fiat: sin fuerit occisorum numerus octonario minor, pro eo ac fuerit singulorum æstimatio, compensatio sequitor.* Cap. 5.

Quinetiam illius celeberrimi (quod tamen Normannos induxisse falso scripserit ille Polydorus) quo nunc vtimur, duodecemuiralis iudicii antiquissima hic habemus vestigia. *In singulis* (Legem illius audis) *Centuriis comitia sunto, atq; liberæ conditionis viri duodeni, ætate superiores, vnà cum præposito sacra tenentes iuranto, se adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, sontemue absoluturos.* En porro, quod nos (* medietatem linguæ) iam dicimus, habuerunt & illi. *Viri duodeni* in Senatusconsulto de Monticolis VValliæ legitur) *iureconsulti, Angli sex, VVallique totidem, Anglis ac VVallis ius dicunto: Qui si ex æquo & bono non iudicarint, fortunis suis omnibus mulctantor, nisi quidem iuris ignoratione se excusauerint.* Arrisit institutum posteritati; Vt enim cuiuslibet actionis, accusationis, siue inquisitionis (quæ ex dominio, contractu, maleficio vel quasi competunt) quæstiones, de facto, inquam, non de iure, è contestatione litis emergentes iuxta veritatem dirimantur, Duodeni nec infimi in censuali tabula viri fide digni è prouincia, qua controuersiæ semina sunt exorta, ad tribunal rescripto Regis euocantur, qui, ostensis vtrinq; instrumētis, auditisq; iuramēto onustis

Polyd. Virg. lib. 9. hist.

Leg. Ethelred. in explic. verb. Lamb.

Instit. per stat. 27. & 28. Ed. 3. prius ignota lex vt responderunt iudices An. 3. & 4. Ph. & Mar. Dyer fol. 145. a.

Senatuscon. cap. 3.

de iure præfectus Curiæ cum aſſeſſoribus ſuis libere reſpondent,) diſceptatione ſeorſim inter ſe adhibita, conſtiterit (ſed obſtricti primum iuriſiurandi religione) pronunciant. Sin vero de Capitali quouis crimine quiſquam PARIVM REGNI inquiſitione quam nos *Inditament* dicimus (nec enim de accuſatione, quod *Appeale* Anglice ſonat, contra quam Iuſtinianiſtarum noſtratium quidam nuper ridicule propalauit iſtud intelligendum) in iudicio ſiſtat, duodenarius, maior etiam aliquando, nunquam minor ad diſquirendum ille numerus è Baronibus, quos aiunt Parlamentariis ſiue PARIBVS REGNI (qui non iuramento, ſed verbo nobilitatis ac honoris ad veri pronunciationem aſtringuntur) debet conflari.

Stanford. in les pl. de cor. libr. 3. cap. 1.

Qui vero aliis legem, ſibi nullam ſtatuit; quippe cuius moribus nec vllos terminos modeſtia. Admixtis ſocordiæ fæcibus Baccho & Veneri obſtruebātur influentiæ Palladis canales. Rutilantem Martis effigiem haud ſimulare potuit Rex petulantia eneruis, à quo tam indecoris maieſtati aſperſo maculis Ordinū defecerūt nonnulli, ludibrio alii, alii odio Regem habuerunt. Fatalis exitii imminētis iſta fuerunt prodromi; Quæ per omnium imo exterorum ora volitantia, adiectis de agrorum opima fertilitate ſummis laudibus, SVVANUM Danorum Regem ad erigendam in Anglos victoriæ ſpem pellexerunt. Conſcripto igitur numeroſo exercitu inſulam aggreditur; efferatoque immaniter animo graſſabatur vſque dum Ethelredum Normanniam fugaſſet, Regnumque Angliæ inuaſiſſet. Quo breui potitus, cum vita ſimul eſſet exutus, regiam eamq; paternam adiit hereditatem Canutus, quem inter & Edmundum cognomine *Ferreum latus* Ethelredi mortui filium (tentarunt tamen inprimis variam vtrinque fortunam belli, & de ſingu-

lari inter ipſos certamine, vt, quæ plurimorum effuſo ſanguine non potuit, ancipiti duorum pugna res finiretur, conſuluerant) imperium diſpertiebatur. Edmundo VVeſtſaxoniæ, Canuto Mercia è pacto contigit. Hanc autem ſubito inopinata mors diuiſionem reſcidit. Extinctoq; (carnifice quo dubium adhuc erat) Edmundo, Anglorum Rex ampliſſimo, quaſi iure Canutus ſalutabatur. VVeſtſaxonię autem ſibi adminiſtrationem, Merciæ Edrico, Angliæ Orientalis Turkillo, Northumbriæ Iricio deſignauit; haud vero diu ſtetit iſta tetrarchiæ forma. Edricus enim inter letales Edmundi percuſſores, (qui ingentis ſpe præmii vltro illecti tantum Regi facinus profiteri non erubeſcebant,) quod emeruit, vltimo affectus eſt ſupplicio. Eliminatis tandem cæteris in Daniam, vnius imperio, fœliciſſime, tametſi exteræ gentis viri, tota Anglia adminiſtrabatur. *Ingenti enim* (vt habet G. Malmeſburienſis) *ſtudio Anglos ſibi conciliare, æquum illis ius cum Danis ſuis in conſeſſu, in conſilio, in prælio concedere: qua de re, vt prædixi, vxorem ſuperioris Regis Emmam ſibi è Normannia accerſiit; vt, dum conſuetæ dominæ deferrent obſequium, minus Danorum ſuſpirarent imperium.* Monaſteriorum eccleſiarumque laudatiſſimus inſtaurator. Sed ampliorum potentiæ terminorum cupidus, ad Sueuos ſubigendos copias militares traduxit, quod cum non omnino fœliciter proceſſiſſet, domum rediens Noricorum Regem Olauum ſibi bello ſubiugauit. Cum vero decimusquintus ageretur illius regni annus ad deuotiſſime ſalutanda Apoſtolorum limina Romam profectus eſt; honorifice ab Imp. Conrado I. & Pontifice R. Iohanne XXII. exceptus; quibuſcum quanam de re ageret, quo etiam animo in eccleſiam fuerit Romanam, imo in totam Angliam, è lecta, quam Angliam detulit à Rege Roma abituriente Liuingus Abbas Tauiſto-

Malmesb. lib. de geſt. reg. cap. 11.

ciensis, epistola facillime constabit. Cuius primum sic habet frontispicium. *Canutus Rex totius Danmarchiæ & Angliæ, & Norvvegiæ partis Sueuorum Egelnotho Metropolitano, & Alfrico Eboracensi Archiepiscopo omnibusq; Episcopis & Primatibus, & toti genti Anglorum tam nobilibus quam plebeiis salutem.* Narrata dein humanitate qua ergà illum vsi sunt Papa & Imperator; *Locutus sum*, inquit, *cum domino Imperatore & domino Papa & Principibus qui ibi erant de necessitatibus totius populi mei tam Angli quã Dani, vt eis concederetur lex æquior & pax securior in via Romã adeundi, & ne tot claustris per viam arceantur & propter iniustum telonium fatigentur. Annuitq; postulatis Imperator & Robertus* (in exemplari Malmesburiensis, *Rodulphus*) *rex qui maxime ipsarum clausurarũ dominator, cunctiq; principes edictis firmauerũt, vt homines mei tam mercatores, quã alii orandi causa viatores, absq; omni angaria clausurarũ ac teloniorũ cum firma pace, & iusta lege securi Romam adeant & redeant. Conquestus sum iterum coram D. PP. & valde mihi displicere causabar, quod mei Archiepiscopi in tanta angariabantur immensitate pecuniarũ quæ ab iis expetebantur, dum pro pallio accipiendo secũdum morem Apostolicam sedem expeterent: decretumq; est, ne id deinceps fiat.* Et paulo post. *Obtestor & præcipio meis consiliariis, quibus regni cõsilia credidi, ne vllo modò aut propter timorẽ meum, aut alicuius potentis personæ fauorem aliquam iniustitiam à modo cõsentiant vel faciant pullulare in omni regno meo. Præcipio etiam omnibus vicecomitibus & præpositis vniuersi regni mei, sicut meam volũt habere amicitiam, aut salutem, vt nulli homini nec diuiti, nec pauperi, vim iniustam inferant, sed omnibus tam nobilibus quam ignobilibus sit fas iusta lege potiundi, à qua nec propter fauorem regium, nec propter alicuius potentis personam, nec propter mihi congerẽdam pecuniam, vllo modo deuient, quia nulla mihi necessitas est, vt iniqua exactione pecunia mihi congeratur.* Intermissis deinde paucis, *Nunc igitur obtestor omnes Episcopos meos & regni mei præ-*

positos per fidem quam mihi debetis & Deo, quatenus faciatis vt antequam Angliam veniam omnium debita quæ secundum legem antiquam debemus sint persoluta; scilicet eleemosyna pro aratris (Saxonice sulhælmapp, quam pensionem fuisse vnius in singula aratra denarii (vetustissimo quodam Ethelredi legum libello teste) impositi Gulielmus Lambardus autumauit) *& decimæ animalium ipso anno procreatorum, & denarii quos Romam ad sanctum Petrum debetis, siue ex vrbibus, siue ex villis, & mediante Augusto decimæ frugum, & in festiuitate Sancti Martini primitiæ seminum ad ecclesiam sub cuius parochia quisq; degit quæ Anglice Kirkset* (sed Malmesburiensis habet * *Curcscet*) *nominatur.* * al. Chiresith. *Hæc & alia, si cum venero, non erunt persoluta, regia vis secundum leges in quem culpa cadit, districte absque venia vindicabit. Omnes,* Angliam reuersus, *leges ab antiquis regibus & maxime ab Ethelredo latas sub interminatione regiæ* (sic Malmesbur.) *mulctæ perpetuo obseruari præcepit.* Quarum, quæ illius inscriptæ nomine circumferuntur, præcipuas istic annectam. Maximis primo circumscribuntur immunitatibus Templa, & sacerdotes, quorum crimina, quo diluantur modo subiicit.

Si quis sacerdotem ad certam aliquam religionis normam viuentem in crimen vocarit, atq; is nullius sibi sceleris conscius fuerit, Missam (si modo id facere non vereatur) celebrato, & Eucharistiæ perceptione vnius calumniam omnẽ solus contundito: sin trium fuerit accusatio, percepta (si modo ausus fuerit) Eucharistia, atq; adiunctis sibi aliis eiusdem ordinis duobus, omnem cogitati sceleris suspicionem diluito. Diaconum ad certam religionis formulam viuentem, si quis singulari calumnia criminis reum fecerit assumptis ordinis eiusdem duobus aliis, Diaconus se crimine liberato. Criminatio sin fuerit tripla, admotis ordinis eiusdem viris seris se culpa exoluito. Ple- Cap. 5.

beium sacerdotem, qui se ad nullam certam religionis regulam astrinxit, si quis insimularit, perinde vt diaconus ex præscripto viuens is crimen purgato, si eorum qui Aræ deseruierint aliquis, amicis orbatus, adeoq; qui secum vna pariter iurent non habens, criminis fuerit postulatus panem execratione deuotum comesto atq; de eo fiat prout diuina feret voluntas, nisi quidem licitum fuerit Eucharistiæ perceptione se culpa liberare, &c.

Cap.7. Nuptias intra sextum cognationis gradum contrahi vetuit.

Cap.8. *Quisque orationis eleemosynam ad decimum quintum à paschate diem pendito, fœtuum decimas ad pentecosten soluito, terræ deniq; fructuum decimas reddito ad festum omnium sanctorum celebre. Verumenimuero si decumas ad eum, quem diximus, modum (ex decima nimirum orationis acra) dare noluerit, præpositus regius, Episcopus, fundi dominus, saniq; sacerdos conueniunto, atque eo vel inuito, decimam ecclesiæ (cui quidem debetur) partem, nona ei relicta,* Idem in leg. Edgar. c. 3. *reddunto: Quod ad residuas octo partes attinet, quatuor qui est fundi dominus, reliquas illius diœcesis Episcopus habeto.*

Cap.12. *Ter quotannis ad lucernas pecunia conferatur, festo quidem Paschatis in singulas terræ hydas ceræ obolus imponitor, ad festum omnium Sanctorum celebre tantundem redditor; similiter fiat ad festum Purificationis Diuæ Mariæ.*

Cap.16. *Ad singulos Diuæ Mariæ atque Apostolorum omnium dies festos (excepto vnico Philippi & Iacobi quo Paschatis gratia cibo non temperatur) ieiunia sunto. Singulo quoque Veneris die (nisi quidem festus agatur) ieiunium esto. A Paschate vero vsque ad Pentecosten, atque ab ipso Natali Iesu Christi die ad octauam vsque ab Epiphania lucem ieiunia nemo obseruato, nisi quidem iudicio ac voluntate fecerit sua, aut id ei fuerit à sacerdote imperatum.*

Cap.17. *Porro festis diebus omnibus, quatuor temporum ieiuniis, quadragesima, cæterisq; omnibus quibus rite fuerit indictum ieiunium*

diebus

diebus Ordalii omnis, ac iurisiurandi iurisdictio intermittitor. Ab anniuersario item aduentus Domini die festo ad octauum vsq; ab Epiphania diem atque à septuagesima ad decimamquintam à Paschate lucem iustitium edicimus.

Præcipimus vt liberæ conditionis quisque in centuriam ac decemuirale aliquod collegium se coniiciat, si modo qui se purget atque ab alio capitis æstimationem petat, se dignum haberi cupiuerit, neque enim aliter annum ætate duodenum progressus (cum forte iniuria afficiatur) pari cum ingenuo iure fruatur. Resuscitata hic, quæ fuit etiam Alfredi, cura, ne quis ciuium, quod ait Nestor Homericus, ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος esset; vltra adiectum habes, duodecimum quicunque attigerit annum in centuriam siue decuriam esse cooptandum. Quo quidem respexisse videtur Henricus de Bracton cum hoc ipsum Edvvardi Confessoris lege fieri deberi scriptum reliquerit. Hæc enim ista Canuti psephismata etiam Edvvardi, post Normannicam conuersionem, dicta sunt, non quod ille statuerit, sed quod (si Malmesburiensi fides) obseruauerit. *Cap. 19. in classe secunda. Homer. Iliad. θ. H. de Bracton. de consf. Angl. lib. 3. tract. 2. ca. 10.*

Si quis sacris inauguratus rei capitalis obnoxius extiterit, comprehenditor atq; vt tandem Episcopo criminis admissi pœnas dependat asseruator. *Cap. 40.*

Qui viduam per vim stuprarit proprii capitis æstimatione compensato; nec mitiori conditione sit qui virgini vim intulerit. *Cap. 49.*

Vxor si marito superstite cum alio quocunque corpus miscuisse conuincatur, dedecus atq; insignem omni in posterum ætate infamiam subito, maritus res eius omnes habeto, mulieri vero tum nasus, tum auriculæ præciduntor. *Cap. 50.*

En leges

——— *ipsis Veneri Martiq; timendas.*

quibus si plusquam Laconica iam per Angliam adulterorum licētia coerceretur, quot, Dii boni, Pandoræ Venereis

Plut lib. de vir. Mulier. & in quaest. Graec 2.

donatæ cestis à Cianarum (quas meminit Plutarchus) moribus prorsus alienæ, obsita squalore facie sorderent! Ex quo etiam multo certius quam Cumæorum Onobates omnibus innotescerent. Nec quenquam, qui, ne Vulcano ipso procudendis desudante armis, geniali interim excipiatur Mars domi thoro, antithesi quadam fluctuantium affectuum reformidat, conquerentem audiremus aut

Iuuenal. Satyr. 2.

Clamantem toties vbi nunc lex Iulia dormis?

Quæ vero de homicidio & læsæ maiestatis crimine statuerit, ista sequuntur:

Cap. 53.

Si quis alium præmeditatus trucidarit palam perempti cognatorum in potestatem dator. Sin cædis insimuletur tantummodo atq; in excusatione afferenda ceciderit Episcopũ penes esto illius rei iudicium.

Cap. 54.

Si quis saluti Regis aut domini sui insidias tetenderit vita & rebus suis omnibus plectitor, nisi quidem triplicis Ordalii quæstione crimen diluerit.

Cap. 67.

Præfectis meis omnibus etiam mando, vt ex prædiis meis propriis quæ mihi fuerint ad victum necessaria suppeditent, neq; alius quisquam victui nostro adiumenta præstare inuitus cogatur, &c.

Cap. 68.

Siue quis incuria siue morte repentina fuerit intestato mortuus, dominus tamen nullam rerum suarum partem (præter eam quæ iure debetur hereoti nomine) sibi assumito. Verum eas iudicio suo vxori, liberis & cognatione proximis, iuste (pro suo cuique iure) distribuito.

Cap. 69.

Hereotum vero cuiusque sit dignitati consentaneum. Satrapæ, (Saxonice Eople) *vt quidem par fuerit, equi octo, quorum* IIII. *ephippiati,* IIII. *nudati ephippiis, galeæ* IIII. *Loricæ* IIII. *hastæ* VIII. *Scutorum* VIII. *enses* IIII. *aurique mancusæ* CC. *Thani regii qui loco fuerit primario sint hereotum* IIII. *equi ephippiati* II. *totidem ephippiis vacui, gladii* II. *hastæ* IIII. *Scutorum* IIII *galea* I. *lorica* I. *auriq; mancusæ L. Inferioris Thani, equus vna cum ornamentis, & telum*

telum, aut in occiduis Saxonibus ea, quæ est loco colli obstricti pẽsio, in Merciis & Orientalibus Anglis libræ II. In Dacis, Thani regii (quæ liberam habuerit iurisdictionem) sint hereotum libræ IIII. atq; si is regi fuerit familiarior sint hereotum equi II. vnus ephippiatus, nudus alter gladius, hastæ II. Scuta II. atq; auri L. mancusæ. Infimæ denique conditionis Thani sint hereotum libræ II: Auita quidem Germanorum consuetudo & Italorũ; vt lex illa Conradi I. Imp. Roncaliis lata de beneficiis testatur. Ad filios enim beneficia, morte militum deferẽda cum cẽsuisset, *seruato* (inquit) *vsu maiorum Valuasorum in dandis equis & armis suis senioribus.* Carol. Sigi. hist. de reg. Ital. lib. 8.

Ne qua deinde mulier secundis, nisi supra decimum (quod ad muliebrem illum in nouas Thalassio accendendas imparis numeri faces pruritum cohibendum sanciuit Romanis Numa Pompilius) mensem binis etiam post obitum viri exactis, sese nuptiis immisceat, illius lege cautum est; adiecta insuper grauiori, quam vaccæ mactatio prægnantis, pœna. *Dote, scilicet, mulctata fortunis omnibus à priore marito relictis priuator: eaque omnia cognatione Proximus habeto. Maritus proprii capitis æstimationem regi (siue cui rex cunq; dederit alteri) dependito.* Plutarch. in vit. Nu. Cap. 71.

Si quis rem furto surreptam in tectum introduxisse suum conuincatur æquam ei tribui furti mercedem par est. Coniunx vero (nisi quidem rem illam sera clausam tenuerit) furti non tenetor. Has vero fœmina claues custodire debebit, penarii, cistæ vestiariæ, & scrinii sui, atque si in his rem tenuerit occlusam, habetor furti conscia. Non poterat autem prohibere fæmina, quin coniunx quid velit in domum introferat suam. Mos erat, hiante hominum auaritia, paruulum in cunabulis (qui nondum cibum gustarat) dormientem, huic facinori perinde putare conscium atque si is recta saperet. Id ego aliaque nonnulla Deo molesta & odiosa planissime veto. Vndenam, nisi ex isto fonte, riuulos illos apud Henricum de Cap. 74.

Bracton, aliosque Angliæ Iurisconsultos, de vxore furti conscia emanasse quis affirmarit?

Cap. 75. *Si quis terrestri siue nauali pugna dominum aut commilitonem suum per ignauiam & pigritiam deseruerit, vita & rebus suis omnibus mulctator, eiusq; res omnes, & quem illi prius dederat fundum, dominus recipito. Sin quæ ex scripto prædia possederit, ea regi sunto. Verumenimuero si quis in exercitu, siue in regno, siue extra quidem pugnans coram domino mortem oppetierit, ipsum condonator ac remittitor hereotum: atque in bona prædiaque paterna hæredes eius succedunto, eaque secundum ius fasque diuidunto.*

Cap. 77. *Præterea autem concedo vt in proprius ipsius prædiis quisq; tam in agris quam in syluis excitet, agitetque feras: meas autem ne venetur (iis præsertim in locis quos priuilegio circumscripsi meo) cum pœna præcipio.*

Cap. 79. *Siue quis ad comitia proficiscatur siue reuertatur ab eisdem, placidissima pace (nisi quidem furti fuerit manifestus) fruitor.*

Bract. lib. 3. tract. de coron. cap. 15. & Leg. Ed. C. cap. 10. Firmato insuper sibi regno, Daniamque (quod refert Henricus de Bracton) dimisso exercitu, publicam Nobiles Angliæ interposuerunt fidem vt tranquilla quotquot secum Rex retineret pace vndequaque gauderent. Quorum si quem Anglus quispiam occideret, nec Ordalii iudicio examinatus sese purgaret, emeritas lueret pœnas. *Sin vero fugam fecerit, nec prehendi poterit, soluerentur pro eo* LXVI. *marcæ, & colligebantur in villa vbi quis esset interfectus, & ideo quia interfectorem non habuerunt, &, si in tali villa pro paupertate colligi non possent, colligerentur in hundredo, in thesauro Regis deponendæ.*

Leg. Ed. C. cap. 15. Stanford. in lib. 1. Pessle es de coron. cap. 35. Ipsam hic, quo nunc vtimur iuris, repræsentationis imaginem habemus depictam. Plurima quidem alia inter leges Canuti referuntur, quorum pleraque cum tantum per modum anacephalæoseos superiorum (quæ diximus) ab aliis regibus latorum interserantur, consulto prætermisimus.

Quin-

Quinetiam posteritati tam gratæ fuerunt, sibique tam salutares Angli semper duxerunt, vt ad eas firmiter obseruandas sub nomine Edvvardi Regis (non quod ille, vt è Malmesburiensi superius diximus, statuerit; sed quod obseruauerit) Principes regio inaugurandos solio sæpius obstrinxerint iuramento. *Malmesb. lib.2.cap.11.*

Ordinata iam prudentum consiliis meridionali Britanniæ parte, armis aggreditur septentrionalem. Rebelles Scotos Regemque eorum Malcolmum paruo subegit negotio. Elapso tandem post auspicatum regnum vicesimo anno, *Dominus totius Daciæ*, (Sic Huntindoniensis) *totius Angliæ, totius Norvvagiæ simul & Scotiæ* mortis nihilominus vassallus non potuit Libitinam vitare. *Huntindon. l 6 h st. fol.208.*

CAP. VII.

Hardecanutus & Haroldus, Edvvardus Confessor, eiusque successor Haroldus quem Guilielmus Normannus vicit, & Anglia potitus est.

DE paterno disceptabant imperio Canuti filii, Hardecanutus ex Emma, quæ fuit Ethelredi vxor, Haroldus ex Elfgina Northantoniensi furtiua Venere susceptus, & parum aberat, quin ad dubias Martis incerti vices res rediisset. Hunc enim Dani & Londinenses, illum, (quod ex Emma natus) vel potius è filiis Ethelredi Normannia agentibus aliquem, Angli sibi regem optabant. Ne suorum autem insula irrigaretur sanguine transactum est, vt Thamesis fluuius fratribus regni fines hercisceretur. Septentrionalis à Thamesi pars Haroldo, Australis Hardecanuto obtigit. Qui cum Danmarchiam rediisset, Haroldus totius Angliæ Rex acclamatur. Post quadriennium mortuo successit Hardecanutus ab Anglis simul & Dacis in regem electus. *Ingulph. hist. Reg. de Houeden. part.pr.*

Quorum nempe qui naturalem legitimo filio antepofuerant, iniurias vt vlcifceretur, grauiffima tributa extorfit: Claffiariis enim ac exercitui fuo XXI. LXXXIX. libras, iterumque XI. XLVIII. fecundo (qui & vltimus) regni anno corrafit. Superftites adhuc erant in Normannia Ethelredi ex Emma filii Alfredus & Edvvardus. Illum, è Danorum emerfi Proceres imperio, ad regnandi munus fubeundum accerfiuerunt. Verfuto autem Godvvini officiarii Comitis Cantii callide perfuafi ingenio hunc licet natu minorem diademate coronarunt, virum magis deuotum Deo, quam imperio idoneum. Cui tamen placidiffimæ potius quieti, quam caftrametationi dedito, Comites quidam non defuerunt, qui belligerando ftrenue operam nauarunt. Quorum Sivvardus Northumbrorum Comes *eius iuffu* (vt fcribit Malmesburienfis) *cum Scottorum rege Macbetha congreffus vita regnoq; fpoliauit, ibidemq; Malcolmum filium Regis Cumbrorum regem inftituit.* VVeftfaxoniæ autem Haroldus Godvvini filius rebelles compefcuit Cambro-britannos, quorum Rex Griffinus (Ingulpho tefte) *à fuis occiditur & caput eius cum roftro nauis ipfius Haroldo deftinatur, cuius fratribus Blethgento & Ruthio Rex Edvvardus dedit, & fidelitate iurata pro feruitio regno Angliæ debito fingulis annis præfto perfoluendo VValliam tenendam fibi & fuis pofteris pacifice conceffit.* Quod ad ciuilem regni adminiftrationem attinet, alienus fere ab Anglicis, quippe tamdiu Normannia educatus moribus totus, quafi Gallicifsabat. *Cœpit ergo terra* (Ingulphum audis) *tota fub Rege & fub aliis Normannis introductis Anglicos ritus dimittere, & Francorum mores in multis imitari, Gallicum idioma omnes magnates in fuis curiis, tanquam magnum gentilitium, loqui, chartas & chirographa fua more Francorum conficere, & propriam confuetudinem in his & in aliis multis erubefcere.* Quinimo Galliam (cum vxore

Egitha:

Huntin l. lib. hift. 6. fol. 209.

Malmesb. lib. 2. de geft. reg. cap. 13.

Ingulph. hiftor. fol. 511.

fol. 509.

Egitha Godvvini filia perpetuo Venerem aspernatus) sibi amasiam duxit eligendam, nec aliunde quidem regni heredem suscipiendum, superba nimirum ingruente Godvvinianæ familiæ potentia, destinauit. Guilielmum igitur Ducem seu (vt scribunt aliqui) Comitē Normanniæ heredem ac successorem in Anglorum regno (si Ingulpho, Malmesburiensi, & Chartę, quam ipse confecerit, sit habenda fides) instituit. Cui refragetur licet Historia Cadomensis, qua extremū dum exhalaret spiritū, se neminem Anglici regni cōstituisse heredem, sed æterno conditori commendasse, nec tantū decus iure hereditario possedisse, sed diro inflictu, illū dixisse perhibetur; eleuat tamē historiæ huiusce fidē, quod à Rogero de Houeden, & Matthæo Parisiensi scriptum relinquitur, Guilielmum scilicet in extremis agentem testamentum eatenus condidisse, vt Normanniam, Robertus, Guilielmus Angliam, libras autē v. Henricus filius legatorum nomine acciperent. Haroldus interim, piscatorio, iuxta viculū *Boseham*, conscenso nauigio fluctibus vi ventorum agitatis, Normannica (casu an consilio dubium) ad littora appulsus est. Prehensus primo & Duce coram ab accolis adductus maximam cū Guilielmo breui iniit gratiam. Quā vt citius sibi conciliaret, regiæ illius adoptionis nuntiū se præbuit; (quo tamen munere legatus, vt aiunt, à latere Edvvardi Regis Robertus Cantuariensis antistes erat functus.) filiam Guilielmi adhuc immaturā libētissime à patre desponsatam se vxorem postea ducturū, Anglię a. imperium Duci firmo confirmaturū præsidio, si emortualis, dū ipse vixerit, Edvvardi dies acciderit sacrosanctis tactis Euangeliis est astipulatus. Eo igitur, quo decuit, exceptus hospitio haud ita multum post ad Patriam remeauit. Cum vero regii in vicem throni sandapila Edvvardus fulciretur, & de sub-

Char. Conq apud Camden. in Nor. Histor. Cadomens. inter editas à G. Camdeno hist. Houed. par. post fol. 264 M. Paris. in vit. H. 1. pagin. 84.

ſtituendo Rege Proceres ancipiti cura diſtraherentur, Haroldus, vt ille perfidus olim Spartanus, taxillis pueros, viros iureiurando decipiendos eſſe cenſens, regnum, quod Normanno, Diuino teſte ac inuocato numine tanquam fiduciarius heres reſtituere ſe adſtrinxerat, omiſſis illis (quæ deceſſores eius ſemper adhibere erant ſoliti) diuinis, nec periuro idoneis, auſpiciis, ſibiipſi arripuit. Infenſos exinde habuit Pontificios, ipſumque Maximum Pontificem Alexandrum II. Qui Guilielmo (poſtquam Haroldus adactum ſe vi, illectuque circumuentum doloſo in Normannia iuraſſe, nec imperium Anglicum promiſſis deferri potuiſſe ſine populi aſſenſu, quo ſe iam electum eſſe Regem, legatis, qui ſponſionis ac iuriſiurandi admonebant, aſpere reſpondiſſet) apertum denuncianti bellum, ſacratum, in victoriæ omen ac regni, vexillum petenti donauit. Fretus igitur his Normannus, ac Edvvardi inſuper affinitate (filius nimirum Roberti Ducis, filii Richardi, fratris Emmæ, matris Edvvardi; cuius tametſi è fratre Edmundo nepos Edgarus Etheling ſuperſtes, regno tamen parum idoneus fuerit) numeroſo coacto exercitu, Neptuno placatis & Æolo, ad Peuenſeiæ littora inter Auſtrales Saxones appulit. Nauibus autem, vt ſociis ſpem fugæ præriperet, ignem iniecit; Progreſſus inde paulo in planicie iuxta *Haſtings* caſtra metatus eſt. Cum interea Haroldus, habito militum delectu, fatigatus, è quibus nuperrime emerſerat, Norvvegiorum bellis, copias tamen eduxerit, forti ac infracto prorſus, vt videtur, animo; inflectere nihilominus conatur Normannus. Internuncio Monacho, conditiones illi iſtas propoſuit; Aut exueret ſe regno; aut clientelari, ſub Normanno, iure idem obſtrictum retineret; Monomachiæ, vel Pontificis Romani iudicio cauſa dirimeretur. Aſpernatur Anglus; à gentium, in lega-

Lyſand. in Plut.

Ingulphus. Matth. Pariſienſ.

A Christo An. 1066.

Malmesb. lib 3 de geſt. reg. cap. 1. Matth. Pariſ. in vit. Haroldi.

in legato violando iure, vix abstinuit, quod flammis Normannorum addidit oleum. Ad crastinam inde vtrinq; pugnam paratur. Comessationibus & cantibus Angli noctem consumunt; mane ebrii ad arma conclamant; impenetrabili aduersus hostes cuneo Pedites cum bipennibus, conserta ante se scutorum testudine progrediuntur. Normanni vero (qui tota nocte peccatorum confessioni vacarant, communicata mane singulis Eucharistia,) classicum canunt, frontem aciei sagittariis muniunt; Initum vtrinque acriter prælium, stataria quasi pugna; sed vtrinque etiam æquæ Leoninæ pelles; vulpinam ergo Guilielmus induit, simulataque fuga receptui canit. Angli quasi certa iam & explorata victoria sese potitos rati, hostesque metu dedisse tei ga existimantes, dissipatis ordinibus tumultuario palantes Normannis instant; Cum ex improuiso reductis illi agminibus incompositos adoriuntur, maximamque gregariorum, perforato ad mortem sagittæ ictu Haroldi cerebro, militum circumfusi edunt stragem; vltimaque de Saxonico imperio sic, anno ab incarnato Verbo CIↃLXVI. Prid. Id. Octobris, iacta est alea. Guilielmus, cum maritimas oras peruagatus esset, Londinum ab VVallingfordia protinus aduolat; vbi (simultatibus primo Procerum, quorum alii Edgarum Etheling, Edvvinus autem & Morcardus seipsos in imperium euehendi consilium sed frustra inierant, remorantibus) festis acclamationibus & lætissimis exceptus Rex Angliæ salutatur. Rerum autem sic alibi per Angliam potitus, castrum versus Dorouerniense, vt Cantianos etiam subiugaret, promouit exercitum, Cantiani Stigando Archiepiscopo Cantuariensi & Egelsino Augustinensi (vt author est eiusdem cœnobii monachus Thomas Spottus) archimandrita Ducibus, *die dicto vniuersi apud Svvanescomb.* *Th. Spottus: Lamb. & antiq. eccl. Brit. fol. 108.*

conueniunt, latitantes in syluis aduentum Ducis expectant, statuunt ramos arborum in manibus portantes præcludere vndiq; vias duci & circumuenire. Guillielmus cum se quasi mobili nemore viderit circũdatum subito consternatur, magis autem cum abiectis Cantiani ramis arma præferunt. Tentata res legatione qua Præsules illi iidemq; Duces functi istam coram Normanno habuerunt breuem sed ad libertatem Patriæ accommodatam orationem. Ecce Domine Dux Populus Cantii tibi obuiam procedit, te tanquam ligeum Dominum recepturi, ea conditione vt populus vniuersus Cantianus in perpetuum auita gaudeat libertate, auitisque fruatur legibus, alioqui tibi è vestigio bellum indicunt, parati hic potius omnes occumbere quam seruitutis iugum pati & ab auitis legibus recedere. Fœdere potius quam vi cætero adiungendam Cantiam regno ratus Dux petita illa non tam libenter quam prudenter in arcto positus concessit. Annectunt huiusce rei fidem illa ex antiquo consuetudinum libro à Camdeno eruta. *Dicit Cantii Comitatus quod in isto Comitatu de iure debet de eiusmodi Grauamine esse liber, quia dicit quod Comitatus iste vt residuum Angliæ nunquam fuit conquestus, sed per pacem factam se reddidit conquestoris dominatui saluis sibi omnibus libertatibus suis & liberis consuetudinibus primo habitis & vsitatis.* Illæsas hinc patrias retinuerunt cõsuetudines, illamq; inprimis quã leges Anglorũ municipales *Gauelkind* nominant, quæ in toto regno, ante Ducis aduentum, frequens & vsitata fuit, postea cæteris adempta (sed priuatis quorundam locorũ consuetudinib. alibi postea regerminans) Cantianis solum ex hac Stigandi & Egelsini armata intercessione integra & inuiolata remansit. Subacto igitur seu potius conciliato Cantio Natalis Christi ad inaugurationem Regis destinatus dies appropinquat. Qui cum diluxisset, ab Aldredo Eboracensi præsule (nec tanto præesse volebat Stigandum muneri qui potentissimo Mammonis numine Archi-

Camden. in Cant.

Antiq. ecclesf. Brit. fol. 109.

Archiepiscopatum Cantuariensem inuaserat,) solennibus adhibitis sacris, diademate indutus est. Homagii & fidelitatis vinculo Primores regni sibi firmauit. Suos autem vt dignis victoriæ præmiis remuneraret suspectamque Anglorum potentiam diminueret, *Comitatus, & Baronias, episcopatus, & prælatias totius terræ Normannis distribuit & vix aliquem Anglicum ad honoris statum vel alicuius dominii principatum ascendere permisit.* Directum prædiorum (quæ Normannis pleraq; conferebantur) dominium sibi omnium reseruauit, nec abinde quispiam hucusq; Anglorum, præter ipsum Regem fundum allodii inire possedit *Ne vero libera* (vt habet apud Camdenum & Lambardum) Geruasius Tilburiensis) *de cætero daretur erroris facultas, decreuit subiectum sibi populum iuri scripto legibusq; subiicere. Præpositis igitur legibus Anglicanis secundum tripartitam earũ distinctionem*, id est, Merchenlage, Danelage, VVestsaxenlage, *quasdam reprobauit; quasdam autem approbans, transmarinus Neustriæ leges, quæ ad regni pacem tuendam efficacissimæ videbantur, adiecit.* Cum autem Danum se origine fuisse animo meditatus esset, maiorumque generosi esse premere vestigia, Danorum maxime etiam dignas, quibus noua ordinaretur Respubl. leges censuit. Ex quo Anglii iam fremere, conclamare, seque, si non solum hereditariis prædiis, sed etiam legibus defraudarentur, vasto nimis miseriarum gurgite absorptos fore conqueri. Grauibus exorant precibus, vt Edvvardi Confessoris, ad instaurandam politiam, leges, amplexaretur. Inflexus igitur sanciuit XII. è quolibet eligendos euocandosque comitatu Viros, qui iurisiurandi fide Consuetudines nuperrimas patefacerent, easque ex integro explorarent, qui istas inprimis, quas subscripsimus, recensuere.

Ingulph. histor. fol. 512. Malmesb. lib. 3. de gest. Reg.

Geruas. Tilbur.

Rog. de Houed. part. post. fol. 346 & seq.

Cap. 2. *Omnis Clericus & etiam scholares & omnes eorum res & possessiones vbicunque fuerint pacem Dei & sanctæ ecclesiæ habeant.*

Cap. 4. *Vbicunque Regis iustitia vel cuiuscunque sit placita tenuerit, si missus Episcopi illuc veniens causam aperuerit sanctæ ecclesiæ ipsa primitus terminetur. Iustum est enim vt vbiq; Deus præ cæteris honoretur.*

Cap. 5. *Quicunque de ecclesia aliquid tenuerit, vel in fundo ecclesiæ mansionem habuerit, extra curiam ecclesiasticam coactus non placitabit quamuis forisfecerit, nisi (quod absit) in curia ecclesiastica de recto defecerit.*

Cap. 6. *Quicunque reus vel noxius ad ecclesiam causa præsidii confugerit, ex quo atrium ecclesiæ tenuerit, à nemine insequente nullatenus apprehendatur, nisi per pontificem aut ministrum eius. Quod si fugiendo domum sacerdotis vel curiam eius intrauerit, eandem securitatem habeat quam & apud ecclesiam, dum tamen sacerdotis domus & curiæ eius in ecclesiæ * fundo consistant. Hic si latro vel raptor est, quod male cepit, si ad manum habet, reddat, & si illud penitus extirpauerit, & si suum proprium vnde reddat habuerit, integrum, cui damnum intulit, restituat, & si more solito latro taliter egerit, & si forte fortuito ad ecclesias, vel ad sacerdotis domus frequenter euaserit, ablatione restituta, prouinciam forisiuret, nec redeat: & si forte reditum fecerit, nullus eum hospitari præsumat, nisi à rege data licentia.*

* al. feudo.

Cap. 7. *Pacis sanctæ ecclesiæ violator Episcopo coram sistat iudicio, si diffugerit Regi post* XL. *dies criminis deferatur. Quod si infra* XXXI. *dies siue per amicos & notos siue per iustitiam Regis inueniri non poterit, vtlagabit eum Rex verbo oris sui si vero postea repertus fuerit, & retineri possit viuus Regi reddatur vel caput eius si se defenderit, Lupinum enim gerit caput quod Anglice* Wulfesheofod *dicitur & hæc est lex communis & generalis de omnibus vtlagatis.*

Cap. 8. *De annona, pullis, vitulis, caseo, butyro, porcellis, apibus, prato,*

aquis

aquis, molendinis, parcis viuariis, piscariis, virgultis, hortis & negotiationibus & omnibus rebus quas dederit dominus decima pars ei reddenda est, qui nouem partes simul cum decima largitur. Qui eam detinuerit per iustitiam Episcopi & regis (si necesse fuerit) ad redditionem arguatur.

Die illo quo iudicium ferri vel aquæ fieri debet veniat illuc minister Episcopi cum clericis suis, & similiter iustitia regis cum legalibus hominibus prouinciæ illius qui videant & audiant vt æque omnia fiant, & quos Dominus per misericordiam suam, non per merita saluare voluerit quieti sint & liberi recedant, & quos iniquitas culpæ non dominus dampnauerit, iustitia regis de ipsis iustitiam faciat. Barones vero qui suam habent curiam de suis hominibus videant, vt sic de eis agant, quatenus erga Deum reatum non incurrant, & regem non offendant. Et si placitum de hominibus aliorum Baronum oritur in curiis suis, adsit ad placitum regis iustitia, quoniam absq; ea placitum finiri non licet, si quis Baronum iustitiam non habet, in hundredo vbi placitum habitum fuerit, ad propinquiorem ecclesiam vbi iudicium Regis erit determinandum est, saluo iure Baronum illorum. Cap. 9.

Denarios meminerunt (quod supra retulimus) D. Petri; & Danegeldum à quo *libera & quieta erat omnis ecclesia, & etiam omnis terra, quæ in proprio Domino Ecclesiæ erat vbicunque iacebat, nihil prorsus in tali redditione persoluens quia magis in ecclesia confidebant orationibus quam in armorum defensionibus.* Cap. 10. & 11.

Thesauri de terra Domini Regis sunt, nisi in ecclesia vel in cœmiterio inueniantur & licet ibi inueniantur, aurum regis est & medietas argenti & medietas ecclesiæ vbi inuentum fuerit quæcunque ipsa fuerit vel diues vel pauper. Cap. 14.

Ignoscere potest ei Rex qui mortem promeruit, modo illi cui damno fraudiue fuerit emendetur. Cap. 18.

Habet Rex alteriusmodi potestatem super captiuos. Vbicunque enim venerit in ciuitatem vel burgum vel castellum, vel villam, vel Cap. 19.

etiam in via si captiuus fuerit, potest eum solo verbo soluere à captione. Solutus tamen satisfaciat cui forisfecit. Mundrator vero vel traditor, vel huiusmodi criminosus quamuis rex ei condonauerit vitam & membra secundum legem, nullatenus in patria remanebunt, sed statim iurabunt se ituros ad mare infra terminum à iustitia eis constitutum, & mox transfretaturos quam cito habuerint nauem & ventum. Quod si periuri postea in terra remanserint, quisquis eos inuenire poterit faciat de eis sine iudicio iustitiam, & si quis eos gratis detinuerit pro vna nocte sola maiori lege Anglorum vel Danorum emendabit, pro secunda duplici, pro tertia nocte socius eius & compar malefactorum iudicabitur. Siquidem tales habuerint vxores suas in patria subsistentes & dixerit aliquis parentum murdrati eas nequitiæ fuisse participes, expurgent se iudicio Dei, quas si clementia Dei & innocentia sua seruauerit, remaneant legales cum dotibus suis & maritagiis. Pueri vero qui ante malefactum fuerint nati vel generati, non exeunt exleges pro malefacto post generationes eorum peracto, nec perdant hereditatem.

Cap. 27. *Si quis hospitauerit priuatum vel alienum qui Anglice* cuþ ꝩ vncuþ *dicuntur, poterit eum noctibus habere duabus tanquam hospitem. Qui si forisfecerit non incurrat dominus damnum pro hospite, veruntamen si cui damnum illatum fuerit, & ad iustitiam de eo clamorem fecerit, quod ipsius consilio malum factum fuerit cum duobus legalibus vicinis suis purgabit se sacramento de consilio & de facto: quos nisi habuerit damnum emendet & forisfacturam, quem si tertia nocte hospitatus fuerit & is alicui forisfecerit, habeat eum ad rectum tanquam de propria familia quod Anglice dicitur* ꞅpá nıꝫhꞇ ꝫepe opid nıꝫhꞇ aꝫen hine, *quem nisi poterit ad rectum habere, habebit terminum prædictum mensis & vnius diei. Et si poterit inueniri malefactor, restauret damnum quod fecerat & emendationem si poterit & de corpore si adiudicatum fuerit ei. Si vero malefactor non poterit damnum restau-*

restaurare quod fecerat hospes suus restaurabit & forisfacturam, & si iustitia habet eum suspectum, purgabit se iudicio hundredi vel scyræ.

Si quis adduxerit animal in villam vel apportauerit pecuniam & dixerit se inuenisse priusquam in domum introducat suam vel etiam alterius ante ecclesiam ducat & coram sacerdote ecclesiæ & præposito villæ & melioribus hominibus totum ostendat inuentum quicquid sit. Præfectus villæ mox mittat ad quatuor villas propinquiores pro sacerdotibus & præpositis villarum qui adducant secum tres vel quatuor de melioribus hominibus de vnaquaque villa, quibus congregatis ostendatur totum inuentum. Postea vero testimonio ipsorum præpositus (de cuius dominio inuentor est) custodiat inuentum vsque in diem crastinum. Die autem crastino cum aliquantis vicinorum suorum qui viderunt inuentum ad hundredi eat præfectum, in quo hundredo sua villa est & ipsi ostendat totum. Et si homo alicuius Domini sit, in cuius terra inuentum est hoc, & Dominus in cuius terra inuentum est, non habet consuetudines suas, scilicet sake & soke, *omnia tradat præfecto hundredi (si habere voluerit) cum bonis testibus. Sed si Dominus habuerit consuetudines suas in curia domini teneatur.* Cap. 28.

Consul (Comitem autem indigitant) *tertium habebat denarium de forisfacturis.* Cap 31.

Vsurarios quoque defendit Rex Edvvardus ne remaneret aliquis in toto regno suo. Et si quis inde conuictus esset, quod fœnus exigeret, omni substantia propria careret & postea pro exlege haberetur. Cap. 37.

Has cum aliis quibusdam, quas de friborgis, decuriis & centuriis inter Alfredi leges supra inseruimus submisso obtestantibus Anglis animo restituere non moratur Normannus. Magis tamen, quod ad ciuilem erāt administrationem aptissimæ, quā miserorū precibus annuendo. Nec n. expulsis detrusisq; Anglis, omniq; donatis munificētia Normannis (vt Normannica fuerit Anglia tota q. iam colonia) ad fir- *Houed. & exemplar. in Lamb.*

Machiauel. in com. ad Liu. lib. 1. cap. 26.

mandum victoris imperium necesse fuit, vt forma omnimodo (quod Politici decantant) noua reipubl. institueretur, sed vt antiqua nouis miscendo se virum Dominum (quod ei par visum est) ab omnibus agnosci efficeret, omniaque, etsi haud prorsus immutarentur, Normanniam tamen & Normam redolerent. Quamobrem & suiipsius quædam intertexuit decreta, quorum quæ dignissima hæc ista.

Roger. de Houed. in vit. Hen. 2.

Si Francigena appellauerit Anglicum de periurio, aut murdro, furto, homicidio, aut Ran quod dicunt apertam rapinam quod negari non potest, Anglicus se defendit per quod melius voluerit aut iudicio Ferri aut Duello. Si autem Anglus infirmus fuerit, inueniat alium qui pro eo faciat. Si quis eorum victus fuerit, emendet regi XL. *solidos. Si autem Anglus Francigenam appellauerit, & probare voluerit aut iudicio aut Duello volo tamen Francigenam purgare se sacramento non ferro.* Habes hic illius incunabula apud Anglos formæ purgationis, Lōgobardis antiquissimæ, quam dummodo internecina plurimorum bella in paucorum exinde (cuius exempla Iudaicæ, Græcæ, Romanæ, omniumq; fere gentium historiæ prodiderunt) fortunas contrahantur, cum non intersit quo numero aduersus hostes decernatur, haud alienam esse nec à vere humano aut diuino iure Alciatus, Bodinus, Delrius, Frisius, aliique scriptores classici disceptant: armatum autem illud iudicium ad ciuiles dirimendas lites, priuatasque causas definiendas antiquitus vsurpatum, (quam quod nihil tam iuri inimicum,) damnandum prorsus, abhorrendum, & è Christiana penitus exterminandum republica diiudicant. Quod itidem Danorum Sueno a, Longobardorum Rhotaris, Francorum D. Ludouicus, Philippus Bellus, Henricus II. & IIII. Reges, Imperatoria & Pontificia multis abhinc annis decreta, nouissimaque

a Saxo Gramat. libr. 10. hist. Dan. Leg. Longobard. Bodin. lib. 4. de repub. cap. 7. Victor. hist. de la paix. lib. 5. C. de glad. pen. toll. Caus. 2. q. 4. c. monomachiam. Concil. Trident. sess. 9. cap. 19.

maque illa generalis Tridentina Synodus interdixerunt. Maiores autem nostri (an quod auitas religiosissime colendas consuetudines, an quod istam haud tam immanem, vt quæ abrogari meruit, duxerint, nescio) tam procul ab illius semper fuerunt antiquatione, vt, non solum in quibusdam, de fundis & prædiis, institutis actionibus, criminumq; capitalium accusationibus, ad hunc vsque diem in prætoriis nostris ad Martem prouocare sit litigantibus liberum, verum etiam in Archiuis schedisq; antiquis Parlamentariis ne semel quidem (quod memini) rogatam, vt aboleretur, fuisse ordinum sententiam legatur. At vero causæ & lites quas se Duello rei defensuros responderunt, toties regiis intercedentibus literis sunt ampliatæ, aut à Prætore & assessoribus eius sopitæ, vt, (licet in arenam certaturi Perduelles cum Patrimis solenniter sæpe descenderint) de singulari illiusmodi victoria rarissime tamen quisquam triumpharit, imo vel pugnam inierit. Ad ciuiles *b* quod attinet & priuatas causas, vix vnum quidem initæ monomachiæ exemplum (nec indictæ multa) turgescentia iuris nostri municipalis volumina præbuerunt; De *c* publicis & criminalibus pauca; illaque antiquitus sub VVillielmi Rufi, Edvvardi II. Ed. III. & Henrici VI. temporibus. Vnum item & alterum imposita reo criminis læsæ maiestatis nota, Thomas VValsinghamius in vita Richardi II. ostensis insuper quibusdam quæ in libris nostris iuridicis desiderantur, fusius descripsit. Sed latas à Guilielmo reliquas audiamus leges.

Omnis homo qui voluerit se teneri pro libero sit in plegio vt plegius eum habeat ad iustitiam si quid offenderit, & si quisquam euaserit talium, videant plegii vt soluant quod calumniatum est, & purgent se quia in euaso nullam fraudem nouerint. Requiratur hun-

b *Solennia quibus ineunt monomachiam litigantes discas, Angle, ex Ann. 4. Ed. 3 fol. 41. 29. Ed. 3. fol. 12. 30. Ed. 3 fol 20. 1. Henr. 6. fol. 7. 13. Elizab. Dyer. fol. 301. Ranulph. de Glanuil. lib. 2. cap. 3. in causis publicis Bract. libr. 3. tract. de corona c. 21. Brit. lib. 1. cap. 22. Ann. 17. Ed. 3. fol. 2. lib. ass. pl. 1. 3. Rub. 2. VValsingh. fol. 237. & 311.*

c *In lib. Annal. iuris nostri exempla habes 8. Ed. 2. Iudgint. 225. 19. Hen. 6. fol. 35. 7. Ed. 3. fol. 12. 4. Ed. 3 fol. 41. VVillielmus de Hou. sub VVillert. Ruf. læsa maiestatis postulatus, duello victus, oculis & testiculis mutilatur. Malmesb. li. 4. de gest. regum. fol. 70.*

dredus & comitatus sicut antecessores statuerunt, & qui iuste venire debent & noluerint, summoneantur semel & si secundo non venerint, accipiatur bos vnus, & si tertio alius bos, & si quarto reddatur de rebus huius hominis quod calumniatum est quod dicitur ceapzild *& insuper Regi forisfactura.*

al. odzyld Houed. Scap vveld.

Et prohibeo vt nullus vendat hominem extra patriam, si quis enim velit seruum suum liberum facere, tradat eum vicecomiti per manum dextram in pleno comitatu & quietum illum clamare debet à iugo seruitutis suæ per manumissionem & ostendat ei liberas portas & vias & tradat illi libera arma, scilicet lanceam & gladium deinde liber homo efficitur. Interdico etiam ne quis occidatur vel suspendatur pro aliqua culpa, sed eruantur oculi & abscindantur testiculi, vel pedes vel manus, ita quod truncus viuus remaneat in signum proditionis & nequitiæ suæ, secundum enim quantitatem delicti debet pœna maleficis infligi. Et ista præcepta & statuta non sint violata super forisfacturam nostram plenam.

Camd. in Cant.

Vt Cantium (G. Camdenum legis) *quæ tanquam Angliæ clauis habetur, sibi firmius retineret Connestabilem Castro Douerensi, eundemq; Limenarcham ex veteri Romanorum instituto præfecit. Hi sunt Hastings Douer, Hith, Rumney, & Sandvvich quibus VVinchelsey & Rie vt præcipua, & alia oppidula, vt membra, adiunguntur. Quæ quia bello maritimo operam nauare tenentur, immunitatibus gaudent multis & magnis; ipse Limenarcha qui semper aliquis est è proceribus nostris fidei spectatissimæ, in sua iurisdictione Admiralli authoritatem in plurimis, aliaq; iura habet.* Sedulus sic ille in militaribus, domesticis ordinãdis, regnoq; sibi stabiliẽdo. Læti proculdubio Angli iam licet victi, quod à tale victore à quo

Claudian. in Paneg. de 4. conf. Honor.

Firmatur senium iuris, priscamq; resumunt
Canitiem leges, emendanturq; vetustæ;
Acceduntq; nouæ ———

Haud tamen vndiquaq; placuit illud Acrostichon. Grauissimis enim tributis oblationibusq; indictis, non solum ho-

mines, sed etiam Deus ipse prædiis & sacratis exutus domicilijs passim per insulam exulat, &, vt detur voluptatibus liberior locus, deportatur. Fortem etiam vt si præberet venatorem, dirutis erasisq; in agro iam Hamtscyrensi XXXVI. eidicatis numini ædibus, villis, complanatis, fotisque quæ ad ferarum lustra competunt, frutetis & plantariis, agros circumiacentes in saltum feris destinatum demutauit. Quibus quam hominibus æquor, vt qui ceruum vel capreolum ceperit illi oculi eruerentur sanciuit, *nec fuit* (inquit Matthias Paris) *qui his se opponeret legibus*. Irrepserant porro mores Normannici, qui Saxonicos quosdam subito absorpserunt. *Chirographa* (inquit Ingulphus) *chartas vocabant, & chartarum firmitatem cum cerea impressione per vniuscuiusque speciale sigillum sub instillatione trium vel quatuor testium astantium conficere constituebant.* Ostendimus supra, quonam militiæ modo Saxones honore dignabantur. * *Hanc autem* (idem Ingulphus) *consecrandi militis consuetudinem Normanni abominantes non militem legitimum talem tenebant, sed socordem equitem & Quiritem degenerem deputabant. Ipsum etiam idioma tantum abhorrebant, quod leges terræ statutaq; Anglicorũ Regum lingua* (quod è re victoris maxime fuisse notauit Iohannes Boterus) *Gallica tractarentur; & pueris etiam in scholis principia literarum grammatica Gallice ac non Anglice traderentur, modus etiam scribendi Anglicus omitteretur & modus Gallicus in chartis & in libris omnibus admitteretur.* Nec, linguæ imperitũ esse Gallicæ, minima inter crimina collocabant, quã quoniam haud calleret VVlstanus Episcopus VVigorniensis, in Synodo VVestmonasterii Lanfraneo præside, insimulatus pastorali baculo & annulo (*à multis namque annis retroactis nulla* (author est Ingulphus) *electio prælatorum erat libera mere & canonica, sed omnes dignitates tam Episcoporum quam Abbatum per annulum & baculum regis curia pro sua complacentia confere-*

Nevoforrest.

Camd. in Belg. Huntingdon. lib. 6. fol. 212.

Matth. Paris fol. 15.

Ingulph. histor. fol. 512.

* Nec tamen sub Henrico II. prorsus obsoleta fuit. quod vide apud Carnotensem in Polycrat. lib. 6. ca. 10.

Boter. lib. 5. de Ragion di Stato nella capit. De subditi d'acquisto come s'habbino à trattare.

Matth. Paris in vit. VVill. II. fol. 27.

Ingulph. histor fol. 509.

bat,) orbatus dignitatem renunciare ecclesiasticam cogebatur.

Pacatius autem vt in victos iugum stabiliret & tumultuariis conuenticulis victorique periculosis facilius obstaret, *omnibus arma*, (vt habet Polydorus) *ademit, statuitque vt quisq; paterfamilias vesperi circiter horam octauam post meridiem, tecto cineribus igne, dormitum iret, & ad id signum vicatim dari voluit per campanas, id quod etiam nunc seruatur, & Normannice dicitur Couerfeu.* Anne vero cui militaris virtus totius Angliæ principatum pepererat, regimenque nobilissimæ gentis erat largita, qui ex animo leges tulit, rescidit, immutauit, tam angustis imperium suum circumscribi terminis æque pati potuit? potuit Angliam subiugare, Scotiam nō potuit? Imo & eam sibi subiecit & *Maltonium Regem* (Malcolmum habent alii) *eius sibi hominium facere & fidelitatem iurare apud Abbenithi coegit.* Consilium inde Augusti Cæsaris, qui quot classes, regna, prouincias, tributa, vectigalia, necessitates & largitiones habuerat sua manu (vt author est Tacitus) perscripserat, ineundum sibi, à Scotis reuersus existimat. *Quocirca Londini hominium sibi facere & contra omnes homines fidelitatem iurare omnem Angliæ incolam imperans totam terram descripsit, nec erat hyda in tota Anglia quin valorem eius & possessorem suum sciuit; nec lacus, nec locus aliquis quin in regis rotulo extitit descriptus ac eius reditus & prouentus ipsa possessio & eius possessor regiæ notitiæ manifestatus iuxta taxatorum fidem qui electi de qualibet patria territorium proprium describebant. Iste rotulus vocatus est rotulus VVintoniæ, & ab Anglicis pro sua generalitate omnia tenementa totius terræ integre continente* Domesday *cognominatur. Talem rotulum & multum similem ediderat quondam rex Alfredus, in quo totam terram Angliæ per comitatus, centurias & decurias descripserat sicuti prænotatur, qui quidem rotulus VVintoniæ vocatus est,* *quia*

Polyd. lib. 9. hist. Angl.

Ingulph. hist. fol. 516.

Tacit. ann. lib. 1.

Ingulph. fol. 516.

quia deponebatur apud VVintoniam conseruandus, quæ ciuitas caput VVestsaxonici regni sibi hereditarii porro tunc inter omnia regna Angliæ particularia nobilissimi & præclari. In illo vero rotulo VVintoniæ sic maxime vocato eo quod ad illius rotuli exemplum editus erat, descripti sunt non tantum totius terræ comitatus centuriæ, & decuriæ sylua, saltus, & villæ vniuersæ: sed in omni territorio quot carucatæ terræ, quot iugera, & quot acræ, quæ pascua, & paludes, quæ tenementa, & tenentes continebantur. Hactenus Ingulphus. Paulo vero recentiores Rogerus de Houeden & Matthæus Paris, *quod feudales milites, quot animalia imo quantum viuæ pecuniæ quisque haberet in regno, quot agri vel iugera terræ vni aratro sufficerent per annum in singulis villis, & quot animalia possent sufficere ad vnius hydæ culturam*, in tabulas illas fuisse relatum memoriæ tradiderunt. Consarcinatis hucusque iis, quæ ad prophana maxime spectant, paulo ad sacra diuertam. Quæ ad farciendum licet ærarium auri quidem cupidissimus Rex grauiter expilasse memoretur, onerasse seruitute, & intercedentes clericos fugasse. Haud tamen immemor curæ, cui ecclesiæ antistites ac protomystæ, vt ornetur Christi Dei sponsa & fœcunda reddatur, incumbere iure diuino obstringuntur, nec æquum esse sentiens vt Episcoporum canonica iurisdictio laicorum inquisitionibus & iudiciis immisceretur, ecclesiastica à ciuilibus (vt quæ duo in eodem non bene conuenirent) iudicia cēsuit diuidenda. Quod tibi fusius ipsum Guilielmi diploma ex Archiuis descriptum demonstrabit. a *VVillielmus Dei gratia Rex Anglorum Comitibus Vicecomitibus & omnibus Francigenis & Anglis qui in Episcopatu Remigii (Darcacestrensi scilicet) Episcopi terras habent salutem. Sciatis vos omnes & cæteri mei fideles, qui in Anglia manent, quod Episcopales leges quæ non bene nec secundum sanctorum canonum præcepta vsque ad mea tempora in regno Anglorum fuerunt, communi consilio Archiepi-*

R. de Houeden part. 1. fol. 263. M Paris in VVil. 1. fol. 14.

a Ex rot. Chartar. de ann. 2. Rich. 2. num. 5. pro dec. & cap. eccles. Lincoln. transcripta habui apud D. Robertum Cotton Equitem auratum inter immensa illius Anglicanæ antiquitatis volumina quorum aliquatenus mihi fecit humanissime copiam.

episcoporum meorum & Episcoporum cæterorum & Abbatum & omnium Principum Regni mei emendandas iudicaui. Propterea mando & regni authoritate præcipio vt nullus Episcopus vel Archidiaconus de legibus episcopalibus amplius in hundredo placita teneant, nec causas, quæ ad regimen animarum pertinent, ad iudicium secularium hominum adducant, sed quicunque secundum episcopales leges de quacunque causa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum, quem ad hoc Episcopus elegerit & nominauerit, veniat, ibique de causa sua respondeat, & non secundum hundredum, sed secundum canones & episcopales leges rectum Deo & Episcopo suo faciat. Si vero aliquis per superbiam elatus ad iustitiam episcopalem venire noluerit, vocetur semel & secundo & tertio, quod si nec sic ad emendationem venerit, excommunicetur, &, si opus fuerit, ad hoc vindicandum fortitudo & iustitia Regis vel vicecomitis adhibeatur. Ille autem qui vocatus ad iustitiam Episcopi venire noluerit, pro vnaquaque vocatione legem episcopalem emendabit. Hoc etiam defendo & mea authoritate interdico ne vllus vicecomes aut præpositus aut minister regius, nec aliquis laicus homo de legibus quæ ad Episcopum pertinent, se intromittant, nec aliquis laicus homo alium hominem sine iustitia Episcopi ad iudicium adducat. Iudicium vero in nullo loco paretur, nisi in episcopali sede aut in illo loco quem ad hoc Episcopus constituerit. Promulgauit ista secundum circiter annum postquam regnum esset auspicatus; Distinxit quidem ille à populo clerum; clerum autem ambitio tunc temporis distorsit. Archipræsulum Lanfrancus Cantuariensis, Thomas Eboracensis quisnam antistaret ipsi inter se diffident. Vt vero tanta componeretur controuersia, VVindesoræ, annuente Rege, magna Episcoporum & Cœnobiarcharum frequentia, coram Huberto Alexandri Pontificis legato, vtrinque res ventilatur. Erutis deinde antiquis, quas vel Augustino illo Anglorum Aposto-

Apoſtolo Gregorius magnus, vel Iuſto Archiepiſcopo Bonifacius miſerant, epiſtolis, aliiſq; de eadem re monumentis diligenter indagatis, *tandem probatum atq; oſtenſum eſt, quod Eboracenſis eccleſia Cantuarienſi eccleſiæ debeat ſubiacere, eiuſq; Archiepiſcopi vt primatis totius Britanniæ diſpoſitionibus in iis quæ ad Chriſtianam religionem pertinent, in omnib. obedire. Subiectionem vero Dunelmenſis, hoc eſt, Lindisfarnenſis Epiſcopi, atq; omnium regionum à terminis Lichfeldenſis Epiſcopi & Humbriæ magni fluuii vſq; ad extremos Scotiæ fines, & quicquid ex hac parte prædicti fluminis ad parochiam Eboracenſis eccleſiæ iure competit, Cantuarienſis Metropolitanus Eboracenſi Archiepiſcopo eiuſq; ſucceſſoribus in perpetuum obtinere conceſſit. Ita vt ſi Cantuarienſis Archiepiſcopus concilium cogere voluerit vbicunq; ei viſum fuerit, Eboracenſis Archiepiſcopus ſui præſentiam cum omnibus ſibi ſubiectis Epiſcopis ad nutum eius exhibeat & eius canonicis diſpoſitionibus obediens exiſtat. Quod autem Eboracenſis Archiepiſcopus profeſſionem Cantuarienſi Archiepiſcopo facere etiam cum ſacramento debeat, Lanfrancus Dorobernenſis Archiepiſcopus ex antiqua anteceſſorum ſuorum conſuetudine oſtendit; ſed ob amorem Regis, Thomæ Eboracenſi Archiepiſcopo ſacramẽtum relaxauit ſcriptamq; tantum poſſeſſionem recepit, non præiudicans ſucceſſoribus ſuis, qui ſacramentum cum profeſſione à ſucceſſoribus Thomæ exigere voluerint. Si Archiepiſcopus Cantuar. vitam finierit, Eboracenſis Archiepiſcopus Doroberinam veniet, & eum qui electus fuerit cum cæteris præfatæ eccleſiæ Epiſcopis vt primatem propriũ iure conſecrabit. Quod ſi Eboracenſis Archiepiſcopus obierit is, qui ei ſucceſſurus eligitur accepto à Rege Archiepiſcopatus dono, Cantuariam vel vbi Cantuarienſi Archiepiſcopo placuerit, accedet, & ab ipſo ordinationem canonico more ſuſcipiet.* Adſtipulantur his Guilielmus Rex, Matildis Regina, Hubertus, Lanfrancus, Thomas atque alii quamplurimi, ſubſcriptis nominibus, Epiſcopi & Abbates. Rogata porro totius

Malmesb. de VVil. 1. lib. 3. fol. 65.

Synodi ſententia, quiſnam in concilio ſedendi inter Epiſcopos ordo habendus. Ea vero quæ patrum memoria fuerant obſeruata recolentes vno pronunciarunt omnes ore, ſedes à dextra Cantuarienſis Eboracenſi, à ſiniſtris Londinenſi deberi, VVintonienſi vero iuxta Eboracenſem. Sin autem abfuerit vel morbo vel morte præpeditus Cantuarienſis, præſideat Eboracenſis, qui à dextris Londinenſem, à ſiniſtris VVintonienſem habeat. *Cæteri ſecundum tempora ordinationem ſedilia ſua agnoſcant.* Tranſtulit eadem authoritas ſedes Epiſcopales, quotquot fuerant, è villis obſcurioribus, quod antiqui Pontificii canones voluerũt, in eiuſdem prouinciæ vrbes; Lichfeldenſis igitur migrauit in Ceſtriam, Elmanenſis in Thetfordiam agro in Norfolcienſi, Seleſenſis in Ciceſtriam, Scirburnenſis in Salesburiam, Dorcaceſtrenſis in Lincolniam translata. Innouatis igitur publicis, priuatis, ſacris, profanis, omnia antiquis tametſi immiſta moribus, Normannum nihilominus idque nouum (vt victoris eſt) imperium recenteſq; immutationes redoluerunt. Maxima fuit hæc in Britannia ſtatus conuerſio & quarum hucuſque paſſa eſt quarta & (Deus faxit vt ſit) vltima, quæ tam infeſta fuiſſe incolis dicitur, vt etiam opprobrio fuerit Angli nomine indigitari. Conuertemus & nos temporumque ſeriei columnas hic figemus, atque annotatis vnico, vt eorum quæ ſuperius memorantur quædam explicatius innoteſcant, capitulo analecta noſtra ſummam cum Saxonibus periodum ſortientur.

Diſt. 80. per tot. Epiſtol. Zacharia PP. ad Boniſac.

CAP. VIII.

Antiquorum Saxonum quædam ſuperſtitiones; Formaq; Ordaliorum ignei & aquei enarratio.

ALtius imbibiſſe impios Gentium errores quotquot è Germania Hengiſti & Horſæ comites noſtram euocati ad-

cti adnauigarunt insulam, ipsa quam somniabant diabolica πολυθεότης, cuius etiam meminimus, luculenter præbuit testimonium. Illane vero vsquam sola? an immenso qui latissime cito vagatur errori terminus vsquam? Auspicia etiam & sortes maxime obseruabant, quæ cum Adamus Bremensis Saxonibus eadem quę Tacitus Sueuis ascribit ex ipsius Taciti ore edoceamur. *Sortium iis consuetudo simplex. Virgam frugiferæ arbori decisam, in surculos amputant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temere & fortuito spargunt: mox si publice consulatur, sacerdos ciuitatis: Sin priuatim ipse paterfamiliæ precatus deos cœlumq; suspiciens, ter singulos tollit, sublatos secundum impressam ante notam interpretatur, si prohibuerunt, nulla de eadem re in eundem diem consultatio: sin permissum, auspiciorum fides adhuc exigitur, & illud quidem etiam hic notum, auium voces volatusque interrogare. Proprium gentis equorum quoque præsagia ac monitus experiri, publici aluntur iisdem nemoribus ac lucis candidi & nullo mortali opere contacti quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps ciuitatis comitantur hinnitusque ac fremitus obseruant. Nec vlli auspicio maior fides non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes, se enim ministros Deorum, illos conscios putant. Est & alia obseruatio auspiciorum, qua grauium bellorum euentus explorant. Eius gentis cum qua bellum est, captiuum quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum patriis quemq; armis committunt. Victoria huius vel illius pro præiudicio accipitur.* Deditos admodum videmus, quos adhuc diuini luminis calor nullatenus digesserat, superstitionibus, iis tamen, à quibus etsi sacro postea abluerentur mundarenturque baptismate, haud scio an æque immanes & barbaras alias fuerint amplexi. Ordalii (probæ cuiusdam generis) mentionem sæpius in eorum legibus habes; cuius quidem inauditas cęremonias, precibus refertas, lustrali madefactas aqua, Missis.

Adam Bre. ap. Camd. in Anglo-sax.

Tacit. de morib. Ger.

decantatas, cæterisque, iuxta pontificias eo seculo solennitates, moribus inuolutas quas dicam! sed quatenus è scriptorum fide recepimus, graphice depingemus. Etymon ipsius habe primum nominis. Op Saxonice priuatiua est particula dæl pars sonat, expers totum quasi criminis. Purgationis autem siue Ordalii genus duplex, igneum & aqueum. Duplici etiam forma igneum. Insimulatus enim quis criminis aut nuda manu ferrum gestabat, aut pedibus nudus ignitos vomeres premebat. Distinguebant porro iuxta ferri magnitudinem, quod si vnius esset pondo simplex, si trium triplex Ordalium nominabant. Formulam autem en illius veram, ignei primo. *Post accusationem legitime factam & triduum in ieiuniis & oratione consumptum, sacerdos vestibus sacris præter causam indutus ferrum ante altare positum forcipe accipiat & hymnum trium puerorum videlicet* BENEDICITE OMNIA OPERA. *decantans ad ignem deferat & dicat hanc orationem super locum vbi fiet ignis ad faciendum iudicium.*

E vetusto lib. illo Lambardus.

Benedic Domine Deus locum istum vt sit nobis in eo sanitas, sanctitas, castitas, virtus, & victoria & sanctimonia, humilitas, bonitas, lenitas & plenitudo legis & obedientia Deo, Patri, & Filio & Spiritui sancto, hæc benedictio sit super hunc locum & omnes inhabitantes in illo.

Benedictio super ignem.

DOmine Deus, Pater omnipotens, lumen indeficiens, exaudi nos, quia tu es conditor omnium luminum, Benedic Domine hoc lumen quod ante sanctificatum est, qui illuminasti omnem hominem vel mundum, vt ab eo lumine igne accendamur claritatis tuæ. Et sicut igne illuminasti Moysen, ita nunc illumina corda nostra, & sensus

sus

ſus noſtros vt ad vitam æternam mereamur peruenire per Chriſtum, &c. *Qui finita dicat* Pater noſter,&c. Saluum fac ſeruum,&c. Mitte ei auxilium Deus, &c. De Syon tuere eum,&c. Domine exaudi,&c. Dominus vobiſcum,&c. *Pſalm.19.*

ORATIO.

BEnedic Domine,ſancte Pater omnipotens Deus per inuocationem ſanctiſſimi nominis tui & per aduentum filii tui atque per donum Spiritus paracleti,ad manifeſtandum verum iudicium tuum hoc genus metalli vt ſit ſanctificatum, vt omni dæmonum falſitate procul remota veritas veri iudicii tui fidelibus tuis manifeſta fiat per eundem dominum,&c.

Poſt hoc ferrum in ignem mittatur & aſpergatur aqua benedicta, & dum caleſcit miſſam celebret. Cum vero ſacerdos Euchariſtiam ſumpſerit, hominem probandum (ſicut infra ſcriptum eſt) adiuret,atq; communicare faciat.

Officium Miſſæ.

Iuſtus es Domine & rectum iudicium tuum, &c.

ORATIO.

ABſolue quæſumus Domine tui delicta famuli,vt à peccatorum ſuorum nexibus,quæ pro ſua fragilitate contraxit, tua benignitate liberetur. Et in hoc iudicio quoad meruit iuſtitia tua præueniente,ad veritatis cenſuram peruenire mereatur,per Chriſtum Dominum,&c.

In illo tempore,cum egreſſus eſſet Ieſus in via quidam præcurrens genu flexo ante eum, rogabat eum dicens; Magiſter,Boni quid faciam,vt vitam æternam percipiam?Ieſus autem dixit ei, Quid me dicis bonum,&c. *Euang.ſecundum Matth.cap.10.17.*

Deinde secreta,&c.

A*Ntequam vero communicetur, interroget eum sacerdos cum Adiuratione sic.* Adiuro te per Patrem & Filium & Spiritum sanctum & per veram christianitatem quam suscepisti, & per sanctas reliquias quæ in ista ecclesia sunt,& per baptismum quo te sacerdos regenerauit,vt non præsumas vllo modo communicare,neque accedere ad altare si hoc fecisti,aut consensisti,&c. *Hic communicet sacerdos illum & dicat.* Corpus hoc & sanguis D. Nostri Iesu Christi sit tibi ad probationem hodie.

ORATIO.

PErceptis Domine Deus noster sacris muneribus, supplices deprecamur, vt huius participatio sacramenti à propriis nos reatibus expediat, & in famulo tuo veritatis sententiam declaret,&c. *Deinde Kyrieleson, & letania & Psalmi, & tum Oremus.* Deus qui per ignem signa magna ostendis, Abraham puerum tuum de incendio Chaldæorum quibusdam pereuntibus eruisti, Deus qui rubum ardere ante conspectũ Mosis & minime comburi permisisti, Deus qui incendio fornacis Chaldaicis plerisque succensis tres pueros tuos illæsos eduxisti, Deus qui incendio ignis populum Sodomæ inuoluens, Loth famulum tuum cum suis salute donasti, Deus qui in aduentu sancti spiritus tui illustratione ignis fideles tuos ab infidelibus decreuisti, ostende nobis in hoc prauitatis nostræ examine virtutem eiusdem spiritus, &c. & per ignis huius feruorem discernere fideles & infideles, vt à tactu eius cuius inquisitio agitur conscius exhorrescat & manus eius comburatur, innocens vero penitus illæsus permaneat,&c. Deus cuius notitiam nulla vnquam secreta effugiunt fidei nostræ tua bonitate responde & præ-

& præsta vt quisquis purgandi se gratia hoc ignitum tulerit ferrum, vel absoluatur innocens vel rei noxius detegatur. *Deinde sacerdos super ferrum aquam benedictam spargat & dicat:* Benedictio Dei Patris & Filii & S.S. descendat super hoc ferrum ad discernendum rectum iudicium Dei. *Et mox accusatus ad nouem pedum mensuram ferrum perferat. Huius denique manus sub sigillo triduum tegatur, & si sanus crudescens in vestigio ferri reperiatur culpabilis ducatur: sin autem mundus extiterit, Laus Deo referatur.*

Intexuimus inter Athelstani leges, quæ huc spectant quędam, cuius tamen de ordaliis amplissimam (in conuentu illo Saxonum qui pirrenazemore dictus) constitutionem, vt vtrunq; magis exploratum habeamus, in hunc locum distulimus. *De ordalio* (legem ipsam audis) *præcipimus in nomine Dei & præcepto Archiepiscoporum & omnium Episcoporum, ne aliquis intret ecclesiam postquam ignis infertur, vnde iudicium calefieri debet præter presbyterum & eum qui iturus est, & sint mensurati* IX. *pedes à Staca vsq; ad Marcam ad mensuras pedum eius, qui ad iudicium ire debet. Et si aquæ iudicium sit, calefiat vsque ad bullitum & sit alfætum ferreum vel æreum vel plumbeum vel de argilla & si* Anfeldthite *sit, immergatur manus post lapidem vel examen vsq; ad* VVriste. *Et si triplex accusatio sit vsq; ad cubitum. Et cum iudicium paratum erit, ingrediantur ex vtraq; parte duo homines & certi sint, vt ita calidum sit, sicut prædiximus. Introeant totidem ex vtraq; parte iudicii ex longo ecclesiæ & sint omnes ieiuni, & ab vxoribus suis se abstineant ipsa nocte & aspergat super eos aquam benedictam & det eis osculari textum sancti Euangelii & signum sanctæ Crucis, & nemo faciat ignem diutius quam benedictio incipiat, sed iaceat ferrum super carbones vsque ad vltimam collectam, postea mittatur super scaphas & non sit illic alia locutio quam vt precentur sedulo Deum Patrem vt veritatem suam in eo dignetur ma-*

Ex hist. Iorolan. apud auth. ant. Brit.

nifestare, & bibat accusatus aquam benedictam & inde conspergatur manus eius qua iudiciū portare debet, & sic adeat, nouem pedes mensurati distinguantur inter ternos. In primo signo iuxta Stacam teneat: pedem suum dextrum in secundo sinistrum, inde transferat dextrum pedem in tertium signum quando ferrum proiiciet, & ad sanctum altare festinet, & post insigilletur manus eius & inquiratur die tertia si immunda sit vel munda in ipsa sigillatione: & qui leges ipsas fregerit sit ordalium, sit iudicium, vel examen fractum in eo vt reddat Regi 120. *S. VVitæ.* Hactenus suam promulgando legem Athelstanus. Qui antiquos illos, secundum quos calore exhalanda erat veritas, ritus igneos simul & aqueos explicauit. Sed nec humori solum ac frigori defuit illorum fides, quippe à quibus vt criminis, cuius postulatus erat quis, notitia eliceretur, totus in aquam gelidam reus est immissus. Quosnam autem adhibuerunt exorcismos, quam formulam, vt è messalibus vetustis libris Author Antiquitatum ecclesiæ Britannicæ descripsit, adiungam. *Peractis, vt ante, III. dierum ieiuniis & sacris (vt de ferro dicitur) datur accusato aqua benedicta, & bibat cum hac execratione. Hæc aqua sit tibi in probationem hodie; deinde aqua gelida in quam mittendus esset reus huiusmodi coniuratio est adhibita. Adiuro te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creauit, & iussit ministrare humanis necessitatibus, qui & iussit te segregari ab aquis superioribus. Adiuro etiam te per ineffabile nomen D. I. Christi F. D. viui, sub cuius pedibus mare & elementum diuisum sese calcabile præbuit, qui etiam baptizari se in aquarum elemento voluit. Adiuro te etiam per S. S. qui super Dominum baptizatum descendit. Adiuro te per nomen sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, cuius voluntate aquarum elementum diuisum est, & populus Israel siccis pedibus statim transiuerit. Ad cuius inuocationem Helisæus ferrum quod de Manubrio exierat super aquam natare fecerat, vt nullo modo suscipias hunc hominem*

Antiq. ecclesiæ Brit. pag. 104.

nem N. si aliquo est culpabilis de hoc quod ei obiicitur, silicet autem per operam, aut per consensum, vel per conscientiam, seu per vllum ingenium, sed fac eum natare super te, vt nulla possit esset contra te causa facta, aut vllum præstigium inimici quod illud possit occultare. Per nomen autem Christi præcipimus tibi vt nobis pro nomine eius obedias, cui omnis creatura seruit, quem Cherubin & Seraphin collaudant dicentes Sanctus, sanctus, sanctus D. Deus exercitium, qui etiam regnat & dominatur per omnia secula seculorum, Amen. Aliis dein recitatis exorcismis reus exutis vestibus aquas introiit, quibus si immergeretur liberabatur, sin vero sustentaretur, nec inundari poterat, damnabatur. Sublimioris naturæ elemento nobilibus tantum & generosis, fæculentioris vero & hebetioris (vt meminit etiam Ranulphus de Glanuilla) rusticis & plebeiis sese purgandi potestas erat. Vetuerat hæc Sane Stephanus V. Pontifex Romanus cum Episcopo Moguntino, de infantibus qui lecto parentum mortui fuerint reperti, epistola responderit; Verumenimuero non solum Concilium Triburiense decennio circiter post infamia qui notatus fuerit candenti ferro examinandum esse decernebat, sed etiam maiores nostros vsque ad Iohannis Regis & Henrici III. tempora vtroque Ordalii genere vsos fuisse, historici iurisque nostri municipalis scriptores antiquissimi prodiderunt. Quanam vero dicamus stultitia an dementia captos? Quid enim? An apotheosi aquam censuerunt dignam? Legerant forte Hesiodo Chaos (quod antiquis, author est Plutarchus, aqua interpretatur) fuisse omnium rerum principium, Homero Oceanum, primisque (vt ait Aristoteles) Musæo, Lino, Orphæo, (nam eos vult D. Thomas intelligi) Theologis; Allegorice idem sacris literis; Persis etiam ac

Ranulph. de Glanuill. lib. 14. cap. 1. Sed nobilis aqua examinatur in Reg. de Honed. fol. 323.

Ann. D. 886

Caus. 2. q. 4 & 5 & tit. de purg. vulg.

Plutarch. in comp. ig. & aq.

Strabo li. 15. Διιπετέος ποταμοῖο. Homer. Odyss. Δ. Pindar. Olymp. 1. Virg. Æn. lib. 6.

quid immundi fluuiis (qui διιπετέας dicti) immitteretur, fuisse religionem; Porro Pindari illud Ἄριστον μὲν ὕδωρ. Anne vero istis nixi Christiani? Ergone aquas,

——— Stygiamq; paludem

Dii cuius iurare timent & fallere numen

homines fallere minus potuisse æstimabant? An Israeliticam potius illam de Zelotypiæ poculo diuinam imitati sunt constitutionem? Veri quidem similius; atque exinde morem istum Martinus Del Rio in magicis suis disquisitionibus sentit emanasse. Quidni vero? Si quod aqua sale ab Helizæo conspersa fontium sterilitas fuerit sanata, ideo precibus sacrata dæmones fugentur, parum quidem abesse videtur, quin adiuratam missalibus exorcismis in metaphysicas illas purgandi actiones Mosaici instituti exemplo adhibitam dicamus. Sed paribus incedunt passibus. Nec ad nostram ætatem aqueum illud disparuit prorsus vbique iudicium. Germania enim colligatis Sagarum Lamiarumq; artubus maleficia aquis quasi tinctarum (nam reas haud vnquam mergi creditur) examinantur. Consulantur autem, si velles plura, de his, VVierus, Bodinus, Scribonius, Tritemius & alii. Vndenam tandem ignita illa & candentia? Istisne ab antiquis quid patrocinii? Igni certe vt maximo litabant Persæ Deo; Iouis eundem Pythagorei carcerem in mundi centro (vt recentiores quidam philosophi) statuebant, imo Solem ipsum fuisse, cui iam icturus cum Troianis fœdus Agamemnon:

Numer. c. 5. Delr. Magic. disq. lib. 4. quæst. 4. cap. 4. 2. Reg. cap. 2. 21.

Strab. lib. 15. Arist. lib. 2. de Cœlo.

Iliad. γ.

Ἠέλιός θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις.

Heraclid. in Allegor. Hom. Macrob. Satur. lib. 1.

inquit. Qui tanto etiam potitus est diuino apud Heraclidem Ponticum & Macrobium mythologos honore, vt illorum Ethnicis Diuum, quos poetica fabulis obduxerunt mysticis ingenia, plerorumque nomina vni soli diuersimode li-

de licet attribuenda comprobarint. Cuius etiam luminosa ignitis communicata virtus maximam inter Græcos in iudiciis conciliauit fidem. Cum enim Nuncius qui Creonti Thebarum Regi Polynicem (quem insepultum abiici iusserat Rex) terra tamen clam custodibus (quod Antigone Polynicis soror fecisset) obtectum fuisse retulisset, grauiter ira percitum Regem sentiens atque estuanter interminantem, se sociosq; vltro excusare esset conatus, Parati sumus, inquit apud Sophoclem, *Sophocles in Antig.*

——— ——— ———ᾗ μύδρους αἴρειν χεροῖν·

καὶ πῦρ διέρπειν———————

& Deos iurare, nec perpetrasse nos, nec facto fuisse cōscios. Vnde quidem iure nō solum quatenus ad comburenda cadauera, sed etiam crimina purganda vim suam exercere solebat ignis ἁγνιστικὸν quiddam dictus. At vero è sacris illis & S. S. digito conscriptis Bibliis quidni tantam igni erroribus seductos reuerentiam excerpsisse putemus? Quoties enim ineffabilem sui Deus Opt. Max. in igne tanquam in re (vt scribit Reuchlinus) diuinitati consentanea præsentiam ostenderit? Imo elementum illud tam analogice soli Καρδιογνώσῃ, edoctus ab eodem Moses nos etiam edocuit, conuenire, vt ipso nomine אש (Hebræis ignis) Deum simul aliquando significarit. At sistam me forte hæc coniiciendo stolidiorem, quam superstitiosos illos vsurpando rigidus aliquis Cato censuerit. Haud propius ad calida ista accedam, terret Anaxagoræ exilium; Montis Vesuuii dum exploraturus erat naturam Plinii vestigia terrent, & quo minorem Calumniæ præbeam ansam, vt colophonem iam addam suadent.

Cæl. Rhodigin. ant. lect. lib. 17. cap. 21.

I. Reuchlin. de verb. mirifico lib. 2. cap. 16.

Deut. c. 4.

Zanch. de nat. Dei. lib. 1. cap. 10.

Οὔτε γὰρ εὖ ἔρδων αὐδάνω, οὔτε κακῶς. *Theogno. Elegiac.*

SOLI DEO GLORIA.

